

SYSTEM

EWALUACJI OŚWIATY

SZKOLENIA DOSKONALĄCE

SYSTEM EWALUACJI OŚWIATY

SZKOLENIA DOSKONALĄCE

REDAKCJA

Agnieszka Arkusińska, Bogusława Bębniak, Joanna Kołodziejczyk, Grzegorz Mazurkiewicz, Jarosław Pietrzak, Laura Piotrowska, Janina Stojak

AUTORZY

Monika Antoniuk-Gula, Agnieszka Arkusińska, Joanna Berdzik, Bogusława Bębniak, Stanisław Bobula, Agnieszka Borek, Joanna Borowska-Reutt, Beata Ciężka, Bernadetta Czerkawska, Beata Domerecka, Roman Dorczak, Ewa Drozd, Ewa Dudek, Jarosław Durszewicz, Justyna Franczak, Hanna Gemza, Anna Goćłowska, Tomasz Kasprzak, Jakub Kołodziejczyk, Joanna Kołodziejczyk, Anna Kostrubała-Brak, Joanna Kotlarz, Emilia Kowalczyk-Rumak, Wojciech Kowalik, Dorota Kulesza, Indira Lachowicz, Agata Ligęza, Grzegorz Mazurkiewicz, Henryk Mizerek, Małgorzata Osińska, Aleksander Pawlicki, Jarosław Pietrzak, Laura Piotrowska, Laura Rabiej, Marzena Siejewicz, Paweł Simka, Aleksander Smołowik, Ewa Stoecker, Janina Stojak, Magdalena Swat-Pawlicka, Maciej Śliwa, Piotr Tańan, Michał Trojecki, Bartłomiej Walczak, Stefan Wlazło

„Program Wzmocnienia Efektywności Systemu Nadzoru Pedagogicznego i Oceny Jakości Pracy Szkoły Etap III”. Projekt zrealizowany przez Ośrodek Rozwoju Edukacji w partnerstwie z Uniwersytetem Jagiellońskim i Erą Ewaluacji Sp. z o.o. w ramach III Priorytetu Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki, Działanie 3.1 współfinansowanego z Europejskiego Funduszu Społecznego

SEKRETARZ REDAKCJI

Anna Kostrubała-Brak

Sylwia Żmijewska-Kwiręg

OPRACOWANIE GRAFICZNE

CUTberry Maja Chojnacka

© Copyright by Ośrodek Rozwoju Edukacji

Wydanie I, Kraków 2015

All rights reserved

Niniejszy utwór ani żaden jego fragment nie może być reprodukowany, przetwarzany i rozpowszechniany w jakikolwiek sposób za pomocą urządzeń elektronicznych, mechanicznych, kopiujących, nagrywających i innych oraz nie może być przechowywany w żadnym systemie informatycznym bez uprzedniej pisemnej zgody Wydawcy.

e-ISBN 978-83-233-9293-4

doi:10.4467/K9293.26/e/15.15.3819

www.wuj.pl

Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego

Redakcja: ul. Michałowskiego 9/2, 31-126 Kraków

tel. 12-663-23-81, tel./fax 12-663-23-83

Dystrybucja: tel. 12-631-01-97, tel./fax 12-631-01-98

tel. kom. 506-006-674, e-mail: sprzedaz@wuj.pl

Konto: PEKAO SA, nr 80 1240 4722 1111 0000 4856 3325

SPIS TREŚCI

ROZDZIAŁ 1. Rozumienie wymagań – scenariusze	7
ROZDZIAŁ 2. Doskonalenie umiejętności prowadzenia badań ewaluacyjnych – scenariusze	25
ROZDZIAŁ 3. Doskonalenie umiejętności analitycznych – scenariusze	31
ROZDZIAŁ 4. Doskonalenie jakości raportowania – scenariusze	37
ROZDZIAŁ 5. Komunikowanie wyników ewaluacji – scenariusze	49
ROZDZIAŁ 6. Wspieranie własnego rozwoju – scenariusze	55
ROZDZIAŁ 7. Refleksja nad własną praktyką i doskonaleniem – scenariusze	61
MATERIAŁY	69

OBSZARY DOSKONALENIA WIZYTATORÓW

1. Rozumienie wymagań	1.1. Refleksja nad wymaganiami. Wymagania jako obraz nowego modelu edukacji
	1.2. Partnerstwo między szkołą a rodzicami
	1.3. Antydyskryminacja
	1.4. Doskonalenie umiejętności opisu obszaru: <i>W szkole lub placówce stosowane są nowatorskie rozwiązania służące rozwojowi uczniów</i>
2. Doskonalenie umiejętności prowadzenia badań ewaluacyjnych	2.1. Obserwacja lekcji cz. 1 i cz. 2
3. Doskonalenie umiejętności analitycznych	3.1. Analiza danych cz. 1 i cz. 2
	3.2. Metody analizy danych jakościowych
4. Doskonalenie jakości raportowania	4.1. Tworzenie mapy wpływu raportu. Analiza błędów w raportach
	4.2. Praca z formatką recenzji raportu. Planowanie działań poprawiających jakość raportów
	4.3. Pogłębienie zrozumienia obszaru „Nauczyciele kształtują umiejętność ucznia się uczniów”. Doskonalenia umiejętności udzielania sobie koleżeńskich informacji zwrotnych się do w/w obszaru. cz. 2
5. Komunikowane wyników ewaluacji	5.1. Prezentacja raportu jako początek pracy szkoły nad rekomendacjami.
6. Wspieranie własnego rozwoju	6.1. <i>Action learning</i>
7. Refleksja nad własną praktyką i doskonaleniem	7.1. Absolwenci
	7.2. Podsumowanie szkoleń doskonalących

1. ROZUMIENIE WYMAGAŃ - SCENARIUSZE

Sesja 1.1

REFLEKSJA NAD WYMAGANIAMI. WYMAGANIA JAKO OBRAZ NOWEGO MODELU EDUKACJI

Cele:

- Refleksja nad wymaganiami z perspektywy wybranych wartości i istotnych elementów modelu nowoczesnej edukacji.

Kryteria sukcesu:

- OU znają wybrane wartości wpisane w wymagania, takie jak: partycypacja, współpraca nauczycieli, uczenie się uczniów;
- OU potrafią opisać zadania dyrektora jako przywódcy edukacyjnego, zadania wynikające ze współpracy, formy partycypacji uczniów, elementy poznanego modelu uczenia się.

Przebieg sesji

1 h 45 min

OP wita uczestniczki i uczestników po przerwie i informuje, że celem zajęć będzie refleksja nad wymaganiami z perspektywy wybranych wartości.

Następnie zaprasza OU do aktywnego uczestniczenia w ćwiczeniu i omawia jego przebieg. Informuje, że ćwiczenie dotyczyć będzie analizy zapisów w wymaganiach w kontekście wybranych wartości. OP dzieli uczestników i uczestniczki na cztery zespoły. Zespoły otrzymują zestaw wszystkich wymagań wraz z charakterystykami oraz materiał dodatkowy na temat jednego zagadnienia analizowanego przez zespół. OU analizują w grupie zapisy w wymaganiach, zwracając uwagę na wskazane przez OP wartości. Każda grupa zajmuje się innym aspektem wymagań. Czas realizacji: 45 minut.

Zespoły pracują nad następującymi zagadnieniami:

- Zespół 1. Rola dyrektora – przywódcy edukacyjnego zapisana w wymaganiach.
- Zespół 2. Partycypacja uczniów w życiu szkoły.

- Zespół 3. Zespołowa praca nauczycieli w realizacji zadań szkoły.
- Zespół 4. Uczenie się uczniów w nowoczesnej szkole.

Materiały do każdego z w/w tematów:

- Joanna M. Michalak, *Przywództwo z zarządzaniu szkołą*, ORE, s. 23–24.
- Partycypacja uczniów w życiu szkoły (dwa materiały: Partycypacja obywatelska, Program partycypacji uczniowskiej w szkołach w Szkocji).
- M. Grondas, *Razem czy osobno. Kształcenie umiejętności pracy w szkole*.
- *Istota uczenia się*, H. Dumont, D. Istance, F. Benavides (red.), OECD, wyd. pol., Wolters Kluwer, Warszawa 2013.

Proponowany sposób prezentacji efektów pracy grup (czas realizacji: 60 min.)

Zespół 1 – notatka na temat roli dyrektora – przywódcy edukacyjnego i jego zadań.

Zespół 2 – opowieść o aktywnych uczniach, wykorzystująca zwroty: „była sobie szkoła”, „pewnego razu”, „za górami za lasami”...

Zespół 3 – wystąpienie Pani dyrektor/Pana dyrektora do RP w na temat obszarów pracy zespołowej nauczycieli w szkole.

Zespół 4 – lista dobrego uczenia się zaczynająca się od słów: „żeby się uczyć”, „uczący się potrzebuje”: (poszukanie artefaktów w otoczeniu, które ilustrowałyby zapisy w wymaganiach na temat sposobów i warunków uczenia się).

Po przeanalizowaniu wymagań OU przygotowują wystąpienie zgodnie ze swoim tematem i sposobem prezentacji.

Uwaga! Lista dobrego uczenia się będzie przydatna na sesji dotyczącej obserwacji, więc warto ją zachować.

Prezentacja efektów pracy w grupach.

Na zakończenie OP podsumowuje ćwiczenie, zwracając uwagę na istotne wartości, przez pryzmat dokonanych analiz wymagań i dziękuje za pracę.

Metody pracy:

- praca w grupach.

Materiały:

Jeden na dwie osoby:

- sesja 1.1, mat. 1: Zestaw wymagań
- sesja 1.1, mat. 1: Przewodnik po wymaganiach

Dla każdego uczestnika:

- sesja 1.1, mat. 3: Przywództwo z zarządzaniu szkołą, Joanna M. Michalak
- sesja_1.1, mat. 4: Partycypacja obywatelska; <http://partycypacjaobywatelska.pl/abc-partycypacji/co-to-jest-partycypacja-obywatelska/> (data dostępu: 2013)
- sesja 1.1, mat. 5: Partycypacja uczniów w życiu szkoły_ studium przypadku
- sesja 1.1, mat. 6: M. Gondas, *Razem czy osobno. Kształcenie umiejętności współpracy w szkole.*
- sesja 1.1, mat. 7: Istota uczenia się. Praca pod red. H. Dumont, D. Istance, F. Benavides.

Sesja 1.2

PARTNERSTWO MIĘDZY SZKOŁĄ A RODZICAMI

Cele:

- Poznanie poziomów partycypacji.
- Rozumienie, na czym polega partnerstwo między szkołą a rodzicami uczniów.

Kryteria sukcesu:

OU:

- potrafią podać różnice pomiędzy poszczególnymi rodzajami partycypacji;
- potrafią adekwatnie przypisywać działania prowadzone przez szkołę do obszarów badania określonych w konceptualizacji ewaluacji zewnętrznej;
- znają typologię zaangażowania rodziców w edukację szkolną uczniów J. Epstein.

Przebieg sesji

1 h 45 min

OP przedstawia cele sesji (5 minut).

OP dzieli OU na trzy grupy (lub sześć grup w zależności od liczby uczestników); każda grupa (lub dwie grupy) otrzymuje jeden fragment charakterystyki wymagania na poziomie D.

1. Szkoła lub placówka pozyskuje i wykorzystuje opinie rodziców na temat swojej pracy.
2. W szkole lub placówce współpracuje się z rodzicami na rzecz rozwoju ich dzieci.
3. Rodzice współdecydują w sprawach szkoły lub placówki i uczestniczą w podejmowanych działaniach.

OU odpowiadają na pytanie: Jakie konkretne działania może podejmować w badanym obszarze szkoła, by można było mówić o **partnerstwie z rodzicami uczniów**?

OU wypisują przykłady na post-itach (10 min.).

Trener/ka prosi o korzystanie w pracy zarówno z przykładów z dotychczas prowadzonych ewaluacji, swoich doświadczeń jako rodziców/nauczycieli/wizytatorów, jak i pomysłów wizytatorów, które wiążą się z tymi obszarami.

Po wypisaniu przykładów przez wizytatorów trener/ka przypomina różnice między trzema rodzajami partycypacji rodziców (prezentacja PP), zwracając również uwagę na partycypację bezpośrednią i przedstawicielską (5 minut).

Następnie:

OP zbierają propozycje wizytatorów zapisane na post-itach, dzieląc je wspólnie, po dyskusjach wizytatorów na forum, na grupy (15 minut):

- 1) partycypacja informacyjna;
- 2) partycypacja konsultacyjna;
- 3) partycypacja decyzyjna.

Krótkie podsumowanie – wiedza o rodzajach partycypacji jest potrzebna do umiejętnego przypisywania działań do charakterystyk na poziomie „D”: 1 – konsultacyjna i 3 – decyzyjna.

Uwaga! W drugiej charakterystyce na poziomie D (**W szkole lub placówce współpracuje się z rodzicami na rzecz rozwoju ich dzieci**) mogą wystąpić wszystkie rodzaje partycypacji, ważne jest wszakże zwrócenie uwagi na to, że partnerstwo oznacza:

- współpracę między szkołą a rodzicami w procesach edukacyjnych **służącą rozwojowi dzieci;**
- obejmującą **nie tylko wspieranie rodziców przez pracowników szkoły,** ale i
- **uznawanie przez szkołę podmiotowości rodziców jako ekspertów** w wychowaniu i uczeniu się dzieci i
- **wykorzystywanie wiedzy rodziców w tym obszarze** (5 minut).

Pytanie OP, czy jest jeszcze potrzeba dyskusji na ten temat (i w zależności od tego być może trzeba będzie elastycznie traktować kolejne fragmenty (hipotetycznie ok. 10 minut).

Następnie OP odnosi się do poziomu wysokiego.

Charakterystyka na poziomie „B”:

„W szkole i placówce są realizowane inicjatywy rodziców na rzecz rozwoju uczniów oraz szkoły i placówki”.

Wyjaśnienie OP:

Zaangażowanie rodziców opisywane jest w literaturze dwojako: jako *parental involvement* i *parental engagement*. Pierwszy sposób angażowania się rodziców

wiąże się z aktywnością szkoły zorientowaną na włączanie rodziców w edukację dzieci – rodzice realizują pomysły, oczekiwania szkoły. *Parental engagement* oznacza natomiast aktywność rodziców, ich inicjatywy, które są realizowane przez szkołę. Oba sposoby rozumienia tego pojęcia znalazły odzwierciedlenie w charakterystykach interesującego nas wymagania (5 minut).

W zależności od grupy:

Albo dyskusja: z jakich powodów interesuje nas dzisiaj w szkołach **dbanie o działania wynikające z inicjatywy rodziców?** (10 minut) – trener/ka wypisuje na plakacie najważniejsze ustalenia.

Albo praca w parach: z jakich powodów interesuje nas dzisiaj w szkołach **dbanie o działania wynikające z inicjatywy rodziców?** i zebranie wypowiedzi na plakacie (10 minut).

Kolejna część sesji to zapoznanie się z propozycją Joyce Epstein, dotyczącą obszarów angażowania się rodziców.

Krótkie wprowadzenie: zaprezentowanie typologii na slajdzie.

Rozdanie materiału Marii Mendel.

Dzielimy OU na trzy grupy; każda z grup dostaje po dwa typy PI z typologii Epstein.

OU czytają fragmenty typologii, a następnie w grupach rozmawiają o tym:

Jak zaprezentowana typologia odnosi się do ich doświadczeń z polskich szkół?

Co warto wykorzystać do wprowadzania zmian w polskiej szkole?

Jak/ czy ta typologia może być przydatna w trakcie prowadzenia ewaluacji?

Jedna z OU notuje najważniejsze wnioski.

Zebranie wniosków z dyskusji na forum (25 minut).

Ostatnia część sesji do wyboru (w zależności od tego, ile zostało czasu).

albo:

1) obejrzenie filmu *Polaris* i rozmowa o filmie w kontekście współpracy z rodzicami (kiedy mamy więcej czasu);

albo: 2) przedstawienie wybranych wyników z ewaluacji dot. wymagania „Rodzice są partnerami szkoły” (chyba że uda się zrealizować oba punkty).

Ad 1. Trener/ka proponuje obejrzenie krótkiego filmu (*Polaris*), żeby sprawdzić, jakie znaczenie dla tworzenia klimatu sprzyjającego uczeniu się ma współpraca z rodzicami.

Refleksje uczestników po obejrzeniu filmu; np.:

– jak opisałiby relacje między szkołą a rodzicami?

– na które elementy współpracy między szkołą a rodzicami zwrócili uwagę?

- które elementy z wymagania są realizowane w „Polaris”?
- jakie elementy koncepcji pracy szkoły są widoczne w kontekście współpracy z rodzicami (20 minut)?

Lub:

Ad 2. Zapoznanie w wybranych wynikami analizy wymagania „Rodzice są partnerami szkoły” (10 minut).

Zakończenie (5 minut) – do wyboru, np.

Najważniejsze dla mnie na tej sesji było...

Kiedy myślę o współpracy z rodzicami, to...

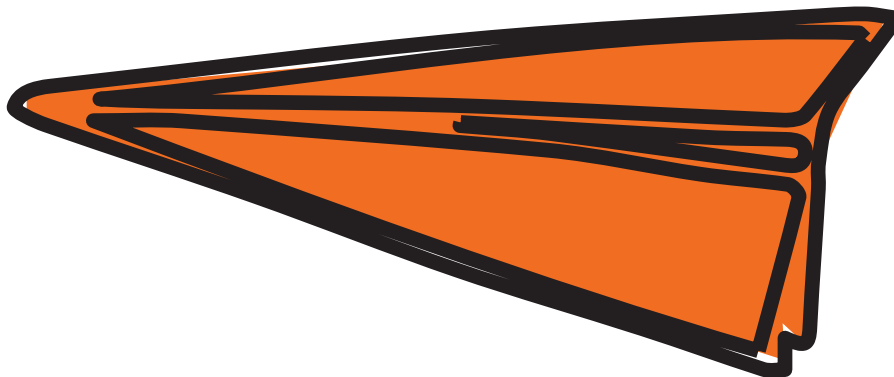
Prowadząc ewaluację, zwrócę uwagę na...

Metody pracy:

- praca w grupach;
- miniwykład;
- dyskusja.

Materiały:

- sesja 1.2.: Prezentacja „Partnerstwo szkoły z rodzicami”
- sesja 1.2, mat. 2: M. Mendel, *Sześć typów angażowania rodziców w życie szkoły i lokalnej społeczności* [według J. L. Epstein], „Kajet” 2004, 57(5).
- film „Polaris – Gdzie Nauka Nie Ma Granic”
<http://www.youtube.com/watch?v=9rPdeqB5m0o>

Sesja 1.3

ANTYDYSKRYMINACJA CZ. 1

Cele cz. 1 i 2:

- Podnoszenie świadomości na temat nierówności społecznych jako źródła dyskryminacji i wykluczania.
- Wzbudzenie refleksji na temat konsekwencji (również w procesie uczenia się) przynależności do grup mniejszościowych.

Kryteria sukcesu:

OU:

- potrafią wymienić po kilka przyczyn i skutków dyskryminacji w odniesieniu do uczniów/uczennic w szkołach/placówkach;
- znają pojęcie dyskryminacji i potrafią je zdefiniować;
- potrafią wymienić co najmniej pięć przesłanek dyskryminacji;
- potrafią podać przykład co najmniej jednego autentycznego działania antydyskryminacyjnego możliwego do przeprowadzenia w szkołach/placówkach;
- mają świadomość ważności badanego obszaru „W szkole/placówce są realizowane działania antydyskryminacyjne obejmujące całą społeczność placówki”;
- potrafią podać co najmniej jeden przykład wykorzystania wiedzy zdobytej podczas warsztatu w swojej pracy zawodowej.

Przebieg sesji

1 h 45 min

Rozpoczęcie – w zależności od sytuacji:

OP z „nową” grupą: OP wita OU, prosi o krótkie przedstawienie się (np. jedną informację o sobie i ich potrzeby związane z warsztatem). Potrzeby są spisywane na flipchart, po zakończeniu rundki OP odnosi się do oczekiwań, konfrontując je z celami warsztatu, informuje, które z oczekiwań mogą zostać zrealizowane

podczas warsztatu a na realizację, których jego specyfika za bardzo nie pozwoli (moduł „antydiskryminacja” nie jest warsztatem antydiskryminacyjnym – ma raczej wiedzowy charakter, na „przeżywanie” i pracę nad własną świadomością jako głównym celem nie pozwalają ramy czasowe zajęć).

OP ze „swoją” grupą: OP prosi tylko o podanie potrzeb w ramach tematu zajęć i pozostałe elementy jak opisano powyżej.

Ćwiczenie: Krok naprzód – źródło: Kompas. Wyd. Centralny Ośrodek Doskonalenia Nauczycieli, we współpracy ze Stowarzyszeniem SZANSA z Głogowa. (<http://szansa.glogow.org/edukacja-o-prawach-czlowieka/> 13.07.2015)

Celem jest również dostarczenie OU doświadczenia (ale „bezpiecznego” nie ze swojego życia), na którym będą mogli budować wiedzę o mechanizmach dyskryminacji.

Przebieg:

1. Postaraj się stworzyć bardzo miłą atmosferę, włącz spokojną muzykę. Jeżeli nie masz sprzętu grającego, poproś uczestników o całkowitą ciszę.
2. Daj każdemu uczestnikowi jedną kartę z rolą. Karty powinny być rozdane w przypadkowym porządku. Poproś, aby nie pokazywali swoich kart z rolami innym uczestnikom.
3. Poproś, by wszyscy usiedli wygodnie na krzesłach lub na podłodze i przeczytali swoje role.
4. Poproś wszystkich o zamknięcie oczu i wyobrażenie sobie, że są w tej chwili osobą, którą opisano na karcie z rolą. Czytaj powoli podane poniżej pytania, zatrzymując się po każdym z nich na chwilę, aby uczestnicy mieli trochę czasu na wyobrażenie sobie odgrywanej przez nich postaci:
  - Jak wyglądało twoje dzieciństwo? Jak wygląda twój dom, w którym mieszkasz? W co się bawiłeś/aś jako dziecko? Kim byli twoi rodzice?
  - Jak wygląda teraz twoje życie? Twój normalny dzień? Co robisz w czasie wolnym? Co zwykle robisz rano, po południu, wieczorem?
  - Jak wygląda twój styl życia? Gdzie mieszkasz? Ile zarabiasz? Co robisz w czasie wakacji?
5. Poproś uczestników o otwarcie oczu i ustawienie się w ciągłej linii, obok siebie, przy jednej ze ścian sali (dla większej przestrzeni). Poproś o zachowanie absolutnej ciszy.
6. Powiedz, że za chwilę będziesz czytać pojedyncze zdania dotyczące różnych sytuacji i zdarzeń. Jeżeli uczestnicy uważają, że sytuacja ta ich dotyczy, powinni zrobić krok do przodu. Jeżeli sądzą, że sytuacja ich nie dotyczy, powinni pozostać na miejscu. Ważne, żeby kroki za każdym razem były tej samej wielkości.
7. Odczytuj powoli sytuacje z materiału pomocniczego, jedna po drugiej. Po przeczytaniu każdej sytuacji zatrzymaj się na chwilę, aby uczestnicy mogli wykonać ruch i rozejrzeć się wokoło, jak zmienia się ich pozycja w stosunku do pozostałych osób.

8. Na koniec, poproś uczestników, aby się rozejrzeli i zobaczyli, w jakiej konfiguracji znajdują się w stosunku do pozostałych osób. Następnie „odczaruj” sytuację i wyprowadź uczestników z ról. Poproś, aby wrócili na swoje miejsca i usiedli. Przejdź do omówienia ćwiczenia i ewaluacji uwzględniając dwa poziomy: **ja** – w konkretnej roli i **moje refleksje** na temat własnej roli i innych ról.

Omówienie ćwiczenia i ewaluacja

Rozpocznij od zapytania uczestników, co ich zdaniem wydarzyło się w czasie ćwiczenia i jak się czują po jego zakończeniu. Potem przejdź do omówienia zagadnień poruszonych w ćwiczeniu, o których uczestnicy dowiedzieli się podczas jego wykonywania:

1. Jak się czuliście, gdy wykonywaliście krok do przodu, a jak, gdy musieliście stać w miejscu?
2. Pytanie do tych, którzy często wykonywali krok do przodu: kiedy zauważyliście, że inni nie poruszają się tak szybko, jak wy?
3. Czy czuliście, że były takie momenty w trakcie ćwiczenia, kiedy wasze podstawowe prawa były ignorowane?
4. Czy łatwo było wam odgadnąć role pozostałych uczestników? (Powiedz teraz uczestnikom, aby odkryli swoje role przed innymi).
5. Czy odgrywanie roli było dla was trudne, czy łatwe? W jaki sposób stworzyliście w waszej wyobraźni obraz osoby, którą musieliście odgrywać? Na jakiej podstawie? (Media, osobiste doświadczenia itp.).
6. Czy ćwiczenie w jakikolwiek sposób odzwierciedla nasze społeczeństwo i sytuację w szkole? Jeżeli tak, to jak?

Wskazówki dla osób prowadzących.

Na początku ćwiczenia niektórzy uczestnicy po otrzymaniu kart z rolami mogą stwierdzić, iż niewiele wiedzą na temat osób, które muszą odgrywać. Powiedz wtedy, iż nie ma to znaczenia, i poproś, aby wykorzystały własną wyobraźnię w kreowaniu obrazu danej postaci. Siła tego ćwiczenia jest widoczna w momencie, gdy uczestnicy zdają sobie sprawę z dystansu, który ich dzieli od innych w porównaniu z sytuacją wyjściową, gdy wszyscy stali w jednej linii.

W czasie omawiania ćwiczenia należy zapytać uczestników:

- W jaki sposób konstruowali wyobrażenia dotyczące osoby, której rolę mieli odgrywać? Czy brali pod uwagę swoje osobiste doświadczenia, czy raczej opierali się na różnych źródłach informacji (media, książki, dowcipy)? Czy są pewni wiarygodności tych źródeł? W ten sposób możesz omówić z uczestnikami, jak powstają stereotypy i uprzedzenia.

W przypadku gdyby osoby pomimo przesłanki „partę do przodu” – wyciągnąć to i skomentować, najczęściej jest to przykład racjonalizacji – mechanizmu obronnego, który pozwala nam sobie poradzić z zagrożeniem powstającym w sytuacji, kiedy uświadamiamy sobie, że nie do końca sami mamy wpływ na nasz status społeczny. **Polecany materiał dla trenerów: podręcznik Edukacja antydyskry-**

minacyjna. Podręcznik trenerski, D. Cieślukowska, M. Branka (red.), Villa Decius, Kraków 2010, ss. 66–92; 108–117, 118–184.

Do podsumowania: jeśli nie wystarczy czasu na następne ćwiczenie, można wykorzystać prezentację „Antydyskryminacja” zawierającą podstawowe pojęcia i definicje (stereotyp, cechy stereotypów, samospełniająca się przepowiednia, uprzedzenia, mikronierówności, dyskryminacja i jej trzy poziomy, władza, grupy mniejszościowe). Jeśli wystarczy czasu – można ją wyświetlić po kolejnym ćwiczeniu. Na koniec rozdajemy też materiał „Funkcje stereotypów” (chyba że zasadniej będzie go rozdać podczas dyskusji na ich temat, co zależy od sytuacji w grupie).

Ćwiczenie (20 min)

Definicja dyskryminacji – źródło: Pakiet edukacyjny „Antydyskryminacja”, Wyd. CODN (http://www.bezuprzedzen.org/doc/Antydyskryminacja_pakiet_educacyjny.pdf 13.07.2015)

Przebieg:

Praca w dużej grupie – ok. 20 min.

Narysuj na tablicy lub dużym arkuszu papieru drzewo, a na jego pniu napisz słowo „dyskryminacja”. Zaproponuj uczestnikom burzę mózgow dotyczącą przyczyn i skutków dyskryminacji. Uczestnicy powinni sprecyzować, czy podana przez nich propozycja jest przyczyną czy skutkiem dyskryminacji. Przyczyny zapisujemy jako korzenie, a skutki jako gałęzie. Po zakończonej burzy mózgow odwróć kartkę z rysunkiem drzewa o 180 stopni. Uczestnicy mogą się teraz przekonać, że skutki dyskryminacji stają się często przyczyną nowych przejawów dyskryminacji. Oznacza to, że dyskryminacja stanowi swego rodzaju błędne koło, z którego osobie, doświadczającej dyskryminacji trudno się wydostać.

Na zakończenie OP wyświetla prezentację, porządkującą i podsumowującą dotychczasową wiedzę na temat dyskryminacji.

Metody pracy:

- symulacja (ćwiczenie: Krok naprzód);
- burza mózgow;
- dyskusja;
- prezentacja;
- praca w grupach.

Materiały:

- sesja 1.3, mat. 1: Role (wydrukowany i pocięty najlepiej w dwóch egzemplarzach, gdyby OU było więcej niż ról);
- opcjonalnie: spokojna muzyka;
- sesja 1.3, mat. 2: Sytuacje;
- sesja 1.3: prezentacja „Antydyskryminacja”;
- sesja 1.3, mat. 3: Funkcje stereotypów; *Edukacja antydyskryminacyjna. Podręcznik trenerski*, red. M. Branka, D. Cieślukowska, Stowarzyszenie Willa Decjusza, Kraków 2010.

ANTYDISKRYMINACJA CZ. 2**Przebieg sesji**

1 h 45 min

Przesłanki dyskryminacji (czas ok. 60 minut).

Cele: pogłębienie wiedzy na temat różnych przesłanek dyskryminacji i ich konsekwencji dla procesu uczenia się i rozwoju uczniów i uczennic. Wzbudzenie refleksji nad wyróżnikami autentycznych działań antydyskryminacyjnych i ich adekwatnością do potrzeb rozwojowych dzieci i młodzieży.

OP podczas przerwy organizuje na sali pięć stolików do pracy grupowej. Na każdym stoliku znajduje się pusty flipchart, puste kartki papieru, materiał zawierający informacje na temat jednej z pięciu przesłanek dyskryminacji (status społeczno-ekonomiczny/poziom zamożności, orientacja seksualna, pochodzenie społeczne, niepełnosprawność, płeć) oraz materiał zawierający krótki opis potrzeb rozwojowych dzieci i młodzieży (różne koncepcje). OU mogą sami wybrać sobie stół do pracy z zachowaniem zasady, że grupy powinny być liczebnie równe. Dla wszystkich grup zadanie jest takie same (warto zapisać je na flipcharcie). Zapoznać się z materiałami opisującymi sytuacje osób należących do różnych grup dyskryminowanych.

Zastanowić się, w jaki sposób specyficzna sytuacja osób należących do danej grupy mniejszościowej może wpływać na proces jej uczenia się w szkole.

Na jakie ich potrzeby powinny odpowiadać konkretne działania antydyskryminacyjne realizowane w szkole.

Podać przykłady konkretnych działań, które po wdrożeniu pozytywnie wpłynęłyby na sytuację w szkole.

Po upływie wyznaczonego czasu grupy prezentują wyniki pracy wg powyższych punktów.

Źródłem materiałów dla OU jest publikacja: *Czytanki o edukacji. Dyskryminacja*, D. Obidniak (red.), M. Konarzewska (współpr.), Wyd. ZNP, Warszawa 2011 (<http://www.znp.edu.pl/media/files/941683ee2916584f58d014830a0fa74c.pdf> 13.07.2015).

UWAGA! Wskazówki dla trenerów: jeśli zespoły nie nadążają z realizacją całości polecenia można wdrożyć następujące strategie:

- Piłnować czasu i prezentować nawet nie do końca gotowy materiał.
- Ograniczyć ilość przykładów – np. do dwóch (ale takich naprawdę konkretnych z zaznaczeniem, na które potrzeby odpowiadają).
- Zrezygnować z jednej z przesłanek (mniej grup prezentuje).

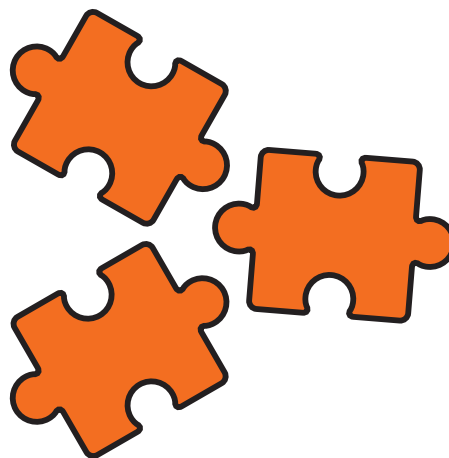
Kolejna część – ok. 20 min.

Po prezentacji wszystkich grup – cała grupa wspólnie ustala kryteria efektywnych i autentycznych działań antydyskryminacyjnych. Na liście powinny się znaleźć następujące punkty (więc jeśli OU ich nie wymyśla, należy wzbogacić plakat):

- powinny im przyświecać **wartości demokratyczne** (dbałość o wolność, równość, poszanowanie praw jednostki bez względu na: pochodzenie etniczne i narodowe, niepełnosprawność, wiek, płeć, tożsamość psychoseksualną, wyznanie lub bezwyznaniowość, status społeczny i ekonomiczny itd.);
- cele działań antydyskryminacyjnych powinny się koncentrować na **wiedzy** na temat: mechanizmów, przejawów i skali zjawiska oraz przeciwdziałania dyskryminacji, a także historii grup dyskryminowanych; **postawach**: świadomości, wrażliwości, empatii, odpowiedzialności, aktywności; **umiejętnościach**: reagowania na sytuacje dyskryminacyjne, planowania działań niedyskryminujących i włączających;
- dbałość o **kontekstowość** – działania antydyskryminacyjne powinny być realizowane ze świadomością, jakie grupy mniejszościowe funkcjonują w szkole i jak realizacja tych działań może wpływać na ich sytuację;
- **celowość**, świadome, zaplanowane działania, których celem jest przeciwdziałanie dyskryminacji (profilaktyczny charakter) albo reagowanie na nią (reaktywny), a nie zbieranie pieniędzy na biedne dzieci (to jest działanie pomocowe, ale nie antydyskryminacyjne).

Podsumowanie warsztatu, ewaluacja.

Rundka: Co z tego warsztatu mogę i chcę wykorzystać w swojej pracy?

Sesja 1.4

DOSKONALENIE UMIEJĘTNOŚCI OPISU OBSZARU: *W szkole lub placówce stosowane są nowatorskie rozwiązania służące rozwojowi uczniów*

Cele:

- Zdefiniowanie pojęcia ‘nowatorstwo’
- Analiza przykładowych zapisów z platformy SEO – jako podstawy zaliczenia spełniania wymagania w danym zakresie.

Kryteria sukcesu:

OU:

- w definicji nowatorstwa odwołują się do procesów edukacyjnych, wskazują obszary pracy nauczyciela w jakich może wystąpić nowatorstwa, wskazują na element ewaluacji efektów nowatorskich działań;
- w podanych przykładach wskazują działania, które spełniają warunki określone w definicji.

Przebieg sesji

1 h 45 min

I część – wspólne definiowanie pojęcia nowatorstwa.

OP przypomina OU o poradniku przygotowanym przez wizytatorów oraz o newsletterze opublikowanym na platformie SEO, w którym znajdują się fragmenty związane z tematem nowatorstwa.

Wykład OP ilustrowany slajdami.

Do wykorzystania są dwie prezentacje. OP decyduje, którą wybierze. OP może również stworzyć własną wersję sesji, korzystając z zaproponowanego materiału.

OP nawiązuje do wymagań i miejsca obszaru badawczego *W szkole lub placówce stosowane są nowatorskie rozwiązania służące rozwojowi uczniów* w wymaganiu „Procesy edukacyjne”.

OP przedstawia prezentację PP, posiłkując się również tekstami z materiałów 1 i 2.

OP przytacza dość powszechne w polskiej dydaktyce definicje nowatorstwa, zwraca uwagę, że mimo upływu lat są nadal cytowane w literaturze i znajdują

swoje odbicie w znanym wizytatorom rozporządzeniu o innowacjach. Podkreśla, że słowo 'innowacja' jest traktowane często jako synonim nowatorstwa. Pokazuje zestawienia obu słów, wskazując, że nowatorstwo jest najbardziej złożoną postacią innowacji.

OP przedstawia definicję nowatorstwa jako procesu pani prof. Danuty Waloszek z Uniwersytetu Pedagogicznego w Krakowie. OP zachęca do odnoszenia się do wymienionych w tej definicji cech.

Dyskusja OU na temat nowatorstwa jako procesu wprowadzania zmian.

OP dokonuje podsumowania i wspólnie z OU ustala definicję nowatorstwa.

II część – prezentacja 1. W drugiej części OU koncentrują się na pytaniach i kryteriach do analizowanego obszaru oraz na przykładach opisów obszarów pochodzących z raportów zaprezentowanych przez OP

Wykorzystują wskazówki do analizy zawarte w konceptualizacji (platforma SEO) i odnosząc się do cech zdefiniowanego wcześniej nowatorstwa dyskutują czy działania opisane w materiale zasługują na miano nowatorskich. Uzasadniają swoje decyzje odnosząc się do wcześniejszych ustaleń.

II część – prezentacja 2. OU wykorzystują surowe dane i korzystając ze wskazań zawartych w konceptualizacji, analizują je pod kątem pytań badawczych i kryteriów ewaluacyjnych. Na koniec w grupach tworzą opis obszaru i orzekają o spełnieniu bądź niespełnieniu obszaru na temat nowatorstwa. Uzasadniają swoje stanowisko, odnosząc się do kryterium ewaluacyjnego.

III część – podsumowanie. OP zadaje pytanie: *Co było ważne w dyskusji o nowatorstwie?*

Metody pracy:

- dyskusja;
- wykład OP ilustrowany slajdami;
- ćwiczenie: analiza materiału.

Materiały:

- sesja 1.4: prezentacja 1 „Nowatorstwo”;
- sesja 1.4: prezentacja 2 „Nowatorstwo”;
- sesja 1.4, mat. 1: Nowatorstwo (z poradnika ORE);
- sesja 1.4, mat. 2: fragment książki Marty Kotarby-Kańczugowskiej, *Innowacje pedagogiczne w międzynarodowych badaniach*, Żak, Warszawa 2009.
- J. Szacki *Historia myśli socjologicznej*, Wyd. Naukowe PWN, Warszawa 2006; <http://psychoprimum.wordpress.com/2012/09/17/etapy-rozwoju-tozsamosci-czlowieka-wg-eriksona-i-jamesa-marcii/>

2. DOSKONALENIE UMIEJĘTNOŚCI PROWADZENIA BADAŃ EWALUACYJNYCH - SCENARIUSZE

Sesja 2.1

OBSERWACJA LEKCJI, CZ. 1**Cele:**

- Określenie warunków efektywnego uczenia się uczniów.
- Doskonalenie umiejętności obserwacji lekcji.
- Doskonalenie analizy danych pochodzących z obserwacji (dyspozycje otwarte).

Kryteria sukcesu:**OU:**

- znają potwierdzone badaniami warunki wspierające proces uczenia się uczniów;
- zapisują dane z obserwacji lekcji, posługując się językiem obserwacji (co widzę, co słyszę);
- dokonują analizy danych z pytań otwartych wskazując dane adekwatne, pozbywając się danych wrażliwych, tworząc kategorie i zamieszczając je w tabeli.

Przebieg sesji

1 h 45 min

Jeżeli OU wcześniej uczestniczyli w sesji dotyczącej wymagań, OP może nawiązać do pracy jednej z grup, która zajmowała się zagadnieniem „Uczenie się uczniów w nowoczesnej szkole” i wypracowanego przez nią plakatu z warunkami, które wzmacniają proces uczenia się uczniów.

Jeżeli nie, OP rozpoczyna sesję prezentacją filmu z wykładem Marzeny Zylińskiej „Jak uczy się mózg”:

(<http://www.macmillan.pl/macmillan-small-talks/2978-dr-marzena-zylinska-jak-uczy-sie-mozg-i-co-z-tego-wynika>).

Uczestnicy w czterech grupach analizują listę warunków (plakat) i korzystając z filmu i materiałów (OK., Inteligencje wielorakie, Uczenie się przez doświadczenie) dopisują do listy lub tworzą od początku plakaty z informacjami na temat istotnych warunków, które wspierają proces uczenia się.

OP w kolejnym kroku prezentuje wybrane informacje z badań Johna Hattiego. Wspólnie z uczestnikami rozmawia z OU na temat:

- Co z tych badań wynika dla szkoły?
- Które z prezentowanych interwencji są widoczne w zapisach wymagań lub w arkuszu obserwacji lekcji?

OP prosi o zwrócenie uwagi na znajomość celów lekcji oraz na uczenie uczenia się, kształtowanie kompetencji metakognitywnych (poznawanie przez uczniów własnych metod uczenia się).

OU ponownie wracają do swoich list dobrego uczenia się i je uzupełniają. OP podsumowuje prace zespołów. Uczestnicy w rundce podają warunki istotne dla uruchomienia i przebiegu procesu uczenia się.

Metody pracy:

- praca w parach i grupach;
- wykorzystanie materiałów filmowych;
- dyskusja;
- ćwiczenia praktyczne – analiza danych.

Materiały:

- plakat w sesji II – wymagania z listą czynników, które mają wpływ na uczenie się uczniów;
- film:
M. Zylińska „Jak uczy się mózg”
<http://www.macmillan.pl/macmillan-small-talks/2978-dr-marzena-zylinska-jak-uczy-sie-mozg-i-co-z-tego-wynika>
- sesja 2.1, mat. 1: Arkusz obserwacji zajęć;
- sesja 2.1: mat. 2: OK;
- sesja 2.1: mat. 3: Inteligencje wielorakie, Emilia Nowak, www.edukacja.edux.pl
- sesja 2.1: mat. 4: Uczenie się przez doświadczenie (www.prosolva.org, www.epraca.radom.pl).
- sesja 2.1: prezentacja J. Hattiego.

Sesja 2.1

OBSERWACJA LEKCJI, CZ. 2**Przebieg sesji**

1 h 45 min

W drugiej części pracy warsztatowej OU oglądają 15-minutowy fragment lekcji (bez arkusza obserwacji). Notują wszystkie sytuacje, które sprzyjają uczeniu się uczniów bądź są niesprzyjające dla tego procesu. Każdy z OU robi własną notatkę.

Po zrobieniu notatki OU otrzymują arkusz obserwacji lekcji i w parach zastanawiają się, gdzie (pod którymi dyspozycjami) mogą wpisać swoje spostrzeżenia. Po wpisaniu OU prezentują miejsca, do których można odnieść zrobione czasie obserwacji notatki oraz wyniki swojej obserwacji.

Dyskusja na forum na temat zaobserwowanych działań nauczyciela i reakcji uczniów.

Analiza danych z obserwacji (pytania otwarte).

OP prezentuje na flipcharcie kolejne kroki, jakie wizytator powinien wykonać w czasie analizy materiału z pytań otwartych pochodzących z obserwacji:

- krok 1 – wizytator wpisuje w otwarte okna arkusza obserwacji informacje adekwatne do pytania; język opisu powinien odzwierciedlać to, co wizytator mógł zaobserwować i usłyszeć na lekcji;
- krok 2 – analizuje adekwatne dane, tworząc kategorie; pozbywa się danych wrażliwych, wskazujących na konkretne lekcje i nauczycieli;
- krok 3 – wpisuje kategorie do tabeli: istotne informacje;
- krok 4 – tabelę ze stworzonymi kategoriami przywołuje w opisie obszaru i ilustruje tworzone wnioski.

OU otrzymują materiał do analizy: zebrane dane z obserwacji dotyczą dwóch dyspozycji:

„Opisz, w jaki sposób nauczyciel upewnił się, czy uczniowie znają cele lekcji i wymagania/kryteria?”

„Opisz, w jaki sposób nauczyciel kształtuje u uczniów umiejętność uczenia się”

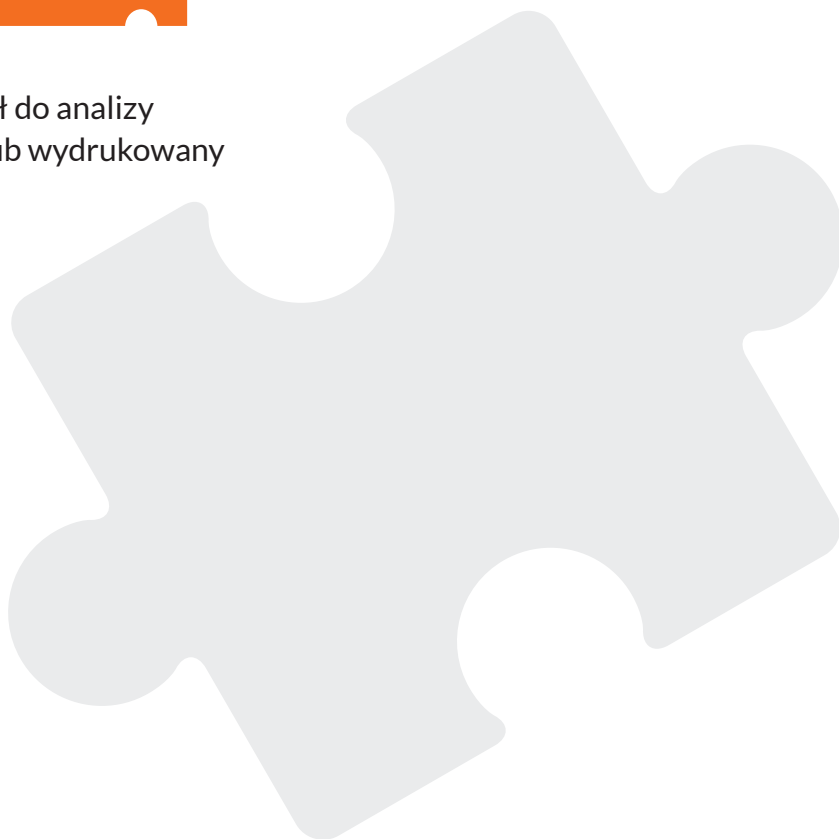
OU analizują zgromadzone dane, kategoryzują i wpisują kategorie do tabeli.

OP podsumowuje zajęcia, prosząc o przygotowania odpowiedzi w parach na pytanie:

Jakiej jakości uczenia się uczniów na lekcji strzeże nadzór pedagogiczny?

Materiały:

- sesja 2.1: nagranie lekcji.
- sesja 2.1, mat. 5: materiał do analizy (do wgrania na laptopy lub wydrukowany jeden na parę).

3. DOSKONALENIE UMIEJĘTNOŚCI ANALITYCZNYCH – SCENARIUSZE

Sesja 3.1

ANALIZA DANYCH, CZ. 1**Cele:**

- Podsumowanie wiadomości na temat analizy danych ilościowych i jakościowych.
- Omówienie podstawowych trudności wynikających z prowadzenia analizy danych i próba ich rozwiązania.
- Wypracowanie wspólnych sposobów prezentowania wyników w raportach.
- Omówienie sposobu rozwiązywania przypadków, które stanowią trudność dla uczestników.

Kryteria sukcesu:

OU:

- potrafią wskazać plusy i minusy analizy ilościowej i jakościowej;
- tworzą katalog trudności związanych z analizą i na każdą trudność znajdują antidotum;
- znają najczęstsze błędy związane z wnioskowaniem na podstawie danych ilościowych, szczególnie związanych z pojęciem powszechności;
- znają sposób analizowania i wnioskowania na podstawie danych jakościowych.

Przebieg sesji

1 h 45 min

OP zadaje pytanie: czym jest analiza danych jakościowych i ilościowych. Która metoda zbierania danych jest lepsza? OU odpowiadają na pytania, dyskutują, szukając mocnych i słabych stron poszczególnych metod badawczych. OU podają przykłady trudności w analizie danych, z jakimi sami się zetknęli (10 min.).

OP prezentuje mocne strony i najczęściej popełniane błędy pojawiające się w raportach. Jest to wstęp do dalszej prezentacji analizy danych, której celem jest odpowiedź na pytanie, w jaki sposób unikać najczęstszych błędów (15 min.).

OP omawia z uczestnikami, na czym polega wnioskowanie i w jaki sposób można unikać błędów we wnioskowaniu. Prezentuje sposób analizowania i wnioskowania na podstawie danych ilościowych. Wspólnie z OU omawia proces analizowania danych na przykładowym wycinku danych (różne rodzaje skal, pojęcie powszechności) – 35 min.

Trener/ka prezentuje sposób analizowania i wnioskowania na podstawie danych jakościowych. Omówienie procesu analizowania danych na przykładowym wycinku z konceptualizacji (30 min.).

OP podsumowuje zebrane informacje i zaprasza uczestników do części praktycznej (10 min.).

Sesja 3.1

ANALIZA DANYCH, CZ. 2

Cele:

- Wykorzystaniem wiedzy zdobytej i usystematyzowanej podczas poprzednich zajęć.

Kryteria sukcesu:

- OU rozwiązują indywidualnie pojawiające się problemy podczas pracy w małych grupach.

Przebieg sesji

1 h 45 min

OP dzieli OU na sześć grup. Następnie grupy otrzymują surowe dane, na podstawie których mają utworzyć krótki fragment raportu, będący prezentacją danych. W tym czasie OP krążą po sali i wyjaśniają na bieżąco zaistniałe trudności i odpowiadają na indywidualne pytania uczestników (40 min.).

OP łączą grupy w pary. Zadaniem OU jest omówienie własnych raportów i stworzenie takiego, który ma zostać przedstawiony na forum (25 min.).

OU prezentują swoje fragmenty raportów (35 min.).

OP dokonują podsumowania warsztatów (5 min.).

Materiały:

- wydruk przykładowych aktualnych surowych danych zebranych na platformie SEO oraz wykorzystanie zamieszczonych na platformie koncepcjonalizacji.

Sesja 3.2

METODY ANALIZY DANYCH JAKOŚCIOWYCH

Cele:

- Przypomnienie uczestnikom o konieczności zachowania wysokiej jakości ewaluacji.
- Zapoznanie uczestników z zasadami analizy danych wykorzystującej macryce, sieci i mapy poznawcze.

Kryteria sukcesu:

OU:

- rozumieją znaczenie jakości procesu ewaluacji w szczególności jakości zbierania danych, właściwej ich transkrypcji, poprawnego metodologicznie i logicznie analizowania danych oraz wnioskowania;
- znają możliwości wykorzystania reprezentacji i wizualizacji danych poprzez zastosowanie macryc, sieci i map poznawczych.

Przebieg sesji

Wykład otwierający: **Jakość ewaluacji – analiza danych, raport, wykorzystanie wyników.**

W trakcie wykładu poruszane są następujące zagadnienia:

- Jakość procesu ewaluacji.
- Analiza danych.
- Reprezentacja danych – metody (matryce, sieci i mapy poznawcze).
- Przykłady wytycznych do oceny jakości raportów ewaluacyjnych (ocena jakości raportu wg wytycznych Komisji Europejskiej i Ministerstwa Infrastruktury i Rozwoju).
- Pseudoraporty, czyli *po drugiej stronie lustra* (materiał humorystyczny do refleksji).

Na zakończenie wykładu prezentowane są najciekawsze wyniki badania dotyczącego wpływu projektu w opinii wizytatorów.

1h

Metody pracy:

- wykład ilustrowany prezentacją.

Materiały:

- sesja 3.2: prezentacja „Jakość ewaluacji”.

4. DOSKONALENIE JAKOŚCI RAPORTOWANIA - SCENARIUSZE

Sesja 4.1

TWORZENIE MAPY WPŁYWU RAPORTU. ANALIZA BŁĘDÓW W RAPORTACH

Cele:

- Refleksja nad wpływem raportu na system edukacji, określenie stref tego wpływu.
- Kształtowanie umiejętności analizowania raportów w celu określenia mocnych stron i pól profesjonalnego rozwoju.
- Kształtowanie umiejętności udzielania informacji zwrotnej z wykorzystaniem formatki.

Kryteria sukcesu:

OU:

- podaje przykłady obszarów, na jakie może mieć wpływ raport;
- ustala listę typowych błędów w raportach i ich przyczyny;
- podaje działania zapobiegające powstawaniu błędów;
- wymienia najważniejsze wskaźniki dobrze przygotowanego opisu obszaru.

Przebieg sesji

Część I

Wprowadzenie do tematyki związanej z jakością raportów (5 min.).

1. OP proponuje rozmowę o raporcie jako o jednym z ogniw obrazujących, a nawet kreujących rzeczywistość spełniania wymagań państwa w szkołach. Zwraca uwagę, że raport nie jest celem samym w sobie, ale jednak z uwagi na jawność jego jakość ma swoje pozytywne lub negatywne konsekwencje zarówno dla danej szkoły, jak i szerszego grona odbiorców, środowiska edukacyjnego, polityki oświatowej.

2. OP przygotowuje szkielet mapy wpływu raportu na środowisko edukacyjne (zgodnie ze zdjęciem).

OP nie pokazuje uczestnikom mapy od razu (ma ją zawieszoną na flipcharcie, który odwraca tyłem do uczestników).

3. OP prosi uczestników o rozmowę w parach i odpowiedź na pytanie (15 min.).

Na co wpływa jakość raportu? (Uwaga dla OP: Nie chcemy budować od razu na błędach, ale chodzi o myślenie przyczynowo-skutkowe, np. na co, na kogo wpły-

1 h 45 min

wają informacje zawarte w raporcie? Jeśli dopuścimy do słabszej jakości raportów, to jakie mogą być tego konsekwencje? (Przykład: błędy w analizie wpływają na statystyki, a te wpływają na tworzenie kierunków polityki oświatowej państwa).

Po krótkiej rozmowie OU zapisują wskazania – po jednym na osobnych post-itach.

4. Wspólne uzupełnianie mapy (20 min.).

OP odwraca przygotowaną mapę, porządkuje obszary wpływu w sposób przyczynowo-skutkowy, nakleja post-ity, uzupełniając mapę mentalną (mapa staje się „żywa”, zmienia się na oczach uczestników, którzy stają się jej twórcami).

Część II

Analiza błędów w raportach – praca warsztatowa.

1. Lektura raportów w grupach (15 min.).

OU otrzymują zrecenzowane przez trenerów fragmenty raportów (wymaganie procesy). W trzyosobowych zespołach dyskutują nad tekstem i komentarzami (czytają przede wszystkim komentarze trenerskie).

2. Analiza przyczynowo-skutkowa błędów (25 min.).

OU w tych samych grupach uzupełniają tabelę (materiał 1: typ błędu, przyczyny, konsekwencje); na forum dzielą się refleksjami, OP komentuje, odsyła do danych w poradnikach...).

3. Prezentacja efektów pracy grup (20 min.).

Każda grupa omawia inny typ błędu. Pozostałe grupy dopowiadają i uzupełniają, jeżeli wychwyciły ten sam typ błędu.

Jeżeli zostaje trochę czasu, OP krótko prezentuje najczęściej pojawiające się typy błędów (prezentacja PP).

Metody pracy:

- praca w parach;
- praca w grupach;
- dyskusja;
- „gadająca ściana”;
- recenzja koleżeńska;
- rundka.

Materiały:

- sesja 4.1, mat. 1: mapa i błędy (mapa raportu uzupełniona fiszkami);
- sesja 4.1, mat. 2: mapa i błędy – raport 3;
- sesja 4.1, mat. 3: mapa i błędy – raport 4;
- sesja 4.1, mat. 4: mapa i błędy – raport 5;
- sesja 4.1, mat. 5: mapa i błędy – raport 1;
- sesja 4.1, mat. 6: mapa i błędy – raport 2;
- sesja 4.1, mat. 7: mapa i błędy – schemat mapy wpływu raportu;
- sesja 4.1, prezentacja: mapa raportu, błędy, formatka.

Sesja 4.2

PRACA Z FORMATKĄ RECENZJI RAPORTU. PLANOWANIE DZIAŁAŃ POPRAWIAJĄCYCH JAKOŚĆ RAPORTÓW

Cele:

- Przypomnienie wskaźników jakości raportu zawartych w formatce oceny raportu.
- Doskonalenie umiejętności udzielania informacji zwrotnej.
- Planowanie działań poprawiających jakość raportów.

Kryteria sukcesu:

OU:

- znają wskaźniki jakości raportu i potrafią je wykorzystać do oceny własnej pracy.
- znają zasady udzielania informacji zwrotnych.
- potrafią udzielić sobie wzajemnie informację zwrotną, odnosząc się do wskaźników zawartych w formatce.
- opracowują 3-4 działania poprawiające jakość raportów w ich miejscu pracy.

Przebieg sesji

1h 45 min

I część

1. OU w parach kuratorskich analizują/przypominają sobie wskaźniki oceny raportu zawarte z formatce (10 min.).

OP prosi OU o zależenie na platformie formatki recenzji raportu i zapoznanie się ze wskaźnikami. Zadają na forum pytania, jeśli mają wątpliwości co do rozumienia zapisów.

2. Wypełnianie formatki w parach (15 min.).

W tych samych parach OU wypełniają formatkę do wybranego fragmentu raportu (wykorzystujemy materiały z poprzednich ćwiczeń – zrecenzowane przez trenerów fragmenty raportów. **(Uwaga dla OP:** W zależności od czasu OP decyduje, które i jak duże fragmenty raportów OU będą oceniały zgodnie z formatką, np. całe wymaganie, kilka obszarów, jeden obszar).

3. Tworzenie informacji zwrotnej (15 min.).

OU w tych samych parach formułują pisemnie elementy IZ: wskazują mocne strony i pola rozwoju (wraz z wskazówkami do modyfikacji/zmian).

4. Odbieranie IZ (10 min.).

Pary podają sobie recenzje po kole. OU wcielają się w role odbiorców IZ, czytają IZ.

5. Rundka (10 min.).

Jakie refleksje wzbudziła we mnie IZ, którą otrzymałem? (czy była użyteczna, czy nie budziła negatywnych emocji, czy w rzeczywistości byłaby łatwa w odbiorze? Czy dzięki IZ łatwiej byłoby napisać kolejny raport?).

II część

Planowanie działań poprawiających jakość raportów.

1. Praca w nowych grupach nad planowaniem działań.

OP wspólnie z OU na forum wybiera kilka najczęściej pojawiających się/najistotniejszych przyczyn błędów. Nowe grupy formują się wokół przyczyny, do której chcą zaplanować działania (grupy maks. czteroosobowe).

Uwaga dla OP: ważne jest, aby OU nie odbiegali od przyczyn i nie planowali ogólników. Pilnujemy myślenia: przyczyna – konkretne działania. OU planują, **co zrobią i jak zrobią**, aby zminimalizować przyczyny błędów.

2. Prezentacja w formie galerii plakatów.

OP dokonuje podsumowania, nawiązując do efektów pracy grup.

Metody pracy:

- praca w parach;
- praca w grupach;
- dyskusja;
- „gadająca ściana”;
- recenzja koleżeńska;
- rundka.

Materiały:

- sesja 4.1, mat. 1: mapa i błędy (mapa raportu uzupełniona fiszkami);
- sesja 4.1, mat. 2: mapa i błędy – raport 3;
- sesja 4.1, mat. 3: mapa i błędy – raport 4;
- sesja 4.1, mat. 4: mapa i błędy – raport 5;
- sesja 4.1, mat. 5: mapa i błędy – raport 1;
- sesja 4.1, mat. 6: mapa i błędy – raport 2;
- sesja 4.1, mat. 7: mapa i błędy – schemat mapy wpływu raportu;
- sesja 4.1, prezentacja: mapa raportu, błędy, formatka.

Sesja 4.3

POGŁĘBIENIE ZROZUMIENIA OBSZARU „NAUCZYCIELE KSZTAŁTUJĄ U UCZNIÓW UMIEJĘTNOŚĆ UCZENIA SIĘ”. DOSKONALENIE UMIEJĘTNOŚCI UDZIELANIA SOBIE KOLEŻEŃSKICH INFORMACJI ZWROTNYCH DO W/W OBSZARU, CZ. 1

Cele:

- Pogłębienie wiedzy na temat kształtowania umiejętności uczenia się.
- Doskonalenie umiejętności udzielania informacji zwrotnej.
- Wypracowanie formatki do udzielania informacji zwrotnej w obszarze „Nauczyciele kształtują u uczniów umiejętność uczenia się”.
- Wypracowanie zasad udzielania informacji.

Kryteria sukcesu:

OU:

- wymieniają pięć etapów procesu uczenia się, a także wskazują przykładowe działania nauczyciela kształtujące umiejętność uczenia się;
- formułują informację zwrotną, odnoszącą się do przyjętych oczekiwań wobec fragmentu raportu;
- opracowują formatkę, dzięki której łatwiej będzie odnosić się do ważnych dla oceny zebranego materiału elementów badania;
- znają zasady udzielania informacji zwrotnej oraz dbają o bezpieczne warunki dla jej udzielania.

Przebieg sesji

1 h 45 min

OP upewnia się, że OU rozumieją, nad czym będą pracować. Rozpoczyna dyskusję na temat: *Który z celów jest dla was ważny i dlaczego? Który z nich postrzegasz jako najbardziej użyteczny?*

Plakat z celami i kryteriami wisi w czasie całej sesji, OP odwołuje się do celów i kryteriów w czasie spotkania, pokazując realizację zaplanowanego celu.

1. Etapy uczenia się i sposoby kształtowania umiejętności uczenia się.

Następnie OP przeprowadza dyskusję wokół pytań: *Z jakich etapów składa się proces uczenia się? Kiedy proces naszego uczenia się jest uruchamiany? Co musimy*

zrobić, by pożądaną umiejętność zdobyć? Kiedy uznajemy, że opanowaliśmy pożądaną umiejętność? W toku dyskusji dbamy, by w wypowiedziach uczestników pojawiły się poszczególne etapy:

- uświadomienie własnej niekompetencji (potrzeba zdobycia nowej umiejętności);
- ustalenie, co wiemy, a czego nie wiemy;
- pozyskiwanie nowych informacji, obserwowanie innych w działaniu;
- ćwiczenie umiejętności i jej wykorzystywanie w sytuacjach typowych;
- wykorzystywanie umiejętności w sytuacjach nietypowych.

Etapy zapisujemy na kartkach A4 i przyklejamy do ściany, tworząc schemat procesu uczenia się lub przygotowujemy plakat z etapami procesu uczenia się i wieszamy go na ścianie. Schemat towarzyszy nam w czasie zajęć, a OP odnosi się do niego z metapoziomu komentując, na jakim etapie procesu znajdują się OU.

OP przedstawia krótko, na czym polega kształtowanie umiejętności uczenia się, wykorzystując prezentację i przygotowany na flipcharcie schemat. Zwraca uwagę na fakt, że lekcja powinna składać się z dwóch etapów: jedna obejmuje kształtowanie umiejętności określonych w podstawie programowej, druga natomiast powinna obejmować sam proces uczenia się, ujawniać jego strukturę. To dlatego w sposób szczególny na tej sesji OP dba o ujawnienie procesu uczenia się, wykorzystując do tego każdą nadającą się okazję, np. dyskutując o celach, pokazujemy OU nie tylko, gdzie znajdują się w procesie uczenia się i po co robią to, co robią.

OU poszukują odpowiedzi na pytanie: *W jaki sposób można kształtować umiejętność uczenia się?* OP podkreśla, że chodzi o ujawnianie samego procesu. OP dzieli uczestników na czteroosobowe grupy i po dyskusji grupy na kolorowych kartkach A4 zapisują, jakie działania nauczyciela na lekcji świadczą o kształtowaniu umiejętności uczenia się – jedno działanie zapisują na jednej kartce (to bardzo ważny moment, bo to pytanie pojawia się w arkuszu obserwacji i jest pytaniem, które zbiera istotne dla rozstrzygnięcia dane, niestety nie zawsze są one poprawnie zapisywane). Następnie OP zbiera kartki, porządkuje je i uzupełnia schemat procesu uczenia się.

OP podkreśla, że działania nauczyciela stają się sposobami kształcenia umiejętności uczenia się dopiero wtedy, gdy nauczyciele wprost się do nich odwołują, ukazując metapoziom. Jeśli przyjmuje się takie założenie, **kształtowanie umiejętności uczenia się ma miejsce, kiedy wyraźnie następuje odwoływanie się z metapoziomu do:**

- poszczególnych etapów procesu uczenia się;
- stylów uczenia się;
- wpływu poszczególnych metod, sposobów uczenia się na sam proces;
- schematów, procedur sprzyjających nabywaniu umiejętności;
- technik zapamiętywania;

- sposobów sporządzania notatek;
- sposobów korzystania z różnych źródeł.

OP wyraźnie podkreśla, że sposoby te są związane z kształtowaniem umiejętności uczenia się tylko wtedy, gdy wyjaśnienia, rozmowy czy dyskusje z uczniami odnoszą się do metapoziomu. Nie wystarczy zatem, że na lekcji pojawiają się różne źródła wiedzy, jeśli nauczyciel nie zwróci uczniom uwagi, jaki to ma wpływ na ich proces uczenia się (to samo dotyczy innych sposobów).

2. Analiza konceptualizacji w kontekście wiedzy o kształtowaniu umiejętności uczenia się.

Następnie OU otrzymują materiały z platformy lub wchodzą na platformę i otwierają drzewka do obszaru „Nauczyciele kształtują umiejętność uczenia się”. W grupach (dwuosobowych lub trzyosobowych) dyskutują: *Jakie elementy ustalone w poprzednim kroku znajdują się w naszym badaniu ewaluacyjnym? Czego szukamy w danych, żeby potwierdzić, że ta umiejętność jest kształtowana? Co powinniśmy widzieć, żeby zyskać przekonanie, że nauczyciele kształtują tę umiejętność?*

OP zwraca uwagę na działania nauczyciela i ucznia potwierdzające, że na lekcjach zachodzi kształtowanie umiejętności uczenia się. OU tworzą mapę lub podają poszczególne elementy, a OP zapisuje je na flipcharcie.

OP ustala z wizytatorami, które z pytań są pytaniami rozstrzygającymi o spełnieniu wymagania. Odnosi się do pytania otwartego w arkuszu obserwacji (*Opisz, w jaki sposób nauczyciel kształtuje u uczniów umiejętność uczenia się*) i informacji, które dane musi umieścić tam wizytator, odpowiadając na to pytanie.

Metody pracy:

- dyskusja;
- wykład interaktywny;
- wykład z wykorzystaniem prezentacji;
- praca w grupach;
- mapa mentalna;
- „gadająca ściana”.

Materiały:

- dostęp do internetu i laptopy;
- platforma SEO-drzewko wymagań w obszarze „Nauczyciele kształtują umiejętność uczenia się”;
- sesja 4.3. mat. 1: model procesu uczenia się;
- sesja 4.3. mat. 2: opis obszaru do analizy „Nauczyciele kształtują u uczniów umiejętność uczenia się”;
- sesja 4.3. mat. 3: opis obszaru z komentarzami dla trenera;
- sesja 4.3. prezentacja: obszar – umiejętność uczenia.

Sesja 4.3

**POGŁĘBIENIE ZROZUMIENIA OBSZARU
„NAUCZYCIELE KSZTAŁTUJĄ U UCZNIÓW
UMIEJĘTNOŚĆ UCZENIA SIĘ”. DOSKONALENIE
UMIEJĘTNOŚCI UDZIELANIA SOBIE
KOLEŻEŃSKICH INFORMACJI ZWROTNYCH
DO WW. OBSZARU, CZ. 2****Przebieg sesji****1. Cechy informacji zwrotnej.**

W kilkuosobowych grupach OU ustalają, jakie są cechy dobrej informacji zwrotnej. OU przygotowują mapę mentalną informacji zwrotnej (odnosi się do wspólnie uzgodnionych, znanych kryteriów, pokazuje fakty, czyli *co widzę, co słyszę*, odnosi się do pracy nie do osoby, nie zawiera wyrażen ocenających, pokazuje to, co dobre, a co mogłoby stanowić obszar do rozwoju). OP podkreśla (jeżeli nie zauważyli tego OU) bardzo wyraźnie, że dobra informacja zwrotna pozwala otrzymującemu ją na samodzielne podjęcie decyzji, co do własnego procesu uczenia się.

Grupy prezentują swoją pracę – „gadająca ściana”.

2. Analiza przykładowego opisu obszaru i ustalenie kryteriów informacji zwrotnej do obszaru kształtowanie umiejętności uczenia się.

Wspólnie lub w grupach (stosując stop-klatki) OU dokonują analizy przykładowej pracy (opisu obszaru, w którym pojawia się kształtowanie umiejętności uczenia się). Na podstawie tej analizy grupy przygotowują kryteria informacji zwrotnej do obszaru „Nauczyciele kształtują u uczniów umiejętność uczenia się”, można to zrobić w formie dyspozycji lub formatki.

OP pilnuje, żeby dyspozycje były ściśle związane z analizowanym obszarem, by nie powtarzać formatki stosowanej w projekcie (i wykorzystywanej w poprzedniej sesji). Chodzi o pogłębioną informację zwrotną, związaną z konkretnym obszarem. OP podkreśla, że taki typ IZ może być stosowany, jeśli np. wizytator dostrzeże problem z opisem któregoś obszaru. Przy użyciu dyspozycji mógłby wtedy sam lub w parze wizytatorskiej sprawdzić, jak dobrze go opisał.

OU w grupach opracowują informację zwrotną do zaproponowanego przykładowego opisu zaczerpniętego z platformy. Wizytatorzy pracują w małych grupach lub parach, informacje zapisują w komputerach. OP dbają, by co jakiś czas stosować stop-klatki.

1 h 45 min

Następnie w parach wizytatorskich OU udzielają sobie nawzajem informacji zwrotnej do swojej własnej pracy w wybranym przez nich raporcie z obszarem „Nauczyciele kształtują u uczniów umiejętność uczenia się”, do którego chcą uzyskać informację zwrotną od kolegi/koleżanki.

3. Tworzenie systemowego doskonalenia jakości pisania raportów w kuratorium na podstawie indywidualnych informacji zwrotnych.

W nowych grupach OU zastanawiają się, jak można informacje zwrotne z wizytatorskich par wykorzystać do zbudowania systemowego doskonalenia jakości w kuratoriach? (Przykładowo raz na jakiś czas każda para przekazuje informacje o najczęściej pojawiających się obszarach do rozwoju i mocnych stron do wskazanej osoby i potem wspólne doskonalenie; nie podpowiadamy – może pojawią się ciekawsze pomysły).

4. Podsumowanie pracy nad udzielaniem IZ do obszaru „Nauczyciele kształtują umiejętność uczenia się.

W podsumowaniu OP prosi o odniesienie się do celów i oczekiwań. Z metapozio- mu raz jeszcze podkreśla tok procesu uczenia się.

Jeśli jest czas OP proponuje podobne podejście do innych obszarów (indywidualizacja i podstawa programowa). OU w grupach wybierają interesujący ich temat i samodzielnie przechodzą podobną drogę. OP czuwa nad przebiegiem pracy.

OU w grupach pracują samodzielnie, zgodnie z wypracowaną procedurą, kolejno jeszcze raz przechodząc poszczególne etapy:

- teoria (tu wziętki merytoryczne do indywidualizacji i podstawy programowej; a może wskażą inne obszary);
- wypisanie działań potwierdzających spełnienie wymagania w danym obszarze;
- analiza konceptualizacji;
- wypracowanie formatki do udzielania informacji zwrotnej w danym obszarze (NaCoBeZu do danego obszaru);
- informacja zwrotna pisana razem w parze – wejście na platformę, wspólne wybranie przykładowego obszaru, analiza danych i udzielenie informacji zwrotnej do tego obszaru (piszą razem jedną informację);
- informacja indywidualna – wskazanie obszaru do informacji indywidualnej, analiza danych, analiza opisu obszaru, zapisanie informacji zwrotnej, udzielenie informacji koledze;

OP w **podsumowaniu** nad informacją zwrotną prosi o odpowiedź na pytanie: *Co było ważne...?*

Materiały:

- dostęp do internetu i laptopy.

5. KOMUNIKOWANE WYNIKÓW EWALUACJI - SCENARIUSZE

Sesja 5.1

PREZENTACJA RAPORTU JAKO POCZĄTEK PRACY SZKOŁY NAD REKOMENDACJAMI

Cele:

- Pogłębienie wiedzy na temat celów spotkania ze społecznością szkolną w celu zakomunikowania wyników ewaluacji;
- Doskonalenie technik pracy warsztatowej z nauczycielami.

Kryteria sukcesu:

OU:

- mają świadomość konieczności uruchomienia dyskusji na temat jakości pracy szkoły w czasie spotkania z nauczycielami;
- znają metody i techniki aktywnej pracy z dużą grupą osób.

Przebieg sesji

1 h 45 min

Część I (30 min).

OP łączy OU w czteroosobowe grupy.

OU otrzymują schemat spotkania z radą pedagogiczną (z procedury SEO, ale bez celów). OU mają za zadanie dopisanie celów tego spotkania.

Dyskusja. Prezentacja celów przez grupy. OP zapisuje cele na plakaty. Dopowiada, jeżeli nie pojawiłyby się cele takie jak:

- uruchomienie refleksji nauczycieli nad własną praktyką;
- uświadomienie możliwości formułowania rekomendacji do dalszej pracy w oparciu o dane z badań;
- podejmowanie decyzji w oparciu o dane.

Po zebraniu całości – rozwiesza plakaty na ścianie/ścianach i zaprasza OU do wstania i zaznaczenia markerem/cenką tych celów, które obecnie udaje im się osiągnąć w trakcie prezentacji wyników.

OP prezentuje fragment raportu Stefana Wlazłego lub inne dane na ten temat – związane z ilością szkół wykorzystujących dane z raportu do dalszej pracy.

Część II (30 min).

Pytanie: **Co mogłoby pomóc osiągnąć najważniejszy cel, jakim jest podjęcie działań przez radę w oparciu o wyniki badań zaprezentowanych przez ewaluatorów?** (Trener/ka przechodzi do kolejnego zadania do pracy w tych samych grupach).

Kolejno każda grupa zajmuje się jednym z elementów dotychczasowej praktyki stosowanej przez wizytatorów w czasie prezentacji i zastanawia się, jak ją udoskonalić, żeby zachęcić nauczycieli do uznania raportu za źródło danych inspirujących (lub zmuszających) do podjęcia działań.

Grupa 1 – zajmuje się prezentacją. Co powinno się znaleźć na slajdach aby wywołać refleksję i chęć wykorzystania wyników do zmiany?

Grupa 2 – zajmuje się sposobem, w jaki powinna pracować rada pedagogiczna w trakcie zapoznawania się z raportem.

Grupa 3 – pracuje nad pytaniami, jakie powinny być sformułowane do nauczycieli w trakcie spotkania, aby przeszli do działań.

Grupa 4 – pracuje nad technikami zakończenia spotkania, które wzbudziłyby indywidualną reakcję każdego nauczyciela.

Część III (45 min).

Grupy prezentują wyniki swojej pracy. OP prosi o uzupełnienie innych uczestników lub sam dopowiada istotne rzeczy (materiał dla trenera – na co ma zwracać uwagę). Ważne, żeby okazało się, że zapraszają – np. w wymyślanych przez siebie pytaniach do podzielenia się pomysłami na **konkretne działania**, jakie przyjdą im na myśl podczas pracy nad raportem.

OP prezentuje rekomendacje, jakie wypracowane zostały przez nauczycieli w trakcie prezentacji, a które się odbyły w XII i XIV pociągu.

Podsumowanie. **Co znajdzie się w moim osobistym scenariuszu spotkania z radą pedagogiczną?** Uczestnicy w rundce wskazują istotne dla siebie elementy, które zbierają do swojego scenariusza spotkania z radą pedagogiczną.

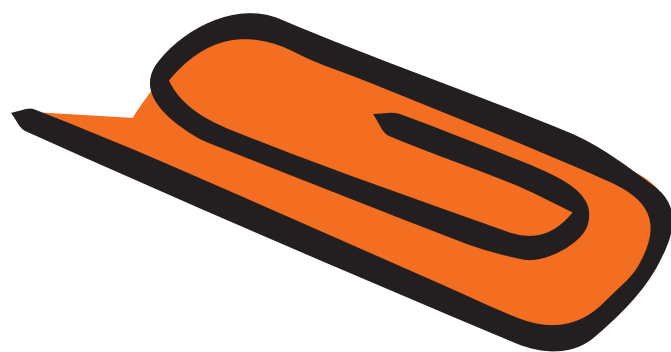
Metody pracy:

- wykład ilustrowany slajdami;
- praca w grupach.

Materiały:

- sesja 5.1, prezentacja 1. raport S. Wlazło „Co po ewaluacji”;
- sesja 5.1, prezentacja 2. raport B. Walczak – wyniki ankiet postewaluacyjnych;
- sesja 5.1., mat. 1: scenariusz RP – prezentacja raportu;
- sesja 5.1., mat. 2: przykłady rekomendacji wypracowane przez szkoły na spotkaniu poświęconemu prezentacji raportu;
- sesja 5.1., mat. 3: przykłady rekomendacji wypracowane przez szkoły na spotkaniu poświęconym prezentacji raportu;
- sesja 5.1. mat. 4: przykłady rekomendacji wypracowane przez szkoły na spotkaniu poświęconym prezentacji raportu.

6. WSPIERANIE WŁASNEGO ROZWOJU – SCENARIUSZE

Sesja 6.1

ACTION LEARNING, CZ. 1**Cele:**

- Poznanie formy wsparcia grupowego *Action Learning*.
- Przećwiczenie metody.

Kryteria sukcesu:

OU:

- znają przebieg pracy metodą AL;
- potrafią wykorzystać metodę do rozwiązywania trudności pojawiających się w pracy zawodowej;
- znają korzyści i trudności wynikające z stosowania metody w ich pracy.

Przebieg sesji

1h 45 min

I. OP wyjaśnia, czym charakteryzują się proponowane formy wsparcia. Uzasadnia, że proponowane formy (*coaching*, *action learning*):

- oparte są na procesie komunikacji, który jest zorientowany na potrzeby bądź cele osoby lub grupy;
- wymagają współpracy, której efektem jest wypracowanie sposobu rozwiązania problemu przez osobę lub grupę;
- bazują na odkrywaniu potencjału osób lub grup.

Obydwie wymagają:

- zbudowania relacji i zaufania;
- stworzenia przestrzeni do wzajemnej akceptacji;
- umiejętności słuchania, zadawania pytań, dzielenia się doświadczeniem;
- przyzwolenia na błędy.

II. OP prezentuje krótki filmik animowany prezentujący coaching:

<http://www.youtube.com/watch?v=UY75MQte4RU>

Zainspirowani filmem uczestnicy definiują, czym jest lub jak rozumieją, czym jest coaching.

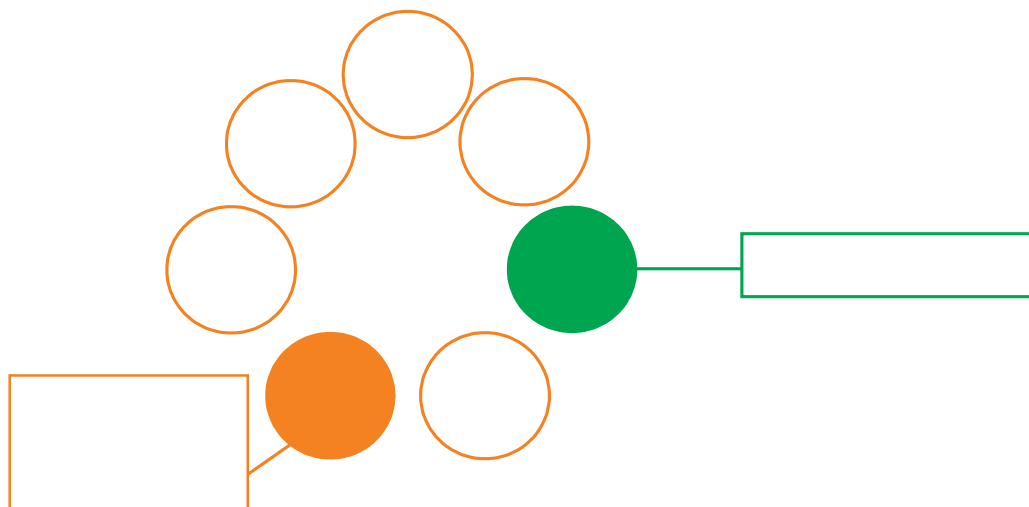
OP prezentuje definicje coachingu i Action Learning, wykorzystując slajdy od 3-7.

III. Następnie OP **nie informuje** uczestników, jaka będzie struktura ćwiczenia i na czym polega Action Learning. Odgadnięcie struktury i ról osób uczestniczących jest zadaniem dla uczestników. OP prosi tylko, aby w trakcie ćwiczenia byli uważni i zwracali uwagę nie tylko na temat, ale również na formę, w jakiej spotkanie będzie się toczyć.

OP zaprasza 6–8 uczestników do ćwiczenia. Pozostali OU są obserwatorami. OP wchodzi w rolę facylitatora (pilnuje czasu, uruchamia pytania uczestników, podsumowuje dyskusje). Informuje, że na poczet ćwiczenia będzie informować o kolejnych krokach w trakcie sesji AL.

Opis etapów sesji dla OP

- Uczestnicy ćwiczenia zajmują miejsca w kręgu. OP prosi, aby zastanowili się nad problemem, wyzwaniem, kwestią, która ich **autentycznie** zajmuje w pracy. Zachęca jedną osobę do podzielenia się tą kwestią w trakcie ćwiczenia. (Uwaga! Można przed przystąpieniem do ćwiczenia ustalić, kto będzie osobą, która popracuje nad swoim autentycznym wyzwaniem związanym z pracą).

- Osoba nr 1 dzieli się doświadczeniem, jakie przeżyła (10 min).
- Pytania od grupy: osoby 2, 3, 4, 5, 7 do osoby nr 1 (właściciela problemu). Pytania otwarte coachingowe (i nie tylko) pomagające osobie nr 1 pogłębić zrozumienie problemu (10 min).
- Osoba nr 1 jest proszona o wysunięcie swojego krzesła z kręgu (może również usiąść tyłem, co jest znacznie trudniejsze). Facylitator zaprasza ją do tego, aby przysłuchiwała się rozmowie, nie brała w niej udziału i zanotowała sobie istotne dla niej kwestie.
- Osoby 2, 3, 4, 5, 7 rozmawiają na temat przedstawionego problemu, wymieniają się doświadczeniem, jak on wygląda z ich perspektywy: „Mogę się z tobą podzielić, jak ja to zrobiłam /zrobiłem (1–2 minuty na osobę, razem ok. 10 min.).

- Powrót właścicielki/właściciela problemu do kręgu. Podsumowanie, co z tego co usłyszała / usłyszał i bierze dla siebie do dalszej pracy (5 min.).

Po przeprowadzonej minisesji AL, OP omawia ćwiczenie. Zadaje pytanie najpierw właścicielowi problemu: „Czy to doświadczenie było dla niego pomocne?”.

Stawia pytanie także pozostałym uczestnikom biorącym udział z spotkaniu, na końcu zwraca się do obserwatorów.

Przy podsumowaniu spisuje na plakacie informację od uczestników:

- Na czym polegało spotkanie?
- Jaka była istota tego spotkania?
- Jaka była jego struktura?
- Jakie role mieli poszczególni uczestnicy?

IV. OP podsumowuje i wskazuje na ważną umiejętność, jaką jest słuchanie i zadawanie pytań.

OP dzieli uczestników na dwie grupy:

- jedna z nich zastanawia się i spisuje na plakacie, jakie cechy powinno spełniać dobre słuchanie;
- druga zastanawia się nad określeniem tego, jakie pytania umożliwiają lepszą komunikację.

OU opracowują plakaty i prezentują na forum.

V. OP uzupełnia, prezentując slajdy na temat aktywnego słuchania i zadawania pytań.

Na zakończenie OP prezentuje zasady Action Learning. Pokazuje cele, formę pracy, rolę spikera/ facylitatora/moderatora, przekazuje materiał 1. Action Learning.

Metody pracy:

- wykład z wykorzystaniem prezentacji i filmu;
- dyskusja;
- symulacja;
- praca w grupach.

Materiały:

- link do filmu:
<http://www.youtube.com/watch?v=UY75MQte4RU>
- Sesja 6.1, mat. 1: Action Learning;
- Sesja 6.1, prezentacja: Action Learning.

Sesja 6.2

ACTION LEARNING, CZ. 2

Przebieg sesji

1 h 45 min

Praca własna uczestników.

OP prosi, aby uczestnicy przez chwilę w ciszy zastanowili się nad kierunkiem, w jakim chcieliby się rozwijać. Punktem wyjścia może być problem, jaki mamy w tej chwili w pracy, lub potrzeba, która nie jest w tej chwili zrealizowana. OP dzieli uczestników na 4–5 zespołów (5–6 osobowe). W każdym zespole OU wybierają osobę, która popracuje nad swoją potrzebą rozwojową i osobę, która poprowadzi pracę grupy.

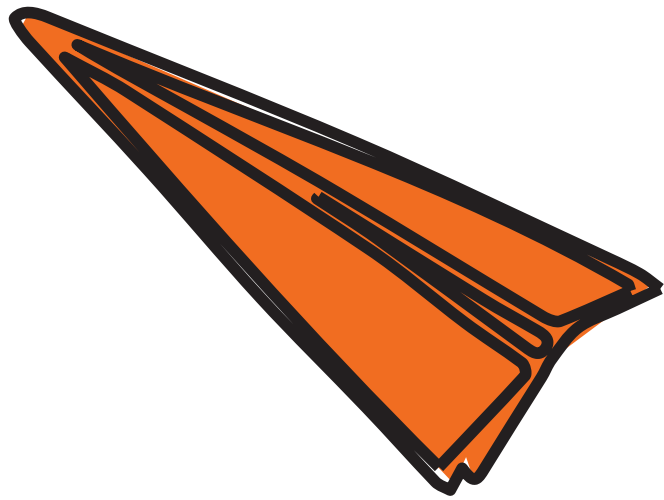
Grupy korzystając z wcześniejszego przykładu i zapisanych na plakatach zasad słuchania i zadawania pytań, przeprowadzają minisesję AL, która może potrwać około 45 min.

Podsumowanie OP i uczestników.

Na zakończenie OP może zaprezentować krótki film o tym samym – tylko ujęty innymi słowami.

Materiały:

- link do filmu:
<https://www.youtube.com/watch?v=Ry2HrPB5fA8>

7. REFLEKSJA NAD WŁASNĄ PRAKTYKĄ I DOSKONALENIEM – SCENARIUSZE

Sesja 7.1

ABSOLWENCI – 3 WERSJE**Cele:**

- Integracja grupy uczącej się.
- Uruchomienie refleksji na temat praktyki.

Kryteria sukcesu:

OU:

- identyfikują osoby ze swojej grupy;
- wymieniają przynajmniej jedną sytuację z praktyki bycia ewaluatorką/ewaluatorem, która napawa ją sukcesem.

Przebieg sesji**WERSJA 1**

OP wita uczestników i uczestniczki szkolenia.

Następnie proponuje rundkę powitalną według punktów: imię i nazwisko, skąd przyjechałem/am, liczba ewaluacji.

Ewentualnie inna forma prezentacji w grupie.

OP przedstawia zagadnienia, nad którymi będą pracować OU.

Następnie OP tworzy razem z grupą kontrakt, w którym będą uzgodnione cele i program. Najpierw OU zastanawiają się nad odpowiedzią na poniższe pytania – indywidualnie lub rozmawiają w parach:

- *Jakie są Twoje indywidualne cele na tym szkoleniu?*
- *Jak chcesz się doskonalić na tym szkoleniu? Co możesz dać od siebie, aby Twoje uczenie się i uczenie się Twojej grupy było efektywne?*

Następnie na forum OP zbiera odpowiedzi OU i tworzy kontrakt.

OP prezentuje wyniki zbiorcze ankiet poewaluacyjnych i rozdaje OU wyniki indywidualne z ankiet poewaluacyjnych.

OU zastanawiają się nad tym, czy otrzymane informacje są im potrzebne i jak mogą je wykorzystać. Rozmowa na ten temat na forum.

Pytanie: *Czy taka informacja jest mi potrzebna? Jak mogę ją wykorzystać?*

OP dziękuje za pracę na tej sesji i zaprasza na kolejną.

1h

WERSJA 2

I część

Rundka powitalna: imię i nazwisko, skąd przyjechałem/am, liczba ewaluacji. OP tworzy razem z grupą kontrakt, w którym będą uzgodnione cele i program.

II część. Zamiast wracać do ograniczeń OP zachęca, aby OU pomyślały o tym, co się udało. OP prosi, aby OU pomyślały o konkretnej sytuacji/wydarzeniu, w którym udało im się zrobić coś bardzo dobrze. Wydarzenie powinno być związane z takimi obszarami pracy wizytatora, jak:

- 1) przygotowanie ewaluacji;
- 2) prowadzenie ewaluacji;
- 3) komunikacja z pracownikami szkoły;
- 4) analiza danych;
- 5) pisanie raportu;
- 6) dyskusja nad raportem na radzie pedagogicznej.

Niech pomyślą indywidualnie i podzielą się swoją refleksją w grupach trzy-, czteroosobowych.

II część (10 min.) Wizytatorzy mają się zastanowić, co zdecydowało, że daną rzecz zrobili dobrze/dobrze ją oceniają. Rozmawiają o tym w tych samych trzy-, czteroosobowych grupkach.

III część (20 min.) Trenerzy przygotowują sześć plakatów (do każdego z wyżej wymienionych obszarów + kilka pustych, gdyby pojawiły się inne obszary. Zbiera od każdej grupy powody (rady) i umieszcza je na właściwym plakacie. Plakaty można zatytułować **WNIOSKI Z DOBRYCH DOŚWIADCZEŃ**.

To co zostanie wypracowane w każdej grupie głównej warto zebrać i spisać na jednym plakacie i wywiesić w korytarzu oraz umieścić na forum dla wizytatorów.

WERSJA 3

Balon – metafora doświadczenia.

Każdy OU indywidualnie na karteczkach post-it wypisuje, odnosząc się do swojej pracy jako ewaluatora/ki:

- Co mnie unosiło?
- Co było moim celem?
- Co mnie ograniczało i ogranicza?

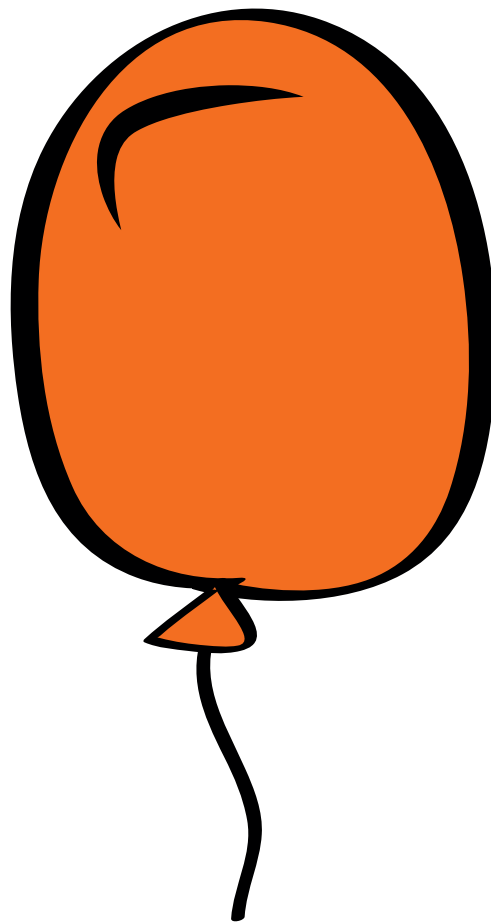
Po pracy indywidualnej OP wyznacza grupy (trzy-, czteroosobowe), w których OU wymieniają się informacjami z post-itów. Potem rundka – podczas której przedstawiciel/ka grupy przykleja post-ity podsumowujące rozmowę w grupie.

Podczas tego ćwiczenia dobrze zadbać o przestrzeń dla każdej osoby, żeby miała możliwość opowiedzieć o jednym swoim sukcesie – z czego jest dumna.

Jeżeli OU zgłoszą problemy i ograniczenia OP moderuje wypowiedzi w stronę radzenia sobie z napotkanymi trudnościami.

OP apeluje, żeby krótko wspominać o tych elementach, które już wcześniej zostały wymienione przez innych OU.

W podsumowaniu można nawiązać do celów i wartości programu SEO i skomentować na ile są zbieżne z tymi podanymi przez OU.

Sesja 7.2

PODSUMOWANIE SZKOLEŃ DOSKONALĄCYCH – WERJSA 1

Cele:

- Podsumowanie doświadczeń zdobytych na szkoleniu doskonalącym.
- Wypracowanie wniosków na przyszłość.

Kryteria sukcesu:

OU:

- OU potrafią wybrać najbardziej użyteczne dla siebie informacje jak je wykorzystają w swojej pracy.

Przebieg sesji

1 h 45 min

OP wykorzystuje na zakończenie różne metody:

Metodę zdań niedokończonych: Podczas spotkania najbardziej wartościowe było dla mnie...; Po spotkaniu zamierzam zmienić w swojej pracy...; Chcę dowiedzieć się więcej na temat...

Walizka/kosz. OP rysuje na plakacie walizkę i kosz. Prosi OU, żeby przypomniały sobie całość szkolenia i po zastanowieniu się wybrały i napisały na osobnych post-itach: co ze sobą zabieram? Oraz: Co było niepotrzebne? OU odpowiednio naklejają karteczki post-it na walizkę i kosz – dzieląc się z grupą jakimś elementem swojej refleksji.

Gol/aut (mechanizm podobny jak wyżej, tylko OP rysuje na flipcharcie bramkę (gdzie OU naklejają post-ity z wypisanymi golami – tymi elementami szkolenia, które uważają za najbardziej udane, przydatne; na polu aut umieszczają post-ity z elementami, które były niepotrzebne, nieprzydatne. Przy przyklejaniu post-itów – OU na głos dzielą się z grupą jednym wybranym elementem.

Lusterko wsteczne. Na prostokątnych kartkach (wielkości lusterka wstecznego w samochodzie) zapisują, te elementy szkolenia, które jak patrzą wstecz na wszystkie sesje, które przeszli, były dla nich najbardziej wartościowe, zostały im w pamięci. Mogą po prostu zostawić „lusterka” OP albo podzielić się jednym wybranym elementem swojej refleksji. Ważne, żeby OU usłyszały się wzajemnie.

Sesja 7.2

PODSUMOWANIE SZKOLEŃ DOSKONALĄCYCH – WERJSA 2

Cele:

- Podsumowanie udziału w projekcie NPSEO.

Kryteria sukcesu:

OU:

- OU wykorzystując metaforę, określą swoją rolę w zmianie systemu nadzoru pedagogicznego.

Przebieg sesji

1 h 45 min

Podsumowanie i refleksja.

OP przypomina uczestnikom ćwiczenie z pierwszego spotkania w cyklu szkoleniowym – pracę ze zdjęciem i tworzeniem metafory na temat pracy zawodowej w oparciu o fotografię.

Rozsypuje przed OU poprzednio używane zdjęcia. Prosi, by tym razem wybrali zdjęcie, które najlepiej posłuży zbudowaniu metafory o i udziale OU w projekcie (*Mój udział w projekcie był jak...*). PO po wysłuchaniu OU dziękuje wszystkim za uczestnictwo w szkoleniu.

MATERIAŁY

Sesja 1.1, mat. 1

WYMAGANIA WOBEC SZKÓŁ PODSTAWOWYCH, GIMNAZJÓW, SZKÓŁ PONADGIMNAZJALNYCH, SZKÓŁ ARTYSTYCZNYCH, PLACÓWEK KSZTAŁCENIA USTAWICZNEGO, PLACÓWEK KSZTAŁCENIA PRAKTYCZNEGO ORAZ OŚRODKÓW DOKSZTAŁCANIA I DOSKONALENIA ZAWODOWEGO¹

Wymaganie	Charakterystyka wymagania na poziomie D	Charakterystyka wymagania na poziomie B
1. Szkoła/placówka realizuje koncepcję pracy ukierunkowaną na rozwój uczniów	Szkoła/placówka działa zgodnie z przyjętą przez radę pedagogiczną własną koncepcją pracy, uwzględniającą potrzeby rozwojowe uczniów, specyfikę pracy szkoły lub placówki oraz zidentyfikowane oczekiwania środowiska lokalnego. Koncepcja pracy szkoły lub placówki jest znana uczniom i rodzicom oraz przez nich akceptowana.	Koncepcja pracy szkoły lub placówki jest przygotowywana, modyfikowana i realizowana we współpracy z uczniami i rodzicami.
2. Procesy edukacyjne są zorganizowane w sposób sprzyjający uczeniu się	W szkole lub placówce realizuje się podstawę programową z uwzględnieniem osiągnięć uczniów z poprzedniego etapu edukacyjnego. Podstawa programowa jest realizowana z wykorzystaniem zalecanych warunków i sposobów jej realizacji. W szkole/placówce monitoruje się i analizuje osiągnięcia każdego ucznia, z uwzględnieniem jego możliwości rozwojowych, formułuje się i wdraża wnioski z tych analiz.	Wdrażane wnioski z monitorowania i analizowania osiągnięć uczniów przyczyniają się do wzrostu efektów uczenia się i osiągania różnorodnych sukcesów edukacyjnych uczniów. Wyniki analizy osiągnięć uczniów, w tym uczniów, którzy ukończyli dany etap edukacyjny, potwierdzają skuteczność podejmowanych działań dydaktyczno-wychowawczych. Uczniowie odnoszą sukces na wyższym etapie kształcenia lub na rynku pracy.
3. Uczniowie nabywają wiadomości i umiejętności określone w podstawie programowej	W szkole/placówce realizuje się podstawę programową z uwzględnieniem osiągnięć uczniów z poprzedniego etapu edukacyjnego. Podstawa programowa jest realizowana z wykorzystaniem zalecanych warunków i sposobów jej realizacji. W szkole lub placówce monitoruje się i analizuje osiągnięcia każdego ucznia, z uwzględnieniem jego możliwości rozwojowych, formułuje się i wdraża wnioski z tych analiz.	Wdrażane wnioski z monitorowania i analizowania osiągnięć uczniów przyczyniają się do wzrostu efektów uczenia się i osiągania różnorodnych sukcesów edukacyjnych uczniów. Wyniki analizy osiągnięć uczniów, w tym uczniów, którzy ukończyli dany etap edukacyjny, potwierdzają skuteczność podejmowanych działań dydaktyczno-wychowawczych. Uczniowie odnoszą sukces na wyższym etapie kształcenia lub na rynku pracy.

¹ Nie dotyczy szkół zorganizowanych w młodzieżowych ośrodkach wychowawczych, młodzieżowych ośrodkach socjoterapii i specjalnych ośrodkach szkolno-wychowawczych.

<p>4. Uczniowie są aktywni</p>	<p>Uczniowie są zaangażowani w zajęcia prowadzone w szkole lub placówce i chętnie w nich uczestniczą. Nauczyciele stwarzają sytuacje, które zachęcają każdego ucznia do podejmowania różnorodnych aktywności.</p>	<p>Uczniowie inicjują i realizują różnorodne działania na rzecz własnego rozwoju, rozwoju szkoły lub placówki i społeczności lokalnej oraz angażują w nie inne osoby.</p>
<p>5. Respektowane są normy społeczne</p>	<p>Działania szkoły/placówki zapewniają uczniom bezpieczeństwo fizyczne i psychiczne, a relacje między wszystkimi członkami społeczności szkolnej są oparte na wzajemnym szacunku i zaufaniu. Uczniowie współpracują ze sobą w realizacji przedsięwzięć będących wynikiem działań samorządu uczniowskiego. Zasady postępowania i współżycia w szkole lub placówce są uzgodnione i przestrzegane przez uczniów, pracowników szkoły i rodziców.</p>	<p>W szkole/placówce, wspólnie z uczniami i rodzicami, analizuje się podejmowane działania wychowawcze, w tym mające na celu eliminowanie zagrożeń oraz wzmacnianie właściwych zachowań. Ocenia się ich skuteczność oraz, w razie potrzeb, modyfikuje.</p>
<p>6. Szkoła/placówka wspomaga rozwój uczniów, z uwzględnieniem ich indywidualnej sytuacji</p>	<p>W szkole/placówce rozpoznaje się możliwości psychofizyczne i potrzeby rozwojowe, sposoby uczenia się oraz sytuację społeczną każdego ucznia. Zajęcia rozwijające zainteresowania i uzdolnienia, zajęcia dydaktyczno-wyrównawcze i specjalistyczne organizowane dla uczniów wymagających szczególnego wsparcia w rozwoju lub pomocy psychologiczno-pedagogicznej oraz zajęcia rewalidacyjne dla uczniów niepełnosprawnych są odpowiednie do rozpoznanych potrzeb każdego ucznia. Szkoła/placówka współpracuje z poradniami psychologiczno-pedagogicznymi i innymi podmiotami świadczącymi poradnictwo i pomoc uczniom, zgodnie z ich potrzebami i sytuacją społeczną. W szkole lub placówce są realizowane działania antydyskryminacyjne obejmujące całą społeczność szkoły lub placówki.</p>	<p>W szkole/placówce są prowadzone działania uwzględniające indywidualizację procesu edukacji w odniesieniu do każdego ucznia. W opinii rodziców i uczniów wsparcie otrzymywane w szkole/placówce odpowiada ich potrzebom.</p>
<p>7. Nauczyciele współpracują w planowaniu i realizowaniu procesów edukacyjnych</p>	<p>Nauczyciele, w tym nauczyciele pracujący w jednym oddziale, współpracują ze sobą w planowaniu, organizowaniu, realizowaniu i modyfikowaniu procesów edukacyjnych. Wprowadzanie zmian dotyczących przebiegu procesów edukacyjnych (planowanie, organizacja, realizacja, analiza i doskonalenie) następuje w wyniku ustaleń między nauczycielami.</p>	<p>Nauczyciele wspólnie rozwiązują problemy, doskonalą metody i formy współpracy. Nauczyciele pomagają sobie nawzajem w ewaluacji i doskonaleniu własnej pracy.</p>
<p>8. Promowanie wartości edukacji</p>	<p>W szkole lub placówce prowadzi się działania kształtujące pozytywny klimat sprzyjający uczeniu się. W szkole lub placówce prowadzi się działania kształtujące postawę uczenia się przez całe życie.</p>	<p>Szkoła lub placówka wykorzystuje informacje o losach absolwentów do promowania wartości edukacji. Działania realizowane przez szkołę lub placówkę promują wartość edukacji w społeczności lokalnej.</p>

<p>9. Rodzice są partnerami szkoły/placówki</p>	<p>Szkoła/placówka pozyskuje i wykorzystuje opinie rodziców na temat swojej pracy. W szkole lub placówce współpracuje się z rodzicami na rzecz rozwoju ich dzieci. Rodzice współdecydują w sprawach szkoły lub placówki i uczestniczą w podejmowanych działaniach.</p>	<p>W szkole/placówce są realizowane inicjatywy rodziców na rzecz rozwoju uczniów oraz szkoły/placówki.</p>
<p>10. Wykorzystywane są zasoby szkoły/placówki oraz środowiska lokalnego na rzecz wzajemnego rozwoju</p>	<p>Prowadzi się rozpoznanie potrzeb i zasobów szkoły/placówki oraz środowiska lokalnego i na tej podstawie podejmuje inicjatywy na rzecz ich wzajemnego rozwoju.</p> <p>Szkoła/placówka w sposób systematyczny i celowy, z uwzględnieniem specyfiki jej działania, współpracuje z instytucjami i organizacjami działającymi w środowisku lokalnym.</p>	<p>Współpraca szkoły/placówki ze środowiskiem lokalnym wpływa na ich wzajemny rozwój.</p> <p>Współpraca szkoły/placówki z instytucjami i organizacjami działającymi w środowisku lokalnym wpływa korzystnie na rozwój uczniów.</p>
<p>11. Szkoła/placówka, organizując procesy edukacyjne, uwzględnia wnioski z analizy wyników sprawdzianu, egzaminu gimnazjalnego, egzaminu maturalnego, egzaminu potwierdzającego kwalifikacje zawodowe i egzaminu potwierdzającego kwalifikacje w zawodzie oraz innych badań zewnętrznych i wewnętrznych</p>	<p>W szkole/placówce analizuje się wyniki sprawdzianu i egzaminów oraz wyniki ewaluacji zewnętrznej i wewnętrznej. Analizy prowadzą do formułowania wniosków i rekomendacji, na podstawie których nauczyciele planują i podejmują działania. Działania prowadzone przez szkołę/placówkę są monitorowane i analizowane, a w razie potrzeb – modyfikowane.</p>	<p>W szkole/placówce wykorzystuje się wyniki badań zewnętrznych i prowadzi badania wewnętrzne, odpowiednio do potrzeb szkoły lub placówki, w tym badania osiągnięć uczniów i losów absolwentów.</p>
<p>12. Zarządzanie szkołą/placówką służy jej rozwojowi</p>	<p>Zarządzanie szkołą/placówką koncentruje się na wychowaniu, nauczaniu i uczeniu się oraz zapewnieniu odpowiednich do realizacji tych zadań warunków.</p> <p>Zarządzanie szkołą/placówką sprzyja indywidualnej i zespołowej pracy nauczycieli oraz doskonaleniu zawodowemu. Ewaluacja wewnętrzna jest przeprowadzana wspólnie z nauczycielami. W procesie zarządzania, w oparciu o wnioski wynikające z nadzoru pedagogicznego, podejmuje się działania służące rozwojowi szkoły/placówki.</p>	<p>Zarządzanie szkołą/placówką prowadzi do podejmowania nowatorskich działań, innowacji i eksperymentów.</p> <p>Zarządzanie szkołą/placówką sprzyja udziałowi nauczycieli i innych pracowników szkoły/placówki oraz uczniów i rodziców w procesie podejmowania decyzji dotyczących szkoły lub placówki.</p> <p>Dyrektor podejmuje skuteczne działania zapewniające szkole/placówce wspomaganie zewnętrzne odpowiednie do jej potrzeb.</p>

Sesja 1.1, mat. 5

PARTYCYPACJA UCZNIÓW W ŻYCIU SZKOŁY. STUDIUM PRZYPADKU

Szkoła podstawowa Allan's w Szkocji, Wielka Brytania

Szkoła podstawowa Allan's, podobnie jak prezentowana poprzednio szkoła Kilninver, zlokalizowana jest w słabo rozwiniętym gospodarczo regionie, w małym miasteczku Stirling w Szkocji. Mieści się w liczącym ponad 110 lat budynku. Do szkoły uczęszcza 220 uczniów, a do przedszkola 43 dzieci. Na personel szkoły składają się: dyrektor (niewykonujący obowiązków nauczyciela), ośmiu nauczycieli, higienistka, trzech asystentów pomagających w nauczaniu, woźny, sekretarka, cztery osoby personelu technicznego (sprzątaczkę i kucharkę). Szkoła zatrudnia także kilku nauczycieli w niepełnym wymiarze godzin. Wszystkie klasy mają pełną obsadę uczniów, a do szkoły napływają regularnie nowe zgłoszenia. Gdy w 1997 roku pracę rozpoczął nowy dyrektor, morale wśród personelu było już wysokie. Dyrektor postanowił polepszyć relacje na linii dom-szkoła i uczniowie – nauczyciele.

Z perspektywy czasu okazało się, że cele zostały osiągnięte: liczba skarg ze strony rodziców znacząco zmalała, podobnie jak spadła liczba przypadków naruszenia dyscypliny szkolnej. Wszyscy pracownicy szkoły, zarówno nauczyciele, jak i personel pomocniczy, są zaangażowani w rozwój strategii szkoły, ponieważ wszyscy chcą czuć się jej współtwórcami. Dzięki temu morale personelu wzrasta, a to z kolei przekłada się pozytywnie na nastroje panujące wśród uczniów.

Bezpośrednią inspiracją do powstania Rady Uczniów (*Pupils' Council*) był udział szkoły w projekcie badawczym prowadzonym przez Gordon Cook Foundation, a dotyczącym „Wartości w edukacji i praw dziecka”. Nauczyciele zapoznali się z konwencją ONZ na temat praw dziecka. Początkowo dyrektor był usatysfakcjonowany funkcjonowaniem rady, w której zasiadali uczniowie z wszystkich klas z wyjątkiem pierwszych i drugich, potem dokonano dalszych usprawnień jej działania. Dyrektor, który z początku był sekretarzem rady, przekazał swoje obowiązki dwóm uczniom klasy siódmej, sam pozostając zwykłym członkiem. Rada stała się prawdziwą fabryką pomysłów na rozwiązanie problemów trapiących zarówno społeczność uczniów, jak i dorosłych. Dyrektor nie zamierzał zrzec się funkcji zarządzania szkołą, ale chciał oddać głos tym, dla których ta szkoła została stworzona.

Okazało się na przykład, że wielu uczniów narzekało na działalność stołówki. Z kolei pracowników kuchni złościł hałas i złe zachowanie uczniów. Rada uczniów powołała więc „grupę zadaniową”, w skład której weszli pracownicy szkoły i uczniowie. Wprowadzono system dwuzmianowy w stołówce, a uczniom w kolejce do okienka zaczęła towarzyszyć muzyka. Uczniowie, którzy zasługują na pochwałę za dobre zachowanie w stołówce zbierają punkty, a najlepsi doznają zaszczytu spożycia posiłku przy stole dla wybrańców w piątek („Terrific table”) – ze specjalną obsługą i wręczeniem nagrody. Pomysł przyjął się. Pozytyw-

ne rezultaty zmiany były zauważalne, a w dodatku sukces innowacji wpłynął pozytywnie na zachowanie uczniów.

W szkole zainicjowano działanie klubu komputerowego. Początkowo jego członkowie mogli tylko rozwijać swoją znajomość informatyki, lecz z czasem zaczęli zajmować się szkoleniem nauczycieli (!). Członkowie klubu zaprojektowali szkolną stronę internetową. Niektórzy z nich zdobyli na ten temat zaawansowaną wiedzę. Zaproszono ich więc do poprowadzenia kursu projektowania stron www dla nauczycieli.

Atmosferę panującą w szkole dobrze podsumowuje wypowiedź ucznia klasy piątej: „Nauczyciele w naszej szkole nie upokarzają ciebie ani nie ośmieszają. Jeśli jest coś nie tak, to po prostu powiedzą ci o tym sam na sam i nie będą na ciebie źli”.

Uczniowie mają wielką wyobraźnię i mnóstwo pomysłów. Wielu z nich nie można zrealizować z przyczyn finansowych (np. wycieczki całej szkoły do Disneylandu), co może powodować zniechęcenie i apatię. Aby temu zapobiec, uczniowie uczestniczą w pracach komitetu finansowego. Dzięki temu dyrektor został częściowo zwolniony z obowiązku wyjaśniania decyzji inwestycyjnych. Komitet dokonał przesunięcia środków finansowych na remont toalet. Uczniowie sami zaprojektowali ich wystrój, wybrali materiały (farby, kafelki) i nadzorowali wykonywanie robót – nie przekraczając budżetu!

Gdy zwolnił się jeden etat nauczycielski, na zebraniu rady dyrektor przedstawił oficjalny opis stanowiska pracy i formalnych wymagań. Rada po konsultacjach z uczniami opracowała własną listę oczekiwań (np. zorganizowany – nie spóźnia się; zorientowany – wie, co lubią dzieci; ma poczucie humoru – żartuje lub śmieje się z żartów).

Udział uczniów stał się faktem. Samo istnienie Rady Uczniów nie oddaje w pełni zmian, jakie zaszły w kulturze szkoły. Najważniejsze jest to, że wyraźnie poprawiły się wyniki nauczania. Eksperyment powiódł się dzięki zaangażowaniu nauczycieli, którzy byli przekonani o słuszności programu. Program zainteresował uczniów, z początku tylko niektórych, ale z czasem przyłączyli się do niego prawie wszyscy. Także rodzice – gdy zaczęli obserwować pozytywne zmiany u swych dzieci.

Dyrektor szkoły zaznacza, że podejmując się usprawnienia działania szkoły w roku 1997 nie szukał rozgłosu ani nie chciał przeprowadzać ryzykownych eksperymentów. Zależało mu na lepszym przygotowaniu uczniów do szkoły średniej i dorosłego życia.

Z doświadczeń opisanych powyżej programów partycypacyjnych wynika, że:

młodzi ludzie nie są przyzwyczajeni do wykonywania poleceń i słuchania nakazów. Często sytuacje, w których są pytani o radę i proszeni o konsultację są dla nich obce i nienaturalne. Wielu z nich nie ufa w szczerą intencję dorosłych;

dorośli obawiają się przekazania zbyt wielu uprawnień dzieciom, a wielu nie potrafi znaleźć się w nowej sytuacji;

zajęcia i spotkania związane z rozwijaniem programu partycypacji z konieczności odbywać się muszą w czasie wolnym uczniów, chociaż wprowadzenie ich do programu nauczania w ramach lekcji obowiązkowych byłoby korzystniejsze;

wyłonienie grupy aktywnych i zaangażowanych członków Rady spośród uczniów demobilizuje pozostałych. Jeden z uczniów wspomina: „W zeszłym roku niewiele słyszałem o pracy Rady Uczniów. Mało mówili o tym nauczyciele i dyrektor. Uczniowie działający w Radzie nie kontaktują się zupełnie z uczniami, którzy nie działają w Radzie. Szkoda, bo wiem, że spotkania są potrzebne”;

programy partycypacyjne łatwiej wprowadzić w szkołach mniejszych niż większych;

program partycypacji powinien być wdrażany stopniowo w ciągu kilku lat. Nie należy stawiać zbyt ambitnych celów;

co najmniej połowę czasu przeznaczanego na funkcjonowanie systemu należy poświęcić komunikacji i popularyzacji jego działania wśród uczniów i nauczycieli, a także na zewnątrz. Każdy wymierny sukces programu trzeba ogłosić jako przykład inspirujący do dalszych działań;

program partycypacji ma szansę na sukces wtedy, gdy wszyscy zaczną zauważać pozytywne rezultaty: uczniowie, dyrektor, nauczyciele, rodzice. Nie można koncentrować się tylko na jednej z tych grup (np. uczniach, zapominając o nauczycielach).

Źródło:

Amir Jan Fazlagić, *Marketingowe zarządzanie szkołą*, CODN, Warszawa 2003.

Sesja 1.1, mat. 6

MAREK GRONDAS, RAZEM CZY OSOBNO. KSZTAŁCENIE UMIEJĘTNOŚCI WSPÓŁPRACY W SZKOLE

O pracy zespołowej całej kadry szkoły można mówić, jeśli Rada Pedagogiczna:

- odbywa regularne i zaplanowane spotkania, podczas których wymienia się i analizuje informacje o wychowankach i o podejmowanych wobec nich działaniach;
- zespołowo planuje pracę;
- relacjonuje i analizuje jej przebieg;
- ocenia efekty;
- ujawnia i omawia trudności, podejmuje zespołowe działania na rzecz poradzenia sobie z nimi;
- planuje wprowadzenie koniecznych zmian;
- dba o to, aby poszczególni członkowie zespołu pracowali z satysfakcją i rozwijali swoje umiejętności zawodowe.

Punktem wyjścia pracy zespołu jest wspólnota celów i wartości oraz wypracowanie standardów pracy, z określeniem granic, do jakich dopuszczane są różnice wynikające z indywidualnych preferencji. Rozpoczęcie pracy zespołowej w Radzie będzie bardzo trudne, jeśli znaczna część nauczycieli z różnych powodów nie ma ochoty na zaangażowanie się we współpracę z innymi, lub – co wbrew pozorom nie jest wcale takie rzadkie – nie jest w stanie konstruktywnie współpracować z innymi z powodu rozmaitych znacznych deficytów osobistych.

Aby doprowadzić, być może stopniowo, bez zbytniego pośpiechu i rewolucyjnych, budzących opór zmian, do tworzenia się zespołu, należy zająć się następującymi obszarami:

- Uzgadnianie wartości i celów – w oparciu o bardzo stanowczo przyjętą zasadę, że podstawowym warunkiem efektywnej pracy w szkole jest otwarta dyskusja i wypracowanie kompromisowych, akceptowalnych dla wszystkich nauczycieli (lub przynajmniej dla znacznej ich części) ustaleń dotyczących dydaktyki, pracy wychowawczej i współpracy w Radzie Pedagogicznej. Warto ze szczególną mocą podkreślić, że mowa tu o ustaleniach dokonywanych na gruncie postaw i poglądów rzeczywiście realizowanych, a nie uzyskiwanych od nauczycieli drogą biernej, deklaratywnej jedynie akceptacji tego, co proponuje Dyrektor lub inni liderzy. Wspólnota przeżywanych wartości i praktycznie realizowanych na ich gruncie postaw wobec uczniów i wobec siebie nawzajem ma dla współpracy w szkole absolutnie fundamentalne znaczenie. Nauczyciel rzeczywiście przekonany, że warto uczyć się na błędach, będzie najczęściej chętnie przyjmował informacje zwrotne dotyczące swoich deficytów. Ktoś, kto przystał deklaratywnie na pre-

strzeżenie takiej zasady (udzielania sobie informacji zwrotnych), ale wewnątrznie nie ma na nią zgody – będzie unikał sytuacji uczenia się w zespole.

- Powiązanie celów zespołu z celami indywidualnymi poszczególnych nauczycieli i zapewnianie możliwości uzyskiwania satysfakcjonujących gratyfikacji indywidualnych – w obszarach takich jak szanse na osiągnięcie w grupie osobistego sukcesu (awansu), uznania, satysfakcji z treści wykonywanych prac, brania na siebie odpowiedzialności, warunków rozwoju osobistego. Zespół nie może ignorować indywidualnych potrzeb i celów swoich członków. Naturalne potrzeby: bezpieczeństwa, kontaktu i więzi, szacunku, uznania, samorealizacji – nie zanikają, jeśli zespół ich nie zauważa, wręcz przeciwnie, im mniej je zaspokajamy, tym większy odczuwamy ich głód, aż do głębokiej frustracji. Zadbanie o poszczególnych uczestników zespołu jest nieodzownym warunkiem jego sprawnego funkcjonowania. Jeśli zespół będzie lekceważyć potrzeby poszczególnych nauczycieli – prędzej czy później poszukają oni niezbędnych zaspokojen na zewnątrz, i tam zaczną inwestować większość energii. Dlatego tak ważne jest, abyśmy potrafili w zespole ujawniać swoje potrzeby i wspólnie zastanawiać się nad sposobami ich realizacji.
- Uzgodnienie działań, jakie zespół będzie standardowo podejmował dla sprawnej realizacji zadań oraz dla dbałości o relacje wewnętrzne, zapewnienie równowagi między tymi dwoma obszarami.
- Stały rozwój komunikacji wewnątrz zespołu, tak, aby nie było w spraw, o których nie można ze sobą rozmawiać. Doprowadzenie do tego, aby w zespole można było udzielać sobie uczciwych informacji zwrotnych.
- Jasny, adekwatny do indywidualnych preferencji i możliwości, podział ról i zadań pomiędzy członkami zespołu. Zapewnienie, że poszczególne osoby akceptują swoje zadania i role, biorą na siebie odpowiedzialność za ich realizację i zgadzają się na systematyczne rozliczanie siebie z podejmowanych zadań.

Standardy współpracy zespołu nauczycielskiego

Stała praca nad tymi obszarami powinna prowadzić do wypracowania własnych oryginalnych standardów pracy zespołowej, odpowiadających na następujące pytania:

- z jaką częstotliwością zespół się spotyka?
- jaka jest tematyka spotkań (organizacja, wymiana informacji, diagnozowanie uczniów i planowanie postępowania wobec nich, ewaluacja, doskonalenie)?
- kto planuje przebieg spotkań?
- kto prowadzi spotkania?
- kto jest odpowiedzialny za tworzenie programu?
- jak jest zorganizowana koordynacja pracy nad programem w wypadku, jeśli nad programem pracuje się zespołowo?
- jakie są procedury ewaluacji programu?

- jak dokonuje się zespołowej diagnozy uczniów i planuje postępowanie wychowawcze wobec nich?
- jak poszczególni pracownicy ewaluują na spotkaniach zespołu swoją pracę? Jakich używa się do tego procedur?
- jak jest zorganizowane ujawnianie na spotkaniach zespołu trudności poszczególnych pracowników i udzielnie im niezbędnego wsparcia?
- jak zespół dokonuje oceny jakości efektów swojej pracy? Wedle jakich procedur?
- jaka jest strategia postępowania wobec osób, które nie chcą rozwijać swoich kwalifikacji?

Do wypracowania jakich standardów dojdzie w wymienionych obszarach konkretna Rada Pedagogiczna, jest oczywiście sprawą bardzo indywidualną każdego zespołu nauczycielskiego. Poniżej przedstawiam fragmenty zestawu standardów projektowanych dla współpracy w dziedzinie wychowania jednej ze szkół średnich:

PRACA ZESPOŁU MA CHARAKTER SYSTEMATYCZNY I JEST OPARTA NA NASTĘPUJĄCYCH ZASADACH:

1. Regularne spotkania zespołu odbywają się raz w tygodniu w wymiarze co najmniej 3 godz.
2. Za planowanie i realizację spotkań w każdym z obszarów są odpowiedzialne osoby wyznaczone na początku roku szkolnego.
3. Na początku każdego semestru jedno spotkanie jest poświęcone planowaniu, a pod koniec semestru – ewaluacji (odpowiedzialny – Dyrektor). Procedura obu spotkań jest oparta na zadaniach, jakie wynikają dla poszczególnych osób z programu szkoły.

ZESPÓŁ ZMIERZA DO TEGO, ABY JEGO PRACA MIAŁA CHARAKTER CIĄGŁY I STAŁY:

1. Stałość oznacza systematyczne oddziaływanie wychowawcze realizowane przez wszystkich członków zespołu. Członkowie zespołu zobowiązują się do realizacji nie tylko zadań wynikających dla nich z umowy o pracę, lecz także do realizacji planów i postanowień zespołu w obszarze realizacji programu wychowawczego i dydaktycznego szkoły, regulaminów oceniania, wszelkich form pracy pozalekcyjnej z uczniami. Odstępstwa od postanowień lub własne pomysły muszą być zgłaszane i poddane dyskusji na spotkaniu organizacyjno-informacyjnym.
2. Ciągłość oznacza programowe zapewnienie długookresowego oddziaływania w odniesieniu do konkretnych uczniów i klas. Szczególnie ważnym aspektem ciągłości oddziaływań powinno być:
  - zapewnienie ciągłości w przypadku zmian nauczyciela w klasie lub przenoszenia się ucznia do innej klasy;
  - dokonywane na bazie współpracy z innymi instytucjami, programowanie dalszej pracy z wychowankami po zakończeniu przez nich korzystania z oferty szkoły.

Marek Grondas, Razem czy osobno. Kształcenie umiejętności współpracy w szkole.

Sesja 1.1, mat. 7

ISTOTA UCZENIA SIĘ. PRACA POD RED. H. DUMONT, D. ISTANCE, F. BENAVIDES

Obecne rozumienie „uczenia się”

We współczesnych badaniach wyróżnia się trzy główne obszary uczenia się: ukryte uczenie się i działanie mózgu, uczenie się nieformalne, uczenie się formalne.

Ukryte uczenie się występuje wtedy, gdy informacje przyswajane są bez wysiłku i często nieświadomie.

Uczenie się nieformalne jest uczeniem poza stworzonym systemem edukacyjnym (w domu, w trakcie zabaw, w muzeum itp.). Wg badań amerykańskich z 2000 roku osoby w wieku szkolnym czas poza snem tylko w 21% spędzają w szkole, a aż 79% podejmując działania, w czasie których zachodzi nieformalne uczenie się. Motywacja do nauki w szkole musi konkurować z urokiem innych działań, często postrzeganych jako bardziej interesujące. Jest zatem ogromnie ważne, aby zwiększyć powiązania pomiędzy formalnymi środowiskami uczenia się a nauką nieformalną.

Najważniejszy cel edukacji formalnej – kompetencje adaptacyjne.

Wielu uczonych zgadza się obecnie, że najistotniejszym celem edukacji formalnej jest zdobycie biegłości adaptacyjnej, czyli umiejętności elastycznego i kreatywnego stosowania nabytych w danym kontekście wiedzy i umiejętności w różnych sytuacjach. Priorytet w traktowaniu kompetencji adaptacyjnych nie oznacza, że biegłość rutynowa staje się nieważna, właściwe wykonywanie kroków składowych w sposób mniej lub bardziej mechaniczny jest jednak tylko podstawą do dalszego uczenia się i koncentrowaniu się na zadaniach wyższego rzędu.

Kompetencje adaptacyjne stanowią podstawę uczenia się przez całe życie.

Jako że ważnym aspektem kompetencji adaptacyjnych są umiejętności regulacji własnego uczenia się i myślenia, kierowane przez nauczyciela uczenie się nie może stanowić jedynej właściwej metody osiągnięcia tych kompetencji. Wyróżnia się dwa dalsze sposoby uczenia się: **przez doświadczenie, przez działanie.**

Uczenie się przez doświadczenie nie ma z góry wyznaczonych celów. To czego uczeń się uczy, stanowi produkt uboczny działań, w które się angażuje.

Uczenie przez działanie nie stanowi natomiast produktu ubocznego – uczeń odgrywa o wiele bardziej aktywną rolę w ustalaniu celów uczenia się, które ponadto w znacznym stopniu organizuje i planuje.

Tworzenie kompetencji adaptacyjnych wymaga:

- dobrze zorganizowanej i elastycznie dostępnej wiedzy dziedzinowej;
- metod heurystycznych służących analizie i przekształceniu zadań, które nie gwarantują znalezienia właściwego rozwiązania, ale zwiększają prawdopodobieństwo, że zostanie ono odkryte przez systematyczną strategię poszukiwań;
- metawiedzy, czyli wiedzy o tym jak funkcjonuje nasze myślenie, a z drugiej wiedzy o motywacjach i emocjach, którą można wykorzystać, aby ulepszyć proces uczenia się;
- umiejętności samoregulujących, porządkujących nasze procesy myślowe i motywację (wolę);
- pozytywnych przekonań na temat samego siebie, kontekstu, w jakim nauka ma miejsce, i dziedziny nauki.

Zasady związane z uczeniem się opracowane w oparciu o wyniki najnowszych badań:

1. uczenie się jest działaniem podejmowanym przez ucznia, wymaga aktywnego zaangażowania;
2. optymalne uczenie się powinno uwzględnić już posiadaną wiedzę, uczenie jest kumulacyjne (posiadana wcześniej wiedza decyduje w od 30 do 60% o różnicach w wynikach nauczania);
3. uczenie się wymaga integracji posiadanych struktur wiedzy;
4. optymalne uczenie się łączy przyswajanie koncepcji, umiejętności i kompetencji metakognitywnych (poznawanie własnych metod poznawania), wymaga samoregulacji i autorefleksji;
5. uczenie się buduje skomplikowane struktury wiedzy przez hierarchiczne organizowanie jej z bardziej podstawowych jej elementów;
6. optymalne uczenie się wykorzystuje struktury świata zewnętrznego do tworzenia struktur wiedzy w umyśle, wymaga wykorzystywania szkolnej wiedzy w praktyce, uczestnictwa w życiu społecznym, udziału w dyskusjach, wymaga współpracy z innymi osobami uczącymi się;
7. uczenie nie jest w stanie przekroczyć ograniczeń ludzkich zdolności do przetwarzania informacji;
8. uczenie jest wynikiem dynamicznej wzajemnej zależności między motywacją, poznaniem a emocjami, ma charakter indywidualny (motywacja nie jest prostym motorem „włączonym”/„wyłączonym”, ale sama jest zależna od procesów poznawczych, oceny własnych kompetencji, zainteresowań i innych indywidualnych cech ucznia);
9. uczenie powinno tworzyć struktury wiedzy podatne na transfer do nowych sytuacji, rodzajów problemów i dziedzin nauki;
10. uczenie wymaga czasu i wysiłku.

Materiał opracowany na podstawie: H. Dumont, D. Istance, F. Benavides (red.), *Istota uczenia się. Wykorzystanie badań w praktyce*, OECD (Organizacja Współpracy Gospodarczej i Rozwoju), wyd. pol. Wolters Kluwer, Warszawa 2013.

Sesja 1.3, mat. 1

ROLE**Materiał: karty z rolami**

1. Jesteś uczennicą drugiej klasy liceum, twoi rodzice od pięciu lat są bezrobotni, twoja rodzina korzysta z pomocy Miejskiego Ośrodka Pomocy Rodzinie. Masz dwójkę młodszego rodzeństwa.
2. Jesteś uczniem gimnazjum, jedynakiem, twoi rodzice pracują. Interesujesz się piłką nożną – grasz w piłkę w najlepszym klubie sportowym w mieście.
3. Jesteś uczennicą ostatniej klasy gimnazjum, zakochałaś się w swojej koleżance.
4. Jesteś uczniem pierwszej klasy gimnazjum, jesteś Romem z grupy Bergitka Roma (to najmniej zamożna, nieszanowana przez innych Romów grupa).
5. Jesteś uczennicą gimnazjum, po wypadku samochodowym masz sparaliżowane nogi, poruszasz się na wózku.
6. Cierpisz na lekkie porażenie mózgowe, nie panujesz nad połową swojej twarzy – przykurczone mięśnie wyglądają jak nieprzyjemne grymasy. Lekko utykasz. Chodzisz do pierwszej klasy gimnazjum.
7. Masz 16 lat. Od dwóch lat mieszkasz w rodzinie zastępczej u swojej babci, twoim rodzicom odebrano prawa rodzicielskie. Korzystacie z pomocy MOPR.
8. Od pół roku mieszkasz w Polsce, uciekłaś do Polski z Czeczenii, mieszkasz w ośrodku dla uchodźców. Chodzisz do gimnazjum.
9. Jesteś ateistą, chodzisz do trzeciej klasy liceum.
10. Chodzisz do drugiej klasy liceum. Wiara jest bardzo ważna w Twoim życiu. Jesteś świadkiem Jehowy.
11. Jesteś córką dyrektorki banku. Uczysz się w gimnazjum.
12. Mieszkasz z ojcem, twoja matka wyjechała zagranicę, utrzymujecie sporadyczny kontakt, twój tata jest alkoholikiem, do tej pory terapia nie odniosła pozytywnych skutków. Chodzisz do drugiej klasy technikum.
13. Mieszkasz w małej wiosce. Twoi rodzice prowadzą małe gospodarstwo rolne. Do szkoły masz 20 kilometrów. Do najbliższego miasta jest 50 km.

14. Chodzisz do ostatniej klasy podstawówki, jesteś Romką, masz siedmioro rodzeństwa. Mieszkacie w mieszkaniu socjalnym, twoi rodzice nie pracują (sami nie ukończyli szkół podstawowych).
15. Kończysz szkołę zawodową (mechanika samochodowa), jesteś gejem.
16. Twoi rodzice pracują w sektorze publicznym, zaczęłaś gimnazjum.
17. Masz cukrzycę, musisz przyjmować insulinę, masz 50 kg nadwagi. Chodzisz do pierwszej klasy technikum.

Sesja 1.3, mat. 2

SYTUACJE

Materiał: stwierdzenia/sytuacje

- Możesz sobie pozwolić na bilety do kina, na koncert, wspólne wyjście z rówieśnikami.
- Mieszkasz w dwupokojowym mieszkaniu. Masz swoje własne biurko i pokój, w którym możesz spokojnie się uczyć.
- Czujesz, że społeczeństwo, w którym żyjesz, szanuje twoją kulturę, religię oraz język, którym się posługujesz.
- Czujesz, że twoje zdanie i zainteresowania mają znaczenie.
- Czujesz, że możesz liczyć na wsparcie nauczycieli i rodziców w przypadku problemów z nauką.
- Rówieśnicy często pytają cię o radę, jesteś zapraszany/a na imprezy.
- Nie obawiasz się zawierania przyjaźni z innymi – masz duże grono znajomych.
- Możesz się umówić ze swoją sympatią i bez przeszkód snuć wspólne plany.
- Nigdy nie czułaś/eś się dyskryminowany/a z powodu swojego pochodzenia/wyglądu.
- Masz poczucie wsparcia ze strony najbliższych – wiesz, że się Tobą zaopiekują, kiedy będziesz tego potrzebować.
- Możesz wyjeżdżać na wakacje przynajmniej raz w roku.
- Możesz zaprosić do siebie przyjaciół na obiad.
- Twoje życie jest interesujące i nie obawiasz się o swoją przyszłość.
- Wiesz, że możesz podjąć studia i samodzielnie wybrać zawód.
- Nie boisz się, że możesz zostać zaatakowany/a lub napastowany/a na ulicy lub w mediach.
- Możesz wyjechać na wycieczkę za granicę.
- Dwa razy w tygodniu chodzisz na zajęcia związane z Twoimi zainteresowaniami.
- Możesz chodzić do teatru lub kina przynajmniej raz w tygodniu.
- Możesz sam/sama (albo rodzice) kupować nowe ubrania, przynajmniej raz na trzy miesiące.
- Umiesz i możesz korzystać z Internetu.

Sesja 1.1, mat. 1

NOWATORSTWO. Z PORADNIKA ORE

O rozwiązaniach nowatorskich

Niełatwo pisać o nowatorstwie, budzącym tak wiele dyskusji (nierzadko burzliwych) wśród nas – wizytatorów ds. ewaluacji. Pewnie i Ty borykasz się często z problemem, czy to, co w jednej szkole czy placówce można uznać za nowatorskie, rzeczywiście jest nowatorstwem w innej, funkcjonującej w zgoła odmiennym środowisku i zupełnie innych realiach?

Co tak naprawdę oznacza termin „nowatorski”? Sięgając do różnych źródeł, natkniemy się na następujące synonimy tego przymiotnika: innowacyjny, niekonwencjonalny, nietradycyjny, odkrywczy, oryginalny, pionierski, prekursorski, nieszablonowy, awangardowy, postępowy, pomysłowy, świeży, nieschematyczny, śmiały, niestereotypowy, niesztampowy, rewolucyjny, ekstranowoczesny, przewrotowy, reformistyczny, ale też nowy, nowo wprowadzony.

I tu właśnie powstaje problem. Z zapisów rozporządzenia nie wynika, który z owych wyrazów bliskoznacznych należałoby uznać za najwłaściwszy w wartościowaniu powyższego kryterium. Stąd, w niektórych raportach przeczytasz o przykładach działań po prostu nowych w danej szkole/placówce, w innych – wizytatorzy za argument decydujący o spełnianiu kryterium uznają tylko rozwiązania innowacyjne w rozumieniu przepisów prawa, w jeszcze innych skupiają się na **rozwiązaniach istotnie niestereotypowych, nieschematycznych, wartych upowszechnienia jako oryginalne i prekursorskie, a przede wszystkim znacznie wzbogacające lub rozwijające.**

I ten ostatni trop wydaje się być najwłaściwszy. Możesz uznać, że wprowadzenie do szkoły, przedszkola, placówki nowych rozwiązań, od lat wdrażanych przez inne tego typu szkoły/placówki i niemających w sobie nic odkrywczego, to po prostu wzbogacanie ofert edukacyjnej, umożliwiającej uczniom pełniejszy rozwój.

W przypadku nowatorstwa, intencją autorów rozporządzenia było wyłowienie i wskazanie takich działań, które mogą być upowszechniane jako przykłady dobrej praktyki i które jednocześnie pozwalają na „wyróżnienie” szkół/placówek sięgających po śmiałe, nieszablonowe, czasem wręcz rewolucyjne rozwiązania (niekoniecznie spełniające warunki innowacji pedagogicznych).

Zauważ jednak, że:

- to, co na poziomie szkoły ponadgimnazjalnej wydaje się już standardem (np. współpraca z wyższymi uczelniami w zakresie organizowania zajęć dla uczących się), w szkole podstawowej może być rozwiązaniem nowatorskim;
- realizacja projektu gimnazjalnego w gimnazjum to obowiązek wynikający z przepisów prawnych, ale pracy metodą interdyscyplinarnego projektu z przedszkolakami już warto się przyjrzeć bliżej;

- cykliczne wizyty w teatrze uczniów jednej z renomowanych warszawskich szkół nie dadzą się w żaden sposób porównać z organizowanymi w ramach projektu comiesięcznymi wyjazdami dzieci z liczącej 70 uczniów szkoły podstawowej na spektakle do oddalonego o 150 km miasta.

Przykłady takie możemy mnożyć. Nie ma zatem, bo przecież być nie może, katalogu rozwiązań, które należy uznawać za nowatorskie.

Warto jednak z pewnością tak opisać podane przez badaną szkołę/placówkę (z **uwzględnieniem kontekstu**) przykłady rozwiązań nowatorskich, aby czytelnik raportu nie miał wątpliwości co do zasadności ustalonego poziomu spełniania wymagania.

I na zakończenie – nie zapominaj, że wartością w tym kryterium nie jest nowatorstwo stosowanych rozwiązań samo w sobie, ale ich **użyteczność** – czy istotnie służą one rozwojowi uczniów (czy na przykład realizują jedynie ambicje nauczyciela, wynikające z jego ścieżki awansu zawodowego).

Fragment: *Ewaluacja zewnętrzna. Poradnik dla wizytatorów*, red. A. Goćłowska (ORE).

Sesja 2.1, mat. 2

OCENIANIE KSZTAŁTUJĄCE

Ocenianie kształtujące, nazywane także „ocenianiem pomagającym się uczyć”, jest w wielu krajach uważane za jeden z najbardziej obiecujących kierunków reformowania oświaty. Raport Organizacji Rozwoju Gospodarczego i Współpracy (OECD) z 2005 r. dowodzi skuteczności tego sposobu oceniania w poprawie wyników nauczania, przygotowaniu do uczenia się przez całe życie i wyrównywaniu szans edukacyjnych.

W tym raporcie ocenianie kształtujące jest definiowane jako „częste, interaktywne ocenianie postępów ucznia i uzyskanego przez niego zrozumienia materiału, tak by móc określić, jak uczeń ma się dalej uczyć i jak najlepiej go nauczać”. Często jednak posługujemy się uproszczoną definicją: **ocenianie kształtujące to przekazywanie uczniom informacji, która pomaga im się uczyć.**

Elementy oceniania kształtującego

Nauczyciel, który stosuje ocenianie kształtujące:

- **określa cele lekcji i formułuje je w języku zrozumiałym dla ucznia**

Nauczyciel przed przystąpieniem do planowania lekcji zastanawia się, jakie cele chce zrealizować z uczniami podczas lekcji. Zastanawia się, po co uczy właśnie tego materiału i w jaki sposób można to robić najlepiej. Określa też, co chce, aby uczniowie osiągnęli. Często cel, który stawia sobie nauczyciel, może być dla ucznia niejasny. Dlatego nauczyciel musi go tak sformułować, aby stał się on zrozumiały dla każdego ucznia. Pod koniec lekcji wraz z uczniami nauczyciel powinien sprawdzić, czy cel został osiągnięty.

- **ustala wraz z uczniami kryteria oceniania, czyli to, co będzie brał pod uwagę przy ocenie pracy ucznia**

Uczeń musi wiedzieć, co dokładnie będzie podlegało ocenie. Należy ustalić, co będzie brane pod uwagę przy ocenianiu (NaCoBeZu).

Chodzi o to, by określić dowody, fakty, które pokażą zarówno nauczycielowi, jak i uczniowi, w jakim stopniu cel lekcji został osiągnięty.

Kryteria także pomagają uczniom przygotować się do sprawdzianu oraz wykonać pracę tak, aby postawiony przez nauczyciela cel został zrealizowany. Nauczyciel konsekwentnie ocenia tylko to, co zapowiedział wcześniej. „NaCoBeZu”, czyli na co uczeń ma zwracać uwagę podczas uczenia się oraz na co nauczyciel będzie zwracał uwagę podczas oceniania.

- **rozdziela funkcje oceny sumującej i kształtującej**

Ocena sumująca ma znaczenie przy podsumowaniu wiedzy nabytej przez ucznia i zwykle ogranicza się do stopnia. Ocena kształtująca natomiast służy uczniowi do tego, aby

uświadomił sobie, co zrobił dobrze, co źle i jak może poprawić swoją pracę. W ocenianiu kształtującym uczeń otrzymuje mniej ocen (stopni), a częściej informację zwrotną od nauczyciela czy kolegi.

■ **buduje atmosferę uczenia się, pracując z uczniami i rodzicami**

Warto poświęcić czas na dyskusję o tym, jak uczniowie się uczą i co pomaga im się uczyć. Atmosfera sprzyjająca uczeniu się przejawia się większym poczuciem własnej wartości uczniów, zaangażowaniem w proces uczenia się, samodzielnością, umiejętnością współpracy oraz świadomym uczeniem się. Praktyka pokazuje, że uczniowie i ich rodzice są zaniepokojeni mniejszą liczbą stopni. Dlatego trzeba współpracować zarówno z uczniami, jak i z ich rodzicami. Rodzice, którzy rozumieją, w jaki sposób ocenianie kształtujące może pomóc dzieciom, stają się sojusznikami i pomocnikami nauczyciela.

■ **potrafi formułować pytania kluczowe**

Pytania kluczowe to pytania, które skłaniają uczniów do myślenia. Takie pytania ukazują uczniom szerszy kontekst omawianego zagadnienia, zachęcają do poszukiwania odpowiedzi i silnie angażują w naukę.

■ **potrafi zadawać pytania angażujące ucznia w lekcję**

Zadawanie pytań w ocenianiu kształtującym polega na włączaniu wszystkich uczniów w myślenie nad rozwiązywaniem problemu postawionego przez nauczyciela. Ma temu służyć m.in.:

- wydłużenie czasu oczekiwania na odpowiedź ucznia;
- kierowanie przez nauczyciela pytania do wszystkich uczniów, a nie tylko do zgłaszających się;
- poszukiwanie w parach odpowiedzi na pytania nauczyciela;
- niekaranie za błędne odpowiedzi.

■ **stosuje efektywną informację zwrotną**

Informacja zwrotna to kluczowy składnik oceniania kształtującego. Nauczyciel zamiast stawiać ocenę sumującą przekazuje uczniowi komentarz do jego pracy. Dobra informacja zwrotna jest sztuką, ale zawsze powinna zawierać cztery elementy:

- wyszczególnienie i docenienie dobrych elementów pracy ucznia;
- odnotowanie tego, co wymaga poprawienia lub dodatkowej pracy ze strony ucznia;
- wskazówki, w jaki sposób uczeń powinien poprawić tę konkretną pracę;
- wskazówki, w jakim kierunku uczeń powinien pracować dalej.

Informacja zwrotna musi być ściśle związana z kryteriami oceniania określonymi przed wykonaniem zadania (czyli z NaCoBeZu).

■ **wprowadza samoocenę i ocenę koleżeńską**

Uczniowie – na podstawie podanych kryteriów oceniania – wzajemnie recenzują swoje prace, dają sobie wskazówki, jak je poprawić. Ma to dwojaki sens: z jednej strony dobrze rozumieją kolegę, którego pracę sprawdzają, gdyż przed chwilą wykonywali to samo zadanie, a z drugiej – uczą się od swojego kolegi: ustalania kryteriów oceniania (co oceniam?) i umiejętności dawania informacji zwrotnej (jak to komunikuję?).

Jeśli uczeń sam potrafi ocenić, ile się nauczył i co jeszcze musi zrobić, aby osiągnąć wyznaczony cel, to pomaga mu to w procesie uczenia się i czyni z niego aktywnego uczestnika tego procesu.

Samoocena pozwala uczniom znaleźć odpowiedź na pytania:

- co już umiem?
- nad czym muszę jeszcze popracować?
- co powinienem zmienić w swoim sposobie uczenia się?
- jakie powinienem przyjąć postanowienie na przyszłość?

Dlaczego warto oceniać kształtująco?

W naszych szkołach przede wszystkim posługujemy się ocenianiem sumującym, które służy tylko podsumowaniu pracy ucznia. Natomiast **celem oceniania kształtującego** jest przede wszystkim poprawa procesu uczenia się. Takie ocenianie zachęca uczniów do przejmowania odpowiedzialności za własną naukę i pomaga nauczycielowi i uczniom planować dalsze kroki.

Bardzo trafne porównanie oceniania kształtującego i sumującego podano na konferencji OCED w Paryżu: *jeśli kucharz próbuje zupę, to jest to ocenianie kształtujące, jeśli zaś zupę próbuje klient, to jest to ocenianie sumujące. Kucharz może jeszcze zmienić smak zupy, a klient już nie.*

Badania przeprowadzone przez OECD pokazują, iż ocenianie kształtujące jest bardzo efektywnym sposobem podnoszenia osiągnięć uczniów. Szczególnie w pracy z uczniami mającymi trudności w nauce przynosi bardzo dobre wyniki. Skutecznie przygotowuje młodych ludzi do uczenia się przez całe życie, co jest konieczną umiejętnością we współczesnym świecie. Dlatego właśnie organizacja OECD (zajmująca się również znanymi w Polsce badaniami PISA) zachęca nauczycieli do stosowania oceniania kształtującego w pracy z uczniami.

Ocenianie kształtujące naturalnie wpisuje się w intuicję nauczycielską. Wielu nauczycieli współpracujących z nami uważa, że stosowali pewne elementy oceniania kształtującego w swojej praktyce. Jednak przyznają, że dopiero systematyczne stosowanie całości przynosi pożądane efekty. Jednocześnie stosowanie oceniania kształtującego zmienia zupełnie styl nauczania nauczyciela i w konsekwencji atmosferę w klasie i podejście uczniów do nauki.

Źródło: Program Szkoła Ucząca Się realizowany przez Centrum Edukacji Obywatelskiej i Polsko-Amerykańską Fundację Wolności. Autorka: Danuta Sterna.

Kwestionariusz: STYL UCZENIA SIĘ

Instrukcja

Celem tego kwestionariusza jest ustalenie, jaka jest Twoja metoda uczenia się. Prosimy o przypisanie najwyższej rangi (najwyższej liczby punktów) tym zdaniom, które najlepiej opisują sposób, w jaki się uczysz, a niskiej rangi (najmniejszej liczby punktów) tym zdaniom, które nie charakteryzują Twojego sposobu uczenia się. Nie ma tu odpowiedzi dobrych i złych. Różne cechy charakterystyczne opisane w Kwestionariuszu są równie dobre, a wypełnienie tego Kwestionariusza ma posłużyć do opisania tego, jak się uczysz, nie zaś do oceny Twoich umiejętności uczenia się.

W Kwestionariuszu umieszczono dwanaście zdań o różnej treści, w zależności od tego, czy jako zakończenie wybierze się punkt a, b, c czy d. Przy zakończeniu zdania, które najlepiej opisuje Twój sposób uczenia się, postaw cyfrę **4**; przy zdaniu, które jest następne w kolejności – cyfrę **3**; cyfrę **2** – przy takim zakończeniu zdania, które jeszcze słabiej opisuje Twój styl uczenia się; a cyfrę **1** – przy zdaniu, które w najmniejszym stopniu opisuje Twój sposób uczenia się. Różne zakończenia tego samego zdania nie mogą mieć tych samych rang.

Przykład:

Kiedy uczę się czegoś:

- a) jestem szczęśliwy.....2.....
- b) jestem szybki.....1.....
- c) myślę logicznie.....3.....
- d) jestem uważny.....4.....

1. Kiedy uczę się czegoś:

- a) lubię, gdy porusza to moje uczucia.....
- b) lubię obserwować i słuchać, co się dzieje.....
- c) lubię rozmyślać o różnych sprawach i analizować je.....
- d) lubię robić coś, działać.....

2. Najwięcej mogę się nauczyć, kiedy:

- a) zaufam swojej intuicji i uczuciom.....
- b) słucham i obserwuję uważnie.....
- c) logicznie rozumiem.....
- d) pracuję ciężko i widzę rezultaty.....

3. W czasie uczenia się czegoś:
  - a) angażuję się emocjonalnie i silnie reaguję na to, czego się uczę.....
  - b) odnoszę się do tego spokojnie i z rezerwą.....
  - c) mam tendencję do pojmowania rzeczy rozumowo.....
  - d) czuję się za wszystko odpowiedzialny.....
4. Uczę się czegoś poprzez:
  - a) odczuwanie.....
  - b) obserwację.....
  - c) myślenie.....
  - d) działanie.....
5. Kiedy uczę się czegoś:
  - a) jestem otwarty na nowe doświadczenia.....
  - b) przyglądam się wszystkim aspektom zagadnienia.....
  - c) lubię analizować zagadnienia i badać ich szczegółowe aspekty.....
  - d) lubię eksperymentować.....
6. W czasie uczenia się czegoś:
  - a) wierzę swojej intuicji .....
  - b) obserwuję.....
  - c) myślę logicznie.....
  - d) jestem aktywny.....
7. Najwięcej mogę się nauczyć dzięki:
  - a) osobistym kontaktom z ludźmi .....
  - b) obserwacji.....
  - c) spójnej teorii.....
  - d) możliwości sprawdzenia i zastosowania wiedzy w praktyce.....
8. Kiedy uczę się czegoś:
  - a) czuję się w to osobiście zaangażowany.....
  - b) zanim podejmę działania potrzebuję czasu do namysłu.....
  - c) lubię opierać się na różnych teoriach.....
  - d) lubię widzieć rezultaty mojej pracy.....
9. Najwięcej mogę się nauczyć:
  - a) kiedy zaufam swoim odczuciom.....
  - b) zdam się na własną obserwację.....
  - c) w oparciu o własne koncepcje i pomysły.....
  - d) kiedy sam mogę wszystko wypróbować.....

10. W czasie uczenia się czegoś:
- a) jestem osobą nastawioną na akceptację .....
  - b) jestem osobą chłodną i z rezerwą.....
  - c) jestem osobą racjonalną.....
  - d) jestem osobą odpowiedzialną.....
11. Kiedy uczę się czegoś:
- a) bardzo się we wszystko angażuję.....
  - b) lubię obserwować.....
  - c) oceniam i wydaję opinie.....
  - d) lubię być aktywny.....
12. Najwięcej mogę się nauczyć, kiedy:
- a) nastawię się na bezstronny odbiór.....
  - b) jestem ostrożny i poddaję w wątpliwość.....
  - c) dokonuję analizy koncepcji i pomysłów.....
  - d) stosuję rozwiązania w praktyce.....

Arkusz wyników

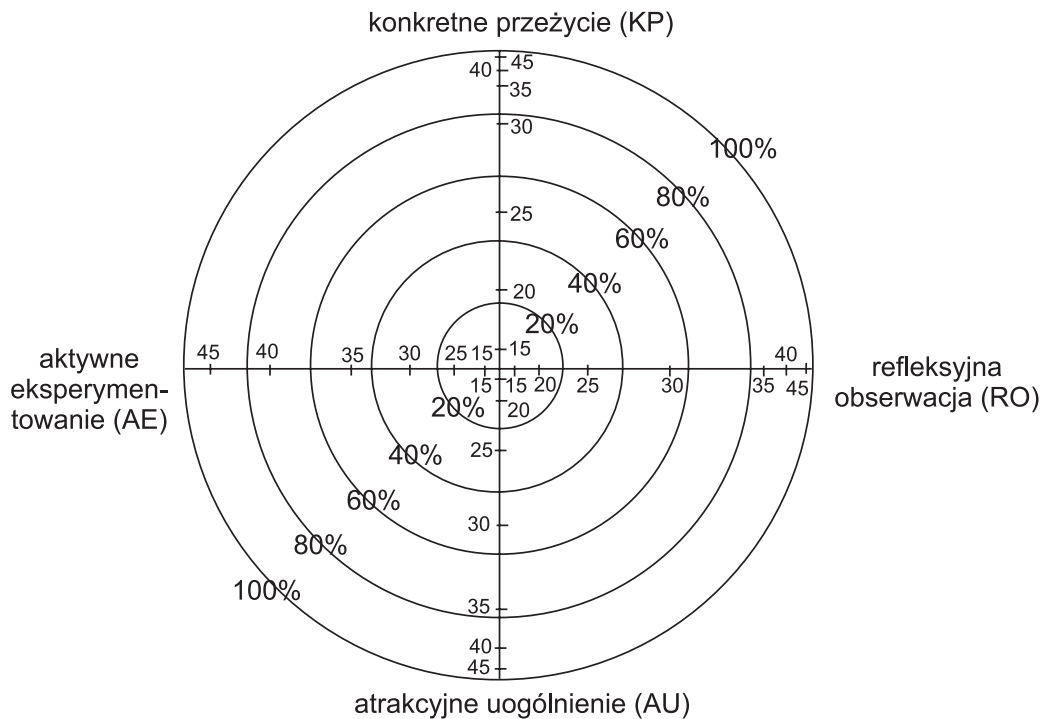
Wpisz rangi, jakie przypisałeś poszczególnym zdaniom w tabelę, a następnie podsumuj liczby każdej z kolumn:

Nr zadania \ Odpowiedzi (Skale)	a (KP)	b (RO)	c (AU)	d (AE)
1				
2				
3				
4				
5				
6				
7				
8				
9				
10				
11				
12				
Suma:				

Otrzymasz wyniki w zakresie czterech wymiarów:

- konkretnego przeżycia (KP)
- refleksyjnej obserwacji (RO)
- abstrakcyjnego uogólniania (AU)
- aktywnego eksperymentowania (AE)

Następnie wyniki należy przenieść na wykres i zaznaczyć otrzymaną liczbę punktów przy każdym z wymiarów.

Cykl uczenia się

Punkty można połączyć liniami ciągłymi. Uzyskany kształt pokaże Ci, którego sposobu uczenia używasz najczęściej, a którego najrzadziej. Sposoby te są zarazem **stadiami cztero-elementowego cyklu uczenia się**. Różne osoby, ucząc się, startują z różnych punktów cyklu. Efektywne uczenie się wymaga jednak przejścia przez wszystkie stadia. Często w czasie uczenia się dochodzi do wielokrotnego powtórzenia cyklu.

CZTERY STADIA CYKLU UCZENIA SIĘ I TWOJE MOCNE STRONY

Każde stadium uczenia się daje się szczegółowo scharakteryzować. Niektórzy ludzie preferują wybrane stadia. Zalety korzystania z poszczególnych stadiów przedstawia poniższe zestawienie.

<p>Konkretne przeżycie (KP): w tym stadium cyklu uczenie się szczególnie ważne są osobiste kontakty z ludźmi w codziennych sytuacjach. W stadium tym istnieje tendencja do ufania bardziej uczuciom niż racjonalnym przesłankom. Daje to podstawy do bycia otwartym na nowe idee i skłonny do podejmowania zmian.</p>	<p>Uczenie się „emocjonalne”:</p> <ul style="list-style-type: none"> ■ skupienie się na doświadczeniu „tu i teraz”; ■ zwrócenie się „ku ludziom”; ■ uprawnienie do wyrażania uczuć.
<p>Refleksyjna obserwacja (RO): w tym stadium rozpatrują koncepcje i sytuacje z różnych punktów widzenia, kładąc nacisk na cierpliwość, obiektywizm i ostrożny osąd. Stadium to nie musi wiązać się z podejmowaniem działania.</p>	<p>Uczenie się „obserwacyjne”:</p> <ul style="list-style-type: none"> ■ możliwość spostrzegania spraw z różnych perspektyw; ■ czas na refleksję, rolę słuchacza i obserwatora; ■ poszukiwanie „znaczenia” rzeczy.
<p>Abstrakcyjne uogólnienie (AU): w tym stadium uczenie się wymaga zastosowania rozumowania logicznego w celu zrozumienia problemów lub sytuacji. W dojściu do rozwiązania problemu ważne staje się zakotwiczenie w teorii oraz systematyczne planowanie.</p>	<p>Uczenie się „symboliczne”:</p> <ul style="list-style-type: none"> ■ analiza logiczna; ■ nacisk na tworzenie pojęć; ■ systematyczne planowanie.
<p>Aktywne eksperymentowanie (AE): uczenie się w tym stadium przybiera aktywne formy. Wymaga eksperymentowania i wpływania na otoczenie. Konieczne staje się nastawienie praktyczne i branie pod uwagę realnych skutków działań.</p>	<p>Uczenie się przez działanie:</p> <ul style="list-style-type: none"> ■ możliwość podejmowania ryzyka; ■ umiejętność doprowadzania działań do końca; ■ wprowadzanie zmian w otoczeniu i wpływanie na innych.

Bardziej szczegółowy opis osób preferujących poszczególne stadia uczenia się przedstawia się następująco:

KONKRETNI

„Konkretni” są aktywistami angażującymi się w pełni i bez uprzedzeń w każdą nową sytuację. Cieszy ich chwila obecna i najwięcej przyjemności odczuwają, gdy są zdominowani przez bezpośrednie doznania. Charakteryzują się otwartością i brakiem sceptycyzmu, co sprawia, że z entuzjazmem podchodzą do wszelkich nowinek. Ich motto to: „wszystkiego trzeba raz spróbować”. Rzucają się na oślep w „paszczę lwa”. Ich dni są pełne działania. Uwielbiają doraźne „zażegnywanie ognia” w sytuacjach kryzysowych. Problemy rozwiązują na drodze „burzy mózgów”, spontanicznego poszukiwania wielu możliwych rozwiązań. Kiedy tylko przygasa podniecenie związane z jednym zadaniem, rozglądają się za następnym. Najlepiej czują się w obliczu wyzwania związanego z nowymi doświadczeniami, ale brak im zainteresowania procesem wdrażania i konsolidacji rozwiązań. Są nieustannie zaangażowani w sprawy innych, ale robiąc to, starają się być w centrum uwagi. Są duszą towarzystwa i starają się, aby wszystko kręciło się wokół ich osoby.

REFLEKSYJNI

Osoby refleksyjne lubią z dystansu zastanawiać się nad zdarzeniami, obserwując je ze wszystkich możliwych punktów widzenia. Zbierają dane, zarówno bezpośrednio, jak i za pośrednictwem innych i chcą je dokładnie przetrwać przed wyciągnięciem wniosków. Głównie liczy się dla nich proces gromadzenia i analizowanie danych o zjawiskach i zdarzeniach, tak więc mają tendencję do odkładania wniosków na ostatnią chwilę. Ich filozofia życiowa to rozważa i metodyczne podejście, motto: „sprawdź grunt” i „odłóż decyzję do rana”. Są to ludzie rozważni, którzy lubią zastanowić się nad wszelkimi możliwymi aspektami i implikacjami decyzji przed jej podjęciem. Na zebraniach wolą pozostawać na drugim planie. Interesuje ich obserwacja innych w działaniu. Słuchają i starają się zaobserwować ogólny kierunek dyskusji, zanim zabiorą w niej głos. Mają tendencję do pozostawania w tle, sprawiają wrażenie osób z dystansem, tolerancyjnych i niewzruszonych. Kiedy działają, robią to w ramach ogólnej wizji działania, łączącej w sobie przeszłość i teraźniejszość, obserwacje innych i własne.

ABSTRAKCYJNI

Abstrakcyjni przyswajają i integrują obserwacje, tworząc złożone, lecz logicznie niepodważalne teorie. Podchodzą do problemów w sposób logiczny, krok po kroku. Asymilują pozornie rozbieżne fakty, budując spójne teorie. Mają tendencję do perfekcjonizmu, nie spoczną, aż nie uporządkują i zasufladkują wszystkich elementów. Lubią analizować i syntetyzować fakty. Interesują ich podstawowe założenia, zasady, teorie, modele i systemy rozumowania. W ich filozofii życiowej główną rolę gra racjonalizm i logika, ich mottem jest: „jeżeli to jest racjonalne, musi być dobre”. Pytania, które często zadają: „Czy to ma sens?”, „Jak się to ma do...?”, „Jakie są podstawowe założenia?” Patrzą na wszystko z dystansu, analitycznie. Skłaniają się raczej w stronę racjonalnego obiektywizmu niż subiektywnych i mglistych rozważań. Ich podejście do problemów cechuje konsekwentna logika. Taki jest ich sposób myślenia i sztywno odrzucają wszystkie elementy z nim niezgodne. Wolą maksymalizować stopień pewności i czują się niepewnie w obliczu sądów subiektywnych, myślenia „okrężnego”, nonszalanckiego podejścia do problemów.

AKTYWNI

Aktywni lubią wypróbować pomysły, teorie i techniki, sprawdzają jak działają one w praktyce. Wyszukują nowe pomysły i przy pierwszej okazji eksperymentują z ich zastosowaniem. Są typem ludzi, którzy wracają z kursów i szkoleń pełni pomysłów, które chcą natychmiast wypróbować. Lubią przystępować natychmiast do dzieła i bezzwłocznie korzystać z pomysłów, które do nich przemawiają. Nie lubią owijania w bawełnę i zazwyczaj ze zniecierpliwieniem podchodzą do rozwlekłych dyskusji, które nie owocują konkretnymi rozwiązaniami. Z zasady są praktyczni i konkretni, lubią podejmować praktyczne decyzje i rozwiązywać problemy. Problemy i szanse postrzegają w kategorii wyzwań. Ich motto to: „zawsze znajdzie się lepszy sposób” i „to, co działa, musi być dobre”.

STYLE UCZENIA SIĘ – INTERPRETACJA

Poszerzone badania cyklu uczenia się wykazały, że ludzie w rzeczywistości charakteryzują się kombinacją opisanych powyżej sposobów uczenia się. Ostatecznie ustalono istnienie czterech stylów uczenia się, wynikających z połączenia umiejętności niekiedy biegunowych i sprzecznych. Osoby reprezentujące owe style to: **akomodator, dywerger, konwergent i asymilator**.

Zrozumienie własnego stylu uczenia się – jego słabych i mocnych stron – prowadzi do rozszerzenia umiejętności uczenia się i szerszego korzystania z doświadczenia.

Siatka stylów uczenia się.

Uzyskaną punktację zawartą w arkuszu wyników należy wpisać do poniższych kratek i wyliczyć różnice:

$$\boxed{} - \boxed{} = \boxed{}$$

AU   KP   AU-KP

$$\boxed{} - \boxed{} = \boxed{}$$

AE   RO   AE-RO

Dodatni wynik różnicy AU-KP wskazuje na abstrakcyjne stadium cyklu uczenia się, wynik ujemny wiąże się ze stadium konkretnym. Podobnie dodatnia lub ujemna wartość różnicy AE-RO wskazuje na stadium aktywne lub refleksyjne.

Poprzez umieszczenie powyższych różnic na osi współrzędnych, tworzących **siatkę stylów uczenia się** odczytujemy, której ćwiartce odpowiada własny styl uczenia się. Im jest on bliższy środka siatki, tym bardziej zrównoważony i różnorodny sposób uczenia się. Umieszczenie wyniku na obrzeżach siatki oznacza szczególną tendencję do korzystania tylko z jednego stylu.

Poniżej zawarty został opis czterech stylów uczenia się.

STYL KONWERCENCYJNY

Jest kombinacją abstrakcyjnego uogólniania i aktywnego eksperymentowania. Osoby posługujące się tym stylem uczenia się, wykazują największe zdolności do praktycznego zastosowania teorii. Styl ten jest najlepszy w takich sytuacjach jak np. test inteligencji. Konwergenci skupiają się na określonym problemie, raczej nie wykazują emocji, bardziej interesują ich zadania i rzeczy niżeli problemy ludzkie. Te umiejętności są szczególnie użyteczne w tzw. zawodach technicznych.

STYL DYWERCENCYJNY

Dominuje w nim konkretne przeżycie i refleksyjna obserwacja. Charakterystyczna jest w nim zdolność do wyobraźni, spostrzegania konkretnej sytuacji z różnych punktów widzenia i organizacji wielu relacji w spójną całość. Dywergent najlepiej działa w sytuacjach wymagających generowania myśli (np. burza mózgów), wykazuje zainteresowanie ludźmi, jest

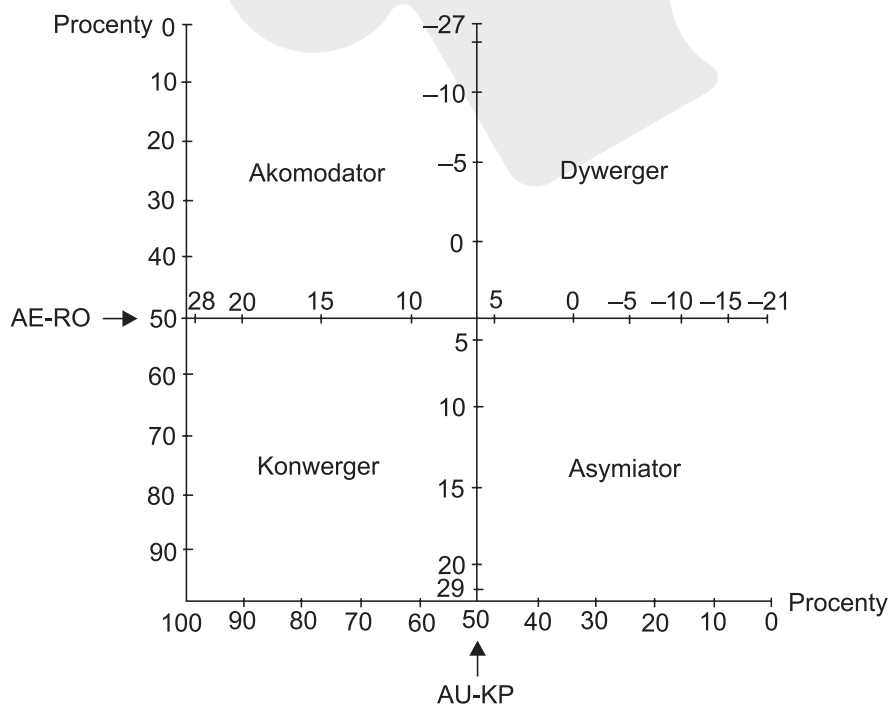
zaangażowany emocjonalnie w to, co robi. Wykazuje również szerokie zainteresowania kulturalne i lubi gromadzić informacje. Te umiejętności wspomagają efektywność działania dywergera w obszarach kultury, sztuki, rozrywki i szeroko pojętych usług.

STYL ASYMILACYJNY

Dominujące w nim jest abstrakcyjne uogólnienie i refleksyjna obserwacja. Asymilator wykazuje zdolność do tworzenia modeli teoretycznych, scalania obserwacji w zintegrowane wyjaśnienia. Mniej ważne są problemy ludzkie praktyczne, ważniejsze jest, aby teoria była logiczna i precyzyjna. Styl ten bywa stosowany najczęściej w dziedzinach związanych z informacją i nauką.

STYL AKOMODACYJNY

Dominuje tu konkretne przeżycie i aktywne eksperymentowanie. Akomodator potrafi lepiej niż kto inny wprowadzać w życie plany i eksperymentować, jest zdolny do osobistego zaangażowania się w nowe doświadczenia. Częściej ryzykuje i sprawia mu przyjemność adaptowanie się do nowych warunków. Te umiejętności widoczne są w zawodach wymagających aktywności i działania takich jak prowadzenie marketingu i sprzedaży.

ŚWIADOMOŚĆ STYLU UCZENIA SIĘ

Spostrzegane z szerokiej perspektywy uczenie się jest centralnym zadaniem życiowym jednostki i w dużym stopniu od niego zależy jej rozwój. Indywidualny styl uczenia się może mieć wpływ na **wybór kariery zawodowej, stosunki z innymi ludźmi w tym funkcjonowanie w zespole i zarządzanie nim, podejmowanie decyzji oraz rozwiązywanie pro-**

blemów. W tym ostatnim wypadku świadomość i zrozumienie własnego stylu uczenia się pomaga w identyfikacji własnych słabych i mocnych stron w funkcjonowaniu zawodowym. Poniższy diagram pokazuje związki między poszczególnymi stadiami procesów uczenia się i rozwiązywania problemów.

Rozwój zdolności uczenia się jest możliwy przy użyciu **trzech strategii**:

1. **Rozwój sieci wsparcia.** Strategia ta oznacza funkcjonowanie w zespole osób, które reprezentują style inne niż nasz i jednocześnie go uzupełniają. Efekty uczenia się są wówczas wzmacniane dzięki pracy zespołowej. Wymaga to rozpoznawania i akceptacji różnic między ludźmi w tym zakresie.
2. **Harmonijne dopasowanie stylu uczenia się do sytuacji życiowych.** Oznacza wybór takich zadań i ról zawodowych, które umożliwią wykorzystanie mocnych stron naszego stylu.
3. **Ćwiczenie i rozwój umiejętności uczenia się, pozostających w sferze naszych słabości.** Strategia ta wymaga elastyczności działania i tolerancji dla własnych błędów. Rozwija ona jednocześnie zdolności adaptacyjne do zmieniających się sytuacji.

Sesja 2.1, mat. 5

MATERIAŁ DO ANALIZY

Liceum ogólnokształcące

Typ pytania: **Pytanie otwarte.**

Treść pytania: **Opisz, w jaki sposób nauczyciel upewnił się, czy uczniowie znają cele lekcji i wymagania/kryteria. (7763)**

Wyniki szczegółowe.

Ogólna liczba respondentów biorących udział w badaniu: 7

1	Nauczyciel powtórzył wiadomości z poprzednich lekcji, podał temat lekcji, wprowadził cele bieżącej lekcji. Upewnił się, czy uczniowie dobrze zrozumieli cele lekcji.
2	Nauczyciel napisał temat lekcji po niemiecku, poprosił o tłumaczenie ucznia i podał w języku polskim cele lekcji. Upewnił się, że wszyscy uczniowie je zrozumieli.
3	Nauczyciel przypomniał wraz z uczniami tematykę z ostatnich lekcji. Zapowiedział kontynuowanie nauki z zakresu bezkręgowców. Podał temat i cele lekcji: Środowisko życia, budowa zewnętrzna stawonogów.
4	Nauczyciel powtórzył zagadnienia z poprzednich lekcji. Uczeń na mapie pokazuje niziny – materiał z poprzedniej lekcji. Teoria tektoniki płyt litosfery. Nauczyciel podaje materiał.
5	Nauczyciel zadawał pytania dot. ostatnio omawianej tematyki, powtórzył z uczniami materiał i zagadnienia z poprzednich lekcji. Uświadomił uczniom cele lekcji i podkreślił znaczenie romantycznej idei koncepcji historii. Zapisał na tablicy temat lekcji: Literatura i sztuka państwa duchowego Polaków.
6	Nauczyciel przedstawił cele lekcji oraz zapoznał uczniów z planowanym tokiem zajęć.
7	Zespoły w klasach medialnych pracują nad przygotowaniem projektów medialnych.

Typ pytania: **Pytanie otwarte.**

Treść pytania: **Opisz, w jaki sposób nauczyciel upewnił się, czy uczniowie znają cele lekcji i wymagania/kryteria. (7763)**

Numer	Analiza

Gimnazjum

Typ pytania: **Pytanie otwarte.**

Treść pytania: **Opisz, w jaki sposób nauczyciel upewnił się, czy uczniowie znają cele lekcji i wymagania/kryteria. (7763)**

Wyniki szczegółowe.

Ogólna liczba respondentów biorących udział w badaniu: 6

1	Nauczyciel nawiązał do wcześniejszych zajęć, powiedział, jakie treści będą kontynuowane, upewnił się, czy uczniowie zrozumieli.
2	Nauczycielka nawiązała do poprzedniego tematu lekcji, powtórzyła trudne pojęcia i omówiła cel lekcji bieżącej.
3	Nauczyciel poinformował uczniów, jaki jest cel zajęć.
4	Nawiązał do wiedzy z poprzednich zajęć i ustnie przekazał dalsze informacje dot. celów.
5	Nauczycielka przedstawiła uczniom cele zajęć, które są kontynuacją wcześniejszego tematu.
6	N-I nawiązał do poprzednich zajęć. Przeprowadził wstęp/ wprowadzenie do aktualnej lekcji i następnie wytłumaczył, czemu to będzie służyć. Omówił cele i przebieg lekcji. Także odniósł się do egzaminu gimnazjalnego.

Typ pytania: **Pytanie otwarte.**

Treść pytania: **Opisz, w jaki sposób nauczyciel upewnił się, czy uczniowie znają cele lekcji i wymagania/kryteria. (7763)**

Numer	Analiza

Szkoła podstawowa

Typ pytania: **Pytanie otwarte.**

Treść pytania: **Opisz, w jaki sposób nauczyciel upewnił się, czy uczniowie znają cele lekcji i wymagania/kryteria. (7763)**

Wyniki szczegółowe.

Ogólna liczba respondentów biorących udział w badaniu: 7

1	Wymienił cele lekcji i krótko objaśnił. Ponadto przeprowadził rozmowę z uczniami na temat ich skojarzeń z pojęciem Krzyżacy, co pozwoliło uczniom upewnić się, że cele zrozumieli.
2	Nie było przedstawienia celów lekcji, tylko kontynuacja zagadnień poruszanych na poprzedniej lekcji.
3	Nie przedstawił.
4	Nauczyciel zaprezentował obraz mikroskopowy tkanki kostnej i tkanki mięśniowej oraz film „Ciągłe w ruchu”. Zapytał uczniów, o czym będzie lekcja. Przedstawił cele lekcji i przypiął do tablicy kartki z celami lekcji.

5	Wstępem do lekcji było rozwiązanie krzyżówki. Hasło „miesiące” sugerowało tematykę lekcji. Nauczyciel doprecyzował, że na lekcji będzie mowa o nazwach miesięcy, kolejności w kalendarzu, oznaczeniach liczbowych (liczby rzymskie i arabskie). Cele sformułowano w sposób zrozumiały dla uczniów.
6	Nauczyciel formułując cele lekcji, odniósł się do dotychczasowej wiedzy i umiejętności uczniów. Wprowadzeniem do tematu lekcji było przypomnienie wiadomości z poprzednich zajęć. Poinformował, że cel lekcji jest zawarty w temacie lekcji.
7	Nauczyciel nawiązał do wiadomości z poprzedniej lekcji. Poprosił o porównanie brzmienia gamy zagranej na flecie prostym i poprzecznym. Poinformował uczniów, że na zajęciach dowiedzą się, co to jest barwa głosu

Typ pytania: **Pytanie otwarte.**

Treść pytania: **Opisz, w jaki sposób nauczyciel upewnił się, czy uczniowie znają cele lekcji i wymagania/kryteria. (7763)**

Numer	Analiza

Liceum ogólnokształcące

Typ pytania: **Pytanie otwarte.**

Treść pytania: **Opisz, w jaki sposób nauczyciel kształtuje u uczniów umiejętności uczenia się. (7556)**

Wyniki szczegółowe.

Ogólna liczba respondentów biorących udział w badaniu: 7

1	Nauczyciel podaje instrukcję wykonania doświadczenia i wykonania zadania – obliczenia moli.
2	Ze względu na fakt, iż jest to lekcja języka obcego, dominującą, zastosowaną przez nauczyciela metodą jest: metoda ćwiczeniowa. Nauczyciel aranżuje takie sytuacje dydaktyczne, aby nowo poznane słownictwo było przez uczniów utrwalone i zapamiętane. Nauczyciel wskazuje uczniom pochodzenie wyrazu od innego i pomaga utworzyć rodzinę wyrazów, poszerzając zasób słownictwa niemieckiego. Nauczyciel wskazuje na możliwość oparcia się w niektórych sytuacjach na wiedzy z gramatyki języka polskiego.
3	Nauczyciel stosuje utrwalenie ustne, tok lekcji jest tak przygotowany, aby uczniowie wdrażali się do samodzielnego sporządzania notatek, dokonywania selekcji zaprezentowanego podczas zajęć materiału. Podsumowując materiał, nauczyciel zadaje uczniom pytania kontrolne, stara się w ten sposób pobudzić wszystkich uczniów do myślenia naukowego.
4	Uczniowie mieli możliwość sprawdzenia swoich umiejętności i wiadomości za pomocą ćwiczeń przygotowanych przez nauczyciela. Nauczyciel podsumował pracę uczniów na lekcji poprzez wstawienie ocen za aktywność.
5	Uczniowie pracują w grupach, samodzielnie wykonują zadania. Każda grupa i jej poszczególni członkowie mają możliwość prezentacji swojej pracy. Uczniowie uczą się od siebie nawzajem.
6	Nauczyciel kształtuje u uczniów umiejętność uczenia się poprzez zadawanie całemu zespołowi uczniowskiemu pytań dot. omawianej tematyki. Odwołując się do doświadczeń i przykładów z życia codziennego, nauczyciel wywołuje u uczniów potrzebę samoistnego uczenia się i dochodzenia do wiedzy.
7	Realizując projekty uczniowskie, uczniowie uczą się samodzielnego poszukiwania, rozwiązywania i dociekania. Wcielają się w role badaczy, przewodników dla odbiorców, performerów.

Typ pytania: **Pytanie otwarte.**

Treść pytania: **Opisz, w jaki sposób nauczyciel kształtuje u uczniów umiejętności uczenia się. (7556)**

Numer	Analiza

Gimnazjum

Typ pytania: **Pytanie otwarte.**

Treść pytania: **Opisz, w jaki sposób nauczyciel kształtuje u uczniów umiejętności uczenia się. (7556)**

Wyniki szczegółowe.

Ogólna liczba respondentów biorących udział w badaniu: 7

1	Uczniowie pracowali z tekstem, wykonywali zadania w grupach, wypełniali karty pracy.
2	Wykorzystuje indywidualne karty pracy.
3	Nauczyciel potrafi zainteresować, rozbudza dociekliwość poznawczą, odwołuje się do wiedzy i doświadczeń, potrafi skupić uwagę.
4	Nauczyciel ukierunkowuje odpowiedzi uczniów, informuje o poprawności wykonania zadania.

5	Nauczyciel zachowuje właściwe proporcje między aktywnością własną i zaangażowaniem uczniów.
6	Nauczyciel rozwija u uczniów umiejętność myślenia, rozwiązywania problemów. Praca w grupach pozwalała na wyminę pomysłów, wspólne opracowanie własnych środków stylistycznych opisujących zdjęcia.
7	Nauczyciel sprawdza poprawność wykonania zadań, umożliwia korygowanie błędnych odpowiedzi dotyczących nazw głosów męskich i żeńskich.

Typ pytania: **Pytanie otwarte.**

Treść pytania: **Opisz, w jaki sposób nauczyciel kształtuje u uczniów umiejętności uczenia się. (7556)**

Numer	Analiza

Technikum

Typ pytania: **Pytanie otwarte.**

Treść pytania: **Opisz, w jaki sposób nauczyciel kształtuje u uczniów umiejętności uczenia się. (7556)**

Wyniki szczegółowe.

Ogólna liczba respondentów biorących udział w badaniu: 6

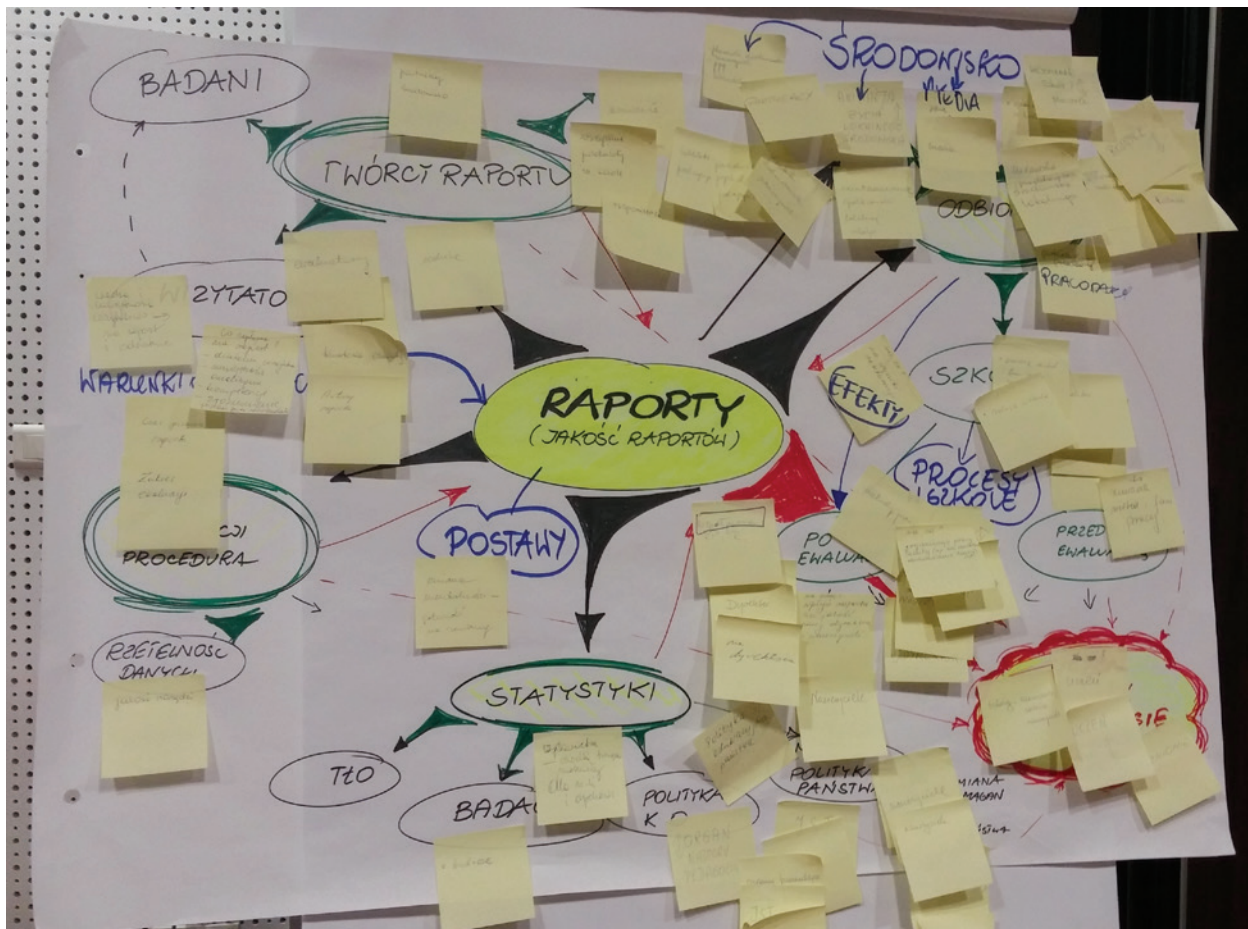
1	Zachęca do wypowiedzi, zadaje pytania, naprowadza uczniów na tematy poruszane na lekcji. Wyszukiwanie informacji przez uczniów, interpretacja tekstu, obrazu, widoku. Poprzez wprowadzone metody nauczania, mobilizuje ich do poszukiwania odpowiedzi. Nawiązuje do współczesnych lat, do historii („to jest już świat, który odszedł, albo który odchodzi do przeszłości”).
2	Proponuje chętnym do korzystania ze strony YouTube – matemaks, na której zamieszczone są filmy pokazujące, w jaki sposób obliczyć dane zadanie. Wyświetla przykłady zadań.
3	Włącza każdego ucznia poprzez angażowanie w różne zadania, powtarzanie na lekcji zdań, wyrazów. W zadaniu domowym mają poszukać informacji o różnych zagadnieniach.
4	Zachęca do aktywności, zdaje różne pytania. Motywuje do poszukiwań informacji. Pokazuje miejsca, w których można znaleźć informacje dotyczące szukania pracy. Mówi ważne słowa do uczniów: „to, co nauczycie się na tej lekcji będziecie uzupełniać i wykorzystywać przez całe życie”.
5	Poprzez praktykę – uczniowie mają dostęp do narzędzi i przyrządów. Nauczyciel zwraca uwagę, że czynności wykonywane na tej lekcji przydadzą się uczniom w pracowni na warsztatach. Poprzez własny przykład, odwoływał się do wiedzy z innych przedmiotów. Zadaje zadanie domowe dla wszystkich oraz zadanie nadobowiązkowe dla chętnych.
6	Czytanie w języku niemieckim – tłumaczenie na język polski – kojarzenie słownictwa. Nauczyciel pyta w języku niemieckim czy uczniowie zrozumieli. Indywidualne odpowiedzi uczniów. Stosuje pytania sugestywne. Uczniowie uczą się zaplanować wycieczkę – pomocne i przydatne w przyszłości. Poprzez różne metody – film, ćwiczenia na zapamiętywanie słówek, wzrokowa nauka charakterystycznych miejsc w Berlinie.

Autor: David A. Kolb

Sesja 4.1, mat. 1

MAPA I BŁĘDY – MAPA RAPORTU UZUPEŁNIONA FISZKAMI

Sesja 4.1, mat. 3

MAPA I BŁĘDY

Wnioski

Szkoła realizuje liczne działania o charakterze innowacyjnym i nowatorskim, co wzbogaca jej ofertę edukacyjną i wpływa na wszechstronny rozwój uczniów.

Placówka współpracuje z wieloma uczelniami wyższymi, szkołami partnerskimi i instytucjami działającymi na rzecz edukacji, czego efektem jest udział uczniów w różnorodnych projektach edukacyjnych.

Działania nauczycieli w zakresie organizacji procesów edukacyjnych są adekwatne do potrzeb uczniów i mają powszechny charakter.

Szkoła w różnorodny sposób kształtuje u uczniów umiejętność uczenia się. Działania szkoły sprzyjają podejmowaniu przez uczniów odpowiedzialności za własny proces uczenia.

Nauczyciele i uczniowie tworzą atmosferę sprzyjającą uczeniu się. Uczniowie znają stawiane przed nimi cele uczenia się i formułowane wobec nich oczekiwania. Informowanie ucznia o postępach w nauce oraz ocenianie pomagają uczniom uczyć się i planować ich indywidualny rozwój.

Organizacja procesów edukacyjnych umożliwia uczniom powiązanie różnych dziedzin wiedzy i jej wykorzystanie. Nauczyciele umożliwiają uczniom wpływanie na sposób organizowania i przebieg procesu uczenia się, podejmują działania skutecznie wpływające na kształtowanie u uczniów odpowiedzialności za własny rozwój.

W szkole prowadzona jest diagnoza osiągnięć uczniów z poprzedniego etapu edukacyjnego. Pozyskane dane są wykorzystywane w sposób celowy do planowania działań w realizacji podstawy programowej. Uwzględnia się zdiagnozowane indywidualne osiągnięcia i potrzeby edukacyjne uczniów.

Nauczyciele w procesie dydaktycznym realizują zalecane warunki i sposoby realizacji podstawy programowej, kształtują u uczniów kluczowe kompetencje. Procesy edukacyjne są spójne z warunkami i sposobami realizacji podstawy programowej.

W szkole stosuje się powszechnie monitorowanie i analizowanie osiągnięć uczniów. Nauczyciele wykorzystują wnioski z analiz do modyfikacji metod pracy i kryteriów oceny, indywidualizacji nauczania oraz aktywizowania i motywowania uczniów.

Szkoła wyciąga wnioski z prowadzonej diagnozy osiągnięć uczniów. Podejmuje działania mające na celu podnoszenie kompetencji określonych w podstawie programowej. O skuteczności działań świadczy wzrost efektów kształcenia i wychowania oraz osiągnięcie przez uczniów sukcesów w konkursach, olimpiadach i zawodach.

Szkoła podejmuje działania przygotowujące uczniów do podjęcia kształcenia na dalszym etapie edukacyjnym i funkcjonowania w warunkach rynku pracy. Działania są odpowiednie i służą sukcesowi na wyższym etapie kształcenia lub w przyszłej pracy.

Szkoła zapewnia wysoki poziom bezpieczeństwa fizycznego i psychicznego swoim uczniom. Podejmowane działania w tym zakresie są powszechne i skuteczne, o czym świadczą opinie przedstawicieli społeczności szkolnej i partnerów szkoły.

Uczniowie biorą udział w działaniach samorządowych, ogólnoszkolnych i klasowych, widoczne jest dzielenie się odpowiedzialnością. Część uczniów nie uczestniczy w żadnych działaniach samorządu uczniowskiego. Młodzież wspierana jest w realizacji własnych inicjatyw przez nauczycieli, co tworzy pozytywny klimat wzajemnej współpracy.

Nauczyciele, uczniowie, rodzice i pracownicy szkoły współdecydują o zasadach postępowania i współżycia obowiązujących w szkole. Relacje między członkami społeczności szkolnej oparte są na równości i powszechnym, wzajemnym szacunku i zaufaniu.

Szkoła dokonuje analiz działań wychowawczych. Wyniki analiz są wykorzystywane przez nauczycieli i w ramach zespołów nauczycielskich do określania podejmowanych zadań lub ich modyfikowania. Praca szkoły w zakresie wychowania jest realizowana celowo i systematycznie.

W szkole umożliwia się uczniom i rodzicom udział w analizie i modyfikacjach systemu oddziaływań wychowawczych. Uczniowie poprzez samorząd uczniowski i samorządy klasowe mają możliwość wypowiedzania się i zgłaszania propozycji w sprawach szkoły. Rodzice współuczestniczą w planowaniu i realizacji zadań z zakresu wychowania.

Wyniki ewaluacji:

Wymaganie:

Procesy edukacyjne są zorganizowane w sposób sprzyjający uczeniu się.

Nauczanie w efektywnych szkołach jest celowe, ma jasno określone zadania, jest dobrze zorganizowane, przygotowane i odbywa się w odpowiednim tempie. Ilość czasu spędzanego na uczeniu się jest zaplanowana i kontrolowana, a stawiane pytania angażują uczniów. Środowisko uczenia się powinno być atrakcyjne, metody pracy nauczycieli oparte na najnowszej wiedzy pedagogicznej. Ważne jest, by zachęcać uczniów do samooceny i brania odpowiedzialności za proces uczenia się. Duży wpływ na ten proces ma informowanie uczniów o postępie, jaki się dokonuje w ich rozwoju intelektualnym, społecznym i osobistym.

Poziom spełnienia wymagania: A

Planowanie i realizacja procesów edukacyjnych służy rozwojowi uczniów. Elementem szczególnie wyróżniającym szkołę są programy autorskie, jak również innowacyjne i nowatorskie rozwiązania stosowane w szkole. Szkoła wprowadziła program „Matury Międzynarodowej – International Baccalaureate”. Działanie to stworzyło nową, atrakcyjną ofertę edukacyjną dla uczniów. Młodzież ma przed sobą perspektywę uzyskania dyplomu uznawanego na całym świecie. Absolwenci kończący szkołę nabywają wiedzę i umiejęt-

ności przydatne w rozwoju kariery zawodowej i dorosłym życiu. Nauczyciele kształtują u uczniów umiejętność uczenia się, motywują ich do aktywnego działania i wspierają w trudnych sytuacjach. Sprzyja temu dobra organizacja procesu dydaktycznego, dobór metod i form pracy dostosowanych do potrzeb uczniów oraz równe traktowanie przez wszystkich uczących. Znajomość stawianych przed nimi celów uczenia się i formułowanych wobec nich oczekiwań, informowanie uczniów o postępach w nauce oraz ocenianie pomagają im uczyć się i planować ich indywidualny rozwój. Uczniowie czują się odpowiedzialni za własny rozwój. Mają wpływ na sposób organizowania i przebieg procesu uczenia się.

Obszar badania: Planowanie procesów edukacyjnych w szkole lub placówce służy rozwojowi uczniów, a nauczyciele stosują różne metody pracy dostosowane do potrzeb ucznia, grupy i oddziału.

Kryteria ewaluacyjne:

ADEKWATNOŚĆ procesów edukacyjnych do potrzeb ucznia, grupy, oddziału. POWSZECHNOŚĆ działań prowadzonych przez nauczycieli.

Pytania badawcze:

Na ile procesy edukacyjne są dostosowane do potrzeb uczniów i uczennic? Na ile działania adekwatne do potrzeb uczniów są powszechnie stosowane przez nauczycieli?

Organizacja procesów edukacyjnych jest adekwatna do potrzeb uczniów. Zadaniem ankietowanych uczniów nauczyciele zrozumiale tłumaczą zagadnienie. Większość nauczycieli potrafi zainteresować tematem lekcji, a sposób prowadzenia zajęć sprzyja motywowaniu uczniów do nauki. Szkoła uczy współpracy w grupie. Z obserwacji wynika, że uczniowie pozytywnie oceniają sposób prowadzenia lekcji przez nauczyciela, możliwość aktywnej pracy, wykorzystanie adekwatnych pomocy dydaktycznych, w szczególności autentycznych materiałów. Uczniowie doceniają pomoc oferowaną im przez nauczyciela na lekcji. Nauczyciele wykorzystują określone metody ze względu na tematykę i cele lekcji, specyfikę grupy, w celu zwiększenia uczniowskiej aktywności czy też ze względu na warunki techniczno-dydaktyczne. Według większości nauczycieli i uczniów obserwowane lekcje zasadniczo nie różniły się od innych zajęć tego typu. Ewentualne różnice, zdaniem nauczycieli, dotyczyły wykorzystanych pomocy dydaktycznych czy też nowych rozwiązań technicznych. Większość uczniów w rozmowie po obserwacji lekcji nie zauważa różnic w prowadzeniu lekcji podczas ewaluacji zewnętrznej a normalnymi lekcjami. Działania nauczycieli są adekwatne do potrzeb uczniów i mają charakter powszechny.

Obszar badania: Nauczyciele kształtują u uczniów umiejętność uczenia się.

Kryteria ewaluacyjne:

POWSZECHNOŚĆ działań nauczycieli. STOSOWANIE przez nauczyciela sposobów pracy rozwijających umiejętności uczenia się.

Pytania badawcze:

Czy sposoby pracy nauczycieli rozwijają umiejętność uczenia się u uczniów? Jaka część nauczycieli stosuje sposoby pracy rozwijają umiejętność uczenia się u uczniów?

Szkoła kształtuje umiejętność uczenia się w różnorodny sposób. Następuje to poprzez zastosowanie odpowiednich metod wprowadzania materiału, odwołanie do wcześniej nabytych umiejętności, ukierunkowanie działań uczniów, wskazywanie na różne możliwości rozwiązania problemu, umożliwienie pracy indywidualnej, a następnie grupowej analizy, zastosowanie form pracy sprzyjających uczeniu się od siebie, dobór odpowiednich ćwiczeń dających możliwość wypowiedzi i wymiany poglądów, a tym samym czerpanie inspiracji z wypowiedzi innych uczniów. Z obserwacji lekcji wynika, iż nauczyciele stwarzają uczniom możliwości do wyrażenia swojego zdania na tematy poruszane na lekcji, z czego skorzystała większość uczniów. Uczniowie mieli również możliwość podejmowania indywidualnych decyzji w procesie uczenia się, poszukiwania różnych rozwiązań, jak i podsumowania lekcji. Uczniowie deklarują, iż potrafią samodzielnie się uczyć, co jest między innymi wynikiem działań większości nauczycieli. Jednak większość ankietowanych uczniów wskazuje na brak refleksji nad wynikami procesu dydaktycznego. Działania nauczycieli w zakresie kształtowania u uczniów umiejętności uczenia się są adekwatne i mają powszechny charakter.

Przykład analizy danych wykonanych na platformie:

Dane surowe z obserwacji.

Odpowiedzi:

Nauczyciel daje uczniom przykłady efektywnego dochodzenia do poprawnej odpowiedzi, do poprawnego wykonania czynności. W rozmowach indywidualnych i w odniesieniu do całej klasy zwraca uwagę na wykorzystywanie nabytych wcześniej umiejętności i nabytej wiedzy, ukierunkowuje działania uczniów.

Nauczyciel zwraca uwagę na konieczność skupienia się nad problemem i wykorzystania czasu na jego rozwiązanie. Uczniowie mają możliwość wykazania się pomysłowością. Odpowiadają na pytania, czego się nauczyli, potwierdzają to w wypowiedziach. Nauczyciel potwierdza poprawne wypowiedzi, koryguje. Odnosi się poszczególnych osób i całej klasy.

Uczniowie mają możliwość indywidualnego zastanowienia się nad podanymi przykładami, a później następuje wspólna analiza. Uczniowie mają również możliwość pracy w parach i tym samym uczenia się od siebie. Uczenie się poprzez przysłuchiwanie się wypowiedzi innych.

Umożliwienie wypowiedzi, naprowadzanie na odpowiedź. Sporządzenie notatki. Praca w parach.

Kształtowanie umiejętności wypowiedzi w języku obcym, czytania, słuchania i pisanie poprzez dobór odpowiednich ćwiczeń. Przysłuchiwanie się wypowiedziom innych uczniów. Stosowanie różnorodnych technik pracy ze słownictwem.

Poprzez współpracę w grupach, wspólne rozwiązywanie zadania.

Dane „przeanalizowane” zamieszczone w oknie „najważniejsze informacje”:

Nauczyciel daje uczniom przykłady efektywnego dochodzenia do poprawnej odpowiedzi, do poprawnego wykonania czynności. W rozmowach indywidualnych i w odniesieniu do całej klasy zwraca uwagę na wykorzystywanie nabytych wcześniej umiejętności i nabytej wiedzy, ukierunkowuje działania uczniów.

Nauczyciel zwraca uwagę na konieczność skupienia się nad problemem i wykorzystania czasu na jego rozwiązanie. Uczniowie mają możliwość wykazania się pomysłowością. Odpowiadają na pytania, czego się nauczyli, potwierdzają to w wypowiedziach. Nauczyciel potwierdza poprawne wypowiedzi, koryguje. Odnosi się poszczególnych osób i całej klasy.

Uczniowie mają możliwość indywidualnego zastanowienia się nad podanymi przykładami, a później następuje wspólna analiza. Uczniowie mają również możliwość pracy w parach i tym samym uczenia się od siebie. Uczenie się poprzez przysłuchiwanie się wypowiedzi innych.

Umożliwienie wypowiedzi, naprowadzanie na odpowiedź. Sporządzenie notatki. Praca w parach.

Kształtowanie umiejętności wypowiedzi w języku obcym, czytania, słuchania i pisanie poprzez dobór odpowiednich ćwiczeń. Przysłuchiwanie się wypowiedziom innych uczniów. Stosowanie różnorodnych technik pracy ze słownictwem.

Poprzez współpracę w grupach, wspólne rozwiązywanie zadania.

Obszar badania: Nauczyciele i uczniowie tworzą atmosferę sprzyjającą uczeniu się.

Kryteria ewaluacyjne:

POWSZECHNOŚĆ działań prowadzonych przez nauczycieli i uczniów.

Pytania badawcze:

Jakie są opinie uczniów i rodziców na temat atmosfery panującej w szkole?

Szkoła stwarza atmosferę sprzyjającą uczeniu. Na wszystkich obserwowanych lekcjach uczniowie odnosili się do siebie przyjaźnie, jak również wzajemne relacje między uczniami a nauczycielami były życzliwe. Na lekcjach wystąpiły sytuacje, w których uczniowie wyrażali swoje opinie i podejmowali inicjatywy, wobec których nauczyciele wyrażali aprobatę, a uwagi uczniów wykorzystali w pracy na lekcji. Stwarzano uczniom możliwość do wykorzystania popełnionych błędów w procesie uczenia się, nauczyciel pozwalał uczniom samodzielnie dochodzić do rozwiązania problemu, przy błędnych odpowiedziach uczniów

naprowadzał, poprawiał, wykorzystywał pozaszkolne doświadczenia uczniów, dawał indywidualne wskazówki. Do stworzenia pozytywnej atmosfery uczenia się przyczyniają się też działania pracowników niepedagogicznych, którzy dbają o życzliwą atmosferę, służą pomocą, wpływają na kształtowanie bezpieczeństwa w szkole. Dane dotyczące odpowiedniej atmosfery uczenia się potwierdzają w ankietach rodzice oraz uczniowie. Uczniowie odnoszą się do siebie przyjaźnie, wzajemnie sobie pomagają. Uczniowie w mniemaniu rodziców są szanowani traktowani równo, lubią chodzić do szkoły. Zdanie uczniów w perspektywie jednego dnia w odniesieniu do przekazywania przez nauczycieli wskazówek pomagających uczniom w nauce ilustruje rysunek. Wobec pozytywnych opinii większości respondentów i powszechności działań nauczycieli w tym zakresie obszar badawczy zostaje spełniony.

Obszar badania: Uczniowie znają stawiane przed nimi cele uczenia się i formułowane wobec nich oczekiwania.

POWSZECHNOŚĆ znajomości wśród uczniów celów uczenia się i formułowanych oczekiwań.

Pytania badawcze:

Jak wielu uczniów zna stawiane przed nimi cele i formułowane wobec nich oczekiwania?

Większość ankietowanych uczniów deklaruje znajomość celów lekcji oraz formułowanych wobec nich oczekiwań. Obserwacje lekcji potwierdzają również, że nauczyciele stwarzają uczniom możliwość poznania celów lekcji, upewniają się, czy uczniowie rozumieją te cele, nawiązują do nich w trakcie lekcji. U większości nauczycieli działania te mają charakter powszechny.

Obszar badania: Informowanie ucznia o postępach w nauce oraz ocenianie pomagają uczniom uczyć się i planować ich indywidualny rozwój.

POWSZECHNOŚĆ działań nauczycieli.

Pytania badawcze:

Jakie działania prowadzą nauczyciele, by informacja zwrotna o postępach w nauce oraz ocenianie pomagały uczniom uczyć się?

Nauczyciele udzielają uczniom informacji zwrotnej, podają wskazówki do dalszej pracy, co wynika z obserwacji lekcji. Poszczególne wykresy ilustrują pozytywne zdanie rodziców i uczniów na temat zasad oceniania panujących w placówce. W szkole obowiązują jasne zasady oceniania. Większość nauczycieli stosuje się do tych zasad i uzasadnia postawione stopnie oraz rozmawia z uczniami o ich postępach w nauce. Większość ankietowanych uczniów wskazuje jednak, iż nauczyciele nie rozmawiają z nimi o przyczynach ewentualnych trudności w nauce oraz czynnikach wpływających na uzyskiwane wyniki. Z obserwacji lekcji wynika, iż uczniowie otrzymują informację zwrotną, dotyczącą efektów swojej pra-

cy. Informacja ta wpływa na proces uczenia się, wspomaga proces edukacyjny, motywuje do dalszej pracy, wskazuje na konieczność poprawy, skłania uczniów do refleksji. Odczucia uczniów dotyczące oceniania odzwierciedla wykres wskazujący na motywującą rolę oceny. Informowanie ucznia o postępach w nauce oraz ocenianie pomagają uczniom uczyć się, planować ich indywidualny rozwój i ma charakter powszechny.

Przykład analizy danych wykonanych na platformie:

Dane surowe z obserwacji:

Uczniowie zadają pytania, zgłaszają wątpliwości. Nauczyciel wyjaśnia, odwołuje się do przykładów. Podkreśla czynności uczniów, które są prawidłowe i te, które wymagają korekty. Chwali uczniów i życzliwie koryguje ich tok myślenia bądź czynności.

Motywuje ich do pracy. Wskazując elementy wymagające poprawy, skłania do zastanowienia nad odpowiedzią i do poprawy swojej wypowiedzi.

Pomaga dostrzec błędy, wskazuje na prawidłowe rozwiązanie.

Motywuje do pracy, zachęca do poprawy wypowiedzi.

Wspomaga pracę grup, pomaga w poprawie błędów, naprowadza na właściwe rozwiązanie.

Dane „przeanalizowane” zamieszczone w oknie „najważniejsze informacje”:

Uczniowie zadają pytania, zgłaszają wątpliwości. Nauczyciel wyjaśnia, odwołuje się do przykładów. Podkreśla czynności uczniów, które są prawidłowe i te, które wymagają korekty. Chwali uczniów i życzliwie koryguje ich tok myślenia bądź czynności.

Motywuje ich do pracy. Wskazując elementy wymagające poprawy, skłania do zastanowienia nad odpowiedzią i do poprawy swojej wypowiedzi.

Pomaga dostrzec błędy, wskazuje na prawidłowe rozwiązanie.

Motywuje do pracy, zachęca do poprawy wypowiedzi.

Wspomaga pracę grup, pomaga w poprawie błędów, naprowadza na właściwe rozwiązanie.

Obszar badania: Organizacja procesów edukacyjnych umożliwia uczniom powiązanie różnych dziedzin wiedzy i jej wykorzystanie. Taka organizacja procesów edukacyjnych pomaga uczniom zrozumieć świat oraz lepiej funkcjonować w społeczności lokalnej.

Kryteria ewaluacyjne:

POWSZECHNOŚĆ działań nauczycieli.

Pytania badawcze:

Jak wielu uczniów ma możliwość, podczas zajęć w szkole, powiązania różnych dziedzin wiedzy, [co pomaga im zrozumieć świat]? Jakie możliwości powiązania różnych dziedzin wiedzy i lepszego rozumienia świata mają uczniowie podczas lekcji i innych zajęć w szkole?

Szkoła stwarza uczniom możliwości powiązania różnych dziedzin wiedzy. Na wszystkich obserwowanych lekcjach odnotowano możliwości odwołania się do doświadczeń pozaszkolnych, wydarzeń w Polsce i na świecie, do wiedzy przedmiotowej oraz wiedzy z innych przedmiotów. Wykorzystywano wiedzę matematyczną, wiedzę z zakresu geografii, ekonomii, umiejętność kategoryzowania i sortowania danych, odwoływano się do praw fizycznych, doświadczeń ze środków masowej komunikacji, do aktualnych wydarzeń, sytuacji w Europie, praktycznych działań. Nauczyciele na obserwowanych lekcjach poruszali zagadnienia z innych przedmiotów: z historii, matematyki, chemii, fizyki, biologii, geografii, języka polskiego, ekonomii. W szkole realizowane są liczne działania o charakterze międzyprzedmiotowym. Nauczyciele okazują związki z wydarzeniami na świecie i w regionie. Wskazują na konkretne postawy i sytuacje, na znaczenie zdobytej wiedzy i umiejętności w przyszłym, dorosłym życiu, na wyższym etapie edukacyjnym. W szkole organizowane są wyjścia i wycieczki, wspierające realizację procesu edukacyjnego i wychowawczego, projekty o charakterze interdyscyplinarnym. Uczniowie wysoko oceniają zdobytą wiedzę jako przydatną w codziennym życiu i wskazują na częstą możliwość wykorzystania swojej wiedzy zdobytej poza szkołą na lekcjach. Organizacja procesów edukacyjnych umożliwia uczniom powiązanie różnych dziedzin wiedzy i jej wykorzystanie.

Błędny sposób tworzenia typologii na podstawie danych z wywiadów:

Pytanie i dane z wywiadu z nauczycielami:

W jaki sposób dbają Państwo o to, by pokazywać uczniom tej klasy związki między tym, co dzieje się na lekcji, a wydarzeniami lub sytuacją w najbliższej okolicy, w Polsce lub na świecie?

Odpowiedzi:

Wykazywanie związku historii i WOS z działalnością młodzieży w Amnesty International – prawa człowieka, akcje solidarnościowe (pisanie listów), projekty związane z sytuacją w innych krajach (Ukraina). Wskazywanie na znaczenie zdobytej wiedzy i umiejętności w przyszłym dorosłym życiu, na wyższym etapie edukacyjnym; posługiwania się językami obcymi i znajomość kultury innych krajów; znajomości z zakresu medycyny, psychologii; znaczenie osiągnięć naukowych i z zakresu kultury fizycznej.

„Typologizacja” danych na platformie:

Moje kody – pytania:

Wykazywanie związku historii i WOS z działalnością młodzieży w Amnesty International – prawa człowieka, akcje solidarnościowe (pisanie listów), projekty związane z sytuacją w innych krajach (Ukraina). Wskazywanie na znaczenie zdobytej wiedzy i umiejętności w przyszłym dorosłym życiu, na wyższym etapie edukacyjnym; posługiwania się językami obcymi i znajomość kultury innych krajów; znajomości z zakresu medycyny, psychologii; znaczenie osiągnięć naukowych i z zakresu kultury fizycznej.

Obszar badania: Uczniowie mają wpływ na sposób organizowania i przebieg procesu uczenia się. Czują się odpowiedzialni za własny rozwój.

Kryteria ewaluacyjne:**POWSZECHNOŚĆ działań nauczycieli. SKUTECZNOŚĆ działań nauczycieli w kształtowaniu odpowiedzialności uczniów.****Pytania badawcze:**

W jaki sposób nauczyciele umożliwiają uczniom wpływanie na sposób organizowania i przebieg procesu uczenia się? Jak wielu uczniów czuje się odpowiedzialnych za własny rozwój?

Nauczyciele umożliwiają uczniom wpływanie na sposób organizowania i przebieg procesu uczenia się. Dotyczy to: tematyki lekcji, metod pracy na lekcji, sposobu oceniania, tematów testów, sprawdzianów oraz wyboru zajęć pozalekcyjnych. Uczniowie informują w ankiecie, że w dniu ankietowania mieli wpływ na: atmosferę w klasie, w mniejszym stopniu na omawiane tematy i treści oraz sposoby uczenia się. Zdaniem uczniów ich wyniki w nauce najbardziej zależą przede wszystkim od: ich zaangażowania, czasu jaki poświęcają na naukę, atmosfery w klasie, osobistych uzdolnień, jak i pracy nauczycieli. W opinii uczniów większość nauczycieli zachęca ich do wymyślania i realizowania własnych pomysłów. Na wszystkich obserwowanych lekcjach nauczyciele dali uczniom możliwość zastanowienia się, czego nauczyli się na lekcji i rozmawiali z uczniami na temat przebiegu lekcji. Na większości lekcji umożliwiono także uczniom wpływanie na sposób organizowania i przebieg procesu uczenia się, m.in. poprzez proponowanie uczniom nauki dodatkowych umiejętności, konsultację z uczniami przebiegu lekcji, umożliwienie wyboru lidera grupy i sposobu prezentacji efektów swojej pracy, wyboru określonego sposobu pracy, dostosowanie pracy do tempa uczniów, jak i stwarzanie możliwości do wypowiedzi i dyskusji. Powyższe działania wpływają skutecznie na kształtowanie u uczniów odpowiedzialności za własny rozwój.

Przykład analizy danych wykonanych na platformie:**Dane surowe z obserwacji:**

Opisz, w jaki sposób nauczyciel umożliwia uczniom wpływanie na sposób organizowania i przebieg procesu uczenia się.

Komentarz:

Odpowiedzi:

Nauczyciel zaproponował uczniom naukę dodatkowych umiejętności z zakresu obsługi arkusza kalkulacyjnego. Część uczniów podjęła dodatkowe zadania. Nauczyciel konsultował z niektórymi uczniami liczbę dokonywanych operacji w obróbce danych, ograniczenie ich z uwagi na ograniczony czas zajęć.

Nauczyciel na początku lekcji zaproponował krótką dyskusję na temat przebiegu lekcji. Zaproponował uczniom pracującym w grupach opracowanie logo odnośnie zadanego problemu. Mieli możliwość wyboru lidera grupy oraz sposobu prezentacji efektów pracy w grupie.

Nauczyciel pyta uczniów, kto chciałby odpowiedzieć na pytania, przedstawić zadanie domowe, przeczytać tekst.

Nie zaobserwowano.

Nauczyciel stwarzał uczniom możliwość dyskusji, wypowiedzi na dany temat, pozostawiał uczniom możliwość wyboru formy pracy na lekcji (czytanie samodzielne czy też głośne czytanie).

Poprzez umożliwienie pracy w grupach, które wykonują zadanie w swoim tempie.

Dane „przeanalizowane” zamieszczone w oknie „najważniejsze informacje”:

Nauczyciel zaproponował uczniom naukę dodatkowych umiejętności z zakresu obsługi arkusza kalkulacyjnego. Część uczniów podjęła dodatkowe zadania. Nauczyciel konsultował z niektórymi uczniami liczbę dokonywanych operacji w obróbce danych, ograniczenie ich z uwagi na ograniczony czas zajęć.

Nauczyciel na początku lekcji zaproponował krótką dyskusję na temat przebiegu lekcji. Zaproponował uczniom pracującym w grupach opracowanie logo odnośnie zadanego problemu. Mieli możliwość wyboru lidera grupy oraz sposobu prezentacji efektów pracy w grupie.

Nauczyciel pyta uczniów, kto chciałby odpowiedzieć na pytania, przedstawić zadanie domowe, przeczytać tekst.

Nie zaobserwowano.

Nauczyciel stwarzał uczniom możliwość dyskusji, wypowiedzi na dany temat, pozostawiał uczniom możliwość wyboru formy pracy na lekcji (czytanie samodzielne czy też głośne czytanie).

Poprzez umożliwienie pracy w grupach, które wykonują zadanie w swoim tempie.

Obszar badania: Uczniowie uczą się od siebie nawzajem.

Kryteria ewaluacyjne:

POWSZECHNOŚĆ współpracy w uczeniu się.

Pytania badawcze:

Jaka część nauczycieli prowadzi działania umożliwiające uczniom uczenie się od siebie nawzajem? Jaka część uczniów deklaruje, że współpracuje ze sobą w uczeniu się?

Większość nauczycieli prowadzi działania umożliwiające uczniom uczenie się od siebie nawzajem. Z perspektywy pracy szkoły wynika, że uczniowie pracują w grupach lub parach na znacznej części lekcji. Natomiast z perspektywy danego dnia wnioskować można, że sytuacja ta nie odnosi się do większości zajęć. Ankietowani nauczyciele zadeklarowali stosowanie różnorodnych form pracy (praca w parach, grupach), jak również dyskusji, projektów, prezentacji, debaty jako sposobów wykorzystujących wzajemne uczenie się uczniów. Duża grupa uczniów na żadnej lekcji nie wykonuje zadań wymyślonych przez siebie. Na wszystkich obserwowanych lekcjach nauczyciele tworzyli uczniom możliwość uczenia się od siebie.

bie nawzajem. Odbywało się to przede wszystkim poprzez: umożliwienie różnych form pracy, dobór grup o różnicowanym poziomie umiejętności, prezentację osiągnięć pracy grup, wzajemne uzupełnianie wypowiedzi, czy też ich korektę.

Obszar badania: W szkole lub placówce stosowane są nowatorskie rozwiązania służące rozwojowi uczniów.

Kryteria ewaluacyjne:

ADEKWATNOŚĆ do potrzeb rozwojowych uczniów. NIEINCYDENTALNE działania.

Pytania badawcze:

Jakie nowatorskie rozwiązania są stosowane w szkole? Na jakie potrzeby rozwojowe uczniów one odpowiadają?

Wszyscy nauczyciele oraz dyrektor szkoły potwierdzają fakt prowadzenia w szkole działań nowatorskich i innowacyjnych. Dyrektor wymienia wprowadzenie programu „Matury Międzynarodowej” oraz pilotażowego programu „X Chmura Edukacyjna”. Nauczyciele wskazują na nowatorskie metody pracy, wykorzystanie środków dydaktycznych, nowatorskie elementy komunikacji z uczniami i rodzicami, tzn. wywiadówki partnerskie. Nauczyciele uznają wyżej wymienione elementy za nowatorskie pod względem technologicznym, podkreślają wykorzystanie technologii informacyjno-komunikacyjnych oraz wskazują na polepszenie komunikacji między rodzicami, uczniami i nauczycielami (wywiadówki partnerskie). Partnerzy wymienili również ich zdaniem nowatorskie działania szkoły: wdrażanie programów autorskich, współorganizowanie różnorodnych uroczystości, realizację programu profilaktycznego „Unikaj zagrożeń”, działalność „Studium Menedżerskiego”, Bractwa im. J. Tarnowskiego, współpracę z uczelniami wyższymi, udział w projekcie edukacyjnym TCE pod patronatem Urzędu Marszałkowskiego, jak również pilotażowym projekcie „X Chmura Edukacyjna”, aktywne uczestnictwo w X Lidze Debatanckiej. Stosowane przez szkołę rozwiązania nowatorskie znacznie wpływają na rozwój uczniów. Poprzez powyższe działania uczniowie nabywają wiedzę międzyprzedmiotową, pogłębiają wiedzę z różnych dziedzin, uczą się samodzielności, terminowości i odpowiedzialności za siebie. Ponadto nabywają umiejętności pracy naukowej, pozyskania i wykorzystania różnorodnych źródeł informacji, kształtują empatię, otwartość na inne kultury i sprzyjają aktywności uczniowskiej w środowisku. Wobec innowacyjnych programów zgłoszonych do Kuratorium Oświaty w X, jak i licznych przykładów dobrych praktyk powyższy obszar ocenia się bardzo wysoko.

Sesja 4.1, mat. 3

MATERIAŁ DO ANALIZY

Wnioski

1. Nauczyciele monitorują i analizują osiągnięcia uczniów. Realizacja wynikających stąd wniosków, przyczynia się do uzyskiwania przez uczniów sukcesów w różnych konkursach, nie wpływa jednak na poprawę wyników sprawdzianu zewnętrznego.
2. Uczniowie nie mają w szkole pełnego poczucia bezpieczeństwa fizycznego i psychicznego. Podejmowane w tym zakresie działania nie przynoszą pożądanych rezultatów.
3. Nauczyciele nie zawsze stwarzają uczniom możliwość uczenia się od siebie nawzajem oraz zastosowania wiedzy z życia codziennego.
4. Procesy edukacyjne zachodzące w szkole są monitorowane, poddawane analizie, w razie potrzeb doskonalone.
5. Nauczyciele motywują uczniów poprzez udzielanie informacji zwrotnej dotyczącej ich pracy na lekcji.
6. Nauczyciele wprowadzają nowe metody i środki dydaktyczne, nie są one jednak nowatorskimi rozwiązaniami w świetle założeń pedagogiki.
7. Szkoła rozwija wiele umiejętności praktycznych, które zdaniem nauczycieli oraz Dyrektora, mogą być przydatne na kolejnym etapie kształcenia.
8. W szkole prowadzona jest analiza sprawdzianu kompetencji w klasie III, a wnioski z niej wynikające uwzględniane są przez nauczycieli w codziennej pracy.
9. Uczniowie respektują normy społeczne, nie mają jednak większego wpływu na uregulowania prawne dotyczące ich praw i obowiązków.

Wymaganie:

Procesy edukacyjne są zorganizowane w sposób sprzyjający uczeniu się

Nauczanie w efektywnych szkołach jest celowe, ma jasno określone zadania, jest dobrze zorganizowane, przygotowane i odbywa się w odpowiednim tempie. Ilość czasu spędzanego na uczeniu się jest zaplanowana i kontrolowana, a stawiane pytania angażują uczniów. Środowisko uczenia się powinno być atrakcyjne, metody pracy nauczycieli oparte na najnowszej wiedzy pedagogicznej. Ważne jest, by zachęcać uczniów do samooceny i brania odpowiedzialności za proces uczenia się. Duży wpływ na ten proces ma informowanie uczniów o postępie, jaki się dokonuje w ich rozwoju intelektualnym, społecznym i osobistym.

Poziom spełnienia wymagania: C

Wyniki ewaluacji

Planowane w szkole procesy edukacyjne nie zawsze służą rozwojowi uczniów, a stosowane przez nauczycieli na zajęciach metody i formy pracy są dostosowane do potrzeb uczniów i pozytywnie przez nich oceniane. Wzajemne relacje panujące w szkole, między nauczycielami i uczniami, jak również między samymi uczniami, tworzą na ogół atmosferę sprzyjającą uczeniu się. Znajomość wśród uczniów celów uczenia się i oczekiwań wobec nich jest powszechna. Nauczyciele motywują uczniów do pracy, okazując im wiarę w ich możliwości oraz wspierając, gdy tego potrzebują. Informują o efektach pracy, rozmawiają o postępach, rzadziej o przyczynach trudności w nauce, stosują jasne zasady oceniania. W placówce nie prowadzi się działań nowatorskich. Procesy edukacyjne zachodzące w szkole nie zawsze są powszechne, adekwatne i dostosowane do potrzeb uczniów.

Obszar badania: Planowanie procesów edukacyjnych w szkole lub placówce służy rozwojowi uczniów, a nauczyciele stosują różne metody pracy dostosowane do potrzeb ucznia, grupy i oddziału.

Kryteria ewaluacyjne:

ADEKWATNOŚĆ procesów edukacyjnych do potrzeb ucznia, grupy, oddziału. POWSZECHNOŚĆ działań prowadzonych przez nauczycieli.

Pytania badawcze:

Na ile procesy edukacyjne są dostosowane do potrzeb uczniów i uczennic? Na ile działania adekwatne do potrzeb uczniów są powszechnie stosowane przez nauczycieli?

Uczniowie klasy VI (3/4) w dniu badania współpracowali z kolegami na wszystkich zajęciach lub ich większości. Ponad połowa uczniów klasy V informuje, że wszyscy nauczyciele lub ich większość potrafi zainteresować tematyką zajęć; przynajmniej ponad połowa nauczycieli zrozumiale tłumaczy zajęcia. W opinii uczniów, większość nauczycieli uczy w taki sposób, że zachęca to uczniów do uczenia się. Z rozmów po obserwacji zajęć wynika, że zajęcia te prowadzone były w sposób nie odbiegający od innych lekcji, zaś stosowane metody pracy dobierane były pod kątem ich przydatności i w celu wyzwalania aktywności uczniów. Dzieci z klas I-III rozwijają w szkole zainteresowania plastyczne, artystyczne i sportowe, lubią się uczyć; najważniejsze dla nich są dobre oceny.

Obszar badania: Nauczyciele kształtują u uczniów umiejętność uczenia się.

Kryteria ewaluacyjne:

POWSZECHNOŚĆ działań nauczycieli. **STOSOWANIE** przez nauczyciela sposobów pracy rozwijających umiejętności uczenia się.

Pytania badawcze:

Czy sposoby pracy nauczycieli rozwijają umiejętność uczenia się u uczniów? Jaka część nauczycieli stosuje sposoby pracy rozwijające umiejętność uczenia się u uczniów?

W opinii 2/3 badanych uczniów klasy VI na zajęciach nauczyciele dokonali podsumowania zajęć i pomogli im zastanowić się, czego się nauczyli. 2/3 uczniów klasy V podaje, że przynajmniej połowa nauczycieli wyjaśnia im, jak się mają uczyć. Z obserwacji wynika, że nauczyciele stwarzają większości uczniom sytuacje, w których mogą podejmować indywidualne decyzje dotyczące uczenia się, zachęcają do wyrażania własnych opinii oraz swojego zdania na tematy poruszane na lekcji. Na niemal wszystkich zajęciach uczniowie mieli możliwość podsumowania realizowanych treści, zaś nauczyciele tworzyli sytuacje sprzyjające poszukiwaniu przez uczniów różnych rozwiązań. Nauczyciele kształtują u uczniów umiejętność uczenia się: zachęcają do nauki, zadają prace do samodzielnego wykonania lub do pracy w grupie, wypowiadanie własnych opinii, argumentowania itp. Zdecydowana większość uczniów klasy V potrafi lub raczej potrafi się uczyć, zdaniem niemal wszystkich nauczycieli większość uczniów potrafi się uczyć samodzielnie.

Przykład analizy danych wykonanych na platformie:

Dane surowe z obserwacji:

Opisz, w jaki sposób nauczyciel kształtuje u uczniów umiejętności uczenia się.

Odpowiedzi:

- zachęca do nauki, powtarzania słów, zadaje prace do samodzielnego wykonania lub do pracy w zespole;
- praca w zespołach, wypowiadanie własnych opinii, argumentowanie, motywowanie poprzez przykład;
- różnorodność ćwiczeń i zadań do wykonania, rozsypanki wyrazowe i obrazkowe, rozmowa, praca w grupach;
- rozwiązywanie krzyżówek, rozmowa nauczająca, praca w grupach i parach;
- zachęcanie do ćwiczeń, pracy w zespole, ćwiczenie odbijania piłki, gry w piłkę siatkową;
- dyskusja, rozmowa nauczająca, praca z kartami pracy i podręcznikiem;
- praca z tekstem i mapą, wykonywanie ćwiczeń praktycznych w grupach.

Dane „przeanalizowane” zamieszczone w oknie „najważniejsze informacje”:

- zachęca do nauki, powtarzania słów, zadaje prace do samodzielnego wykonania lub do pracy w zespole;
- praca w zespołach, wypowiedzanie własnych opinii, argumentowanie, motywowanie poprzez przykład;
- różnorodność ćwiczeń i zadań do wykonania, rozsypanki wyrazowe i obrazkowe, rozmowa, praca w grupach;
- rozwiązywanie krzyżówek, rozmowa nauczająca, praca w grupach i parach;
- zachęcanie do ćwiczeń, pracy w zespole, ćwiczenie odbijania piłki, gry w piłkę siatkową;
- dyskusja, rozmowa nauczająca, praca z kartami pracy i podręcznikiem;
- praca z tekstem i mapą, wykonywanie ćwiczeń praktycznych w grupach.

Obszar badania: Nauczyciele i uczniowie tworzą atmosferę sprzyjającą uczeniu się.

Kryteria ewaluacyjne:

POWSZECHNOŚĆ działań prowadzonych przez nauczycieli i uczniów.

Pytania badawcze:

Jakie są opinie uczniów i rodziców na temat atmosfery panującej w szkole?

W trakcie obserwowanych zajęć uczniowie w każdej sytuacji lub w większości sytuacji odnosili się do siebie przyjaźnie, a wzajemne relacje między nauczycielami i uczniami były nacechowane życzliwością. Większość nauczycieli wyraża akceptację na pojawiające się opinie i inicjatywy uczniów i najczęściej wykorzystuje je w swojej pracy na lekcji. W każdej i większości sytuacji uczniowie mają możliwość wykorzystania popełnionych błędów do uczenia się. Większość uczniów klasy VI w dniu badania otrzymała od nauczyciela wskazówkę, która pomogła im się uczyć; deklarują, że mają możliwość rozmowy z nauczycielem. Uczniowie klasy V przynajmniej na większości zajęć mieli szansę na rozmowę z nauczycielami, pomagają sobie w nauce wzajemnie. Deklarują, że większość nauczycieli traktuje uczniów równie dobrze, uczniowie odnoszą się do siebie przyjaźnie; niemal połowa uczniów informuje, że są osoby lekceważone przez innych. Rodzice informują, że ich dzieci są szanowane przynajmniej przez połowę nauczycieli. Nauczyciele traktują uczniów równie dobrze, a dzieci raczej lub zdecydowanie chętnie chodzą do szkoły. Nieco ponad połowa rodziców wyraża opinię, że nauczyciele dbają o dobre relacje ich dziecka z innymi uczniami. 1/3 rodziców nie ma opinii na ten temat („trudno powiedzieć”).

Obszar badania: Uczniowie znają stawiane przed nimi cele uczenia się i formułowane wobec nich oczekiwania.

Kryterium ewaluacyjne:**POWSZECHNOŚĆ znajomości wśród uczniów celów uczenia się i formułowanych oczekiwań.****Pytania badawcze:**

Jak wielu uczniów zna stawiane przed nimi cele i formułowane wobec nich oczekiwania?

Niemal wszyscy uczniowie klasy VI na wszystkich lub większości zajęć zostali poinformowani o ich celach. Zdecydowana większość uczniów klasy V wie, czego się uczy na lekcjach. Wszyscy lub większość nauczycieli, zdaniem ponad połowy uczniów, wyjaśnia im, jakich działań od nich oczekuje. Na wszystkich obserwowanych zajęciach uczniowie mieli możliwość poznania celów lekcji. Nauczyciele formułowali je w różny sposób i najczęściej upewniali się, czy uczniowie je właściwie zrozumieli.

Przykład analizy danych wykonanych na platformie:**Dane surowe z obserwacji:**

Opisz, w jaki sposób nauczyciel upewnił się, czy uczniowie znają cele lekcji i wymagania/kryteria. (7763)

Komentarz:

Odpowiedzi:

- nauczyciel zaproponował ćwiczenie słownictwa za pomocą przygotowanych różnorodnych układanek i obrazków;
- uczniowie słuchali gry na instrumentach dętych w wykonaniu ich koleżanek, oglądali instrumenty muzyczne – altówkę i saksofon; było to początkiem i zapowiedzią tematu lekcji;
- wyjaśniał uczniom, czego będzie dotyczyła lekcja i z jaką porą roku jest związana;
- wskazał na cele zajęć, uczniowie wypełniali krzyżówki;
- na zbiorce nauczyciel przedstawił cele zajęć i upewnił się, czy zostały one dobrze zrozumiane;
- rekapitulacja wtórna, podanie ustnie celów zajęć;
- rozmowa z uczniami, punkty zapisane na tablicy, sformułowanie celów słownie.

Dane „przeanalizowane” zamieszczone w oknie „najważniejsze informacje”:

- nauczyciel zaproponował ćwiczenie słownictwa za pomocą przygotowanych różnorodnych układanek i obrazków;
- uczniowie słuchali gry na instrumentach dętych w wykonaniu ich koleżanek, oglądali instrumenty muzyczne – altówkę i saksofon; było to początkiem i zapowiedzią tematu lekcji;

- wyjaśniał uczniom, czego będzie dotyczyła lekcja i z jaką porą roku jest związana;
- wskazał na cele zajęć, uczniowie wypełniali krzyżówki;
- na zbiórce nauczyciel przedstawił cele zajęć i upewnił się, czy zostały one dobrze zrozumiane;
- rekapitulacja wtórna, podanie ustnie celów zajęć;
- rozmowa z uczniami, punkty zapisane na tablicy, sformułowanie celów słownie.

Obszar badania: Nauczyciele motywują uczniów do aktywnego uczenia się i wspierają ich w trudnych sytuacjach.

Kryterium ewaluacyjne:

POWSZECHNOŚĆ działań motywujących i wspierających.

Pytania badawcze:

W jaki sposób nauczyciele motywują uczniów do aktywnego uczenia się? Jakie są rezultaty działań nauczycieli dotyczące motywowania uczniów do aktywnego uczenia się?

Większość uczniów lubi się uczyć przynajmniej na połowie zajęć, ponad połowa uczniów klasy V uważa, że wszyscy nauczyciele lub ich większość udziela im pomocy w sytuacjach wymagających wsparcia, 1/4 dzieci takiego wsparcia nie otrzymuje. Zdaniem połowy rodziców, większość nauczycieli częściej chwali dzieci niż krytykuje i wierzy w możliwości ich dziecka. Jednak niemal 1/3 rodziców nie ma na ten temat sprecyzowanej opinii („trudno powiedzieć”). W opinii wszystkich nauczycieli informacja zwrotna motywuje do pracy większość lub przynajmniej połowę uczniów. Zdaniem uczniów, po obserwacji zajęć stosowane przez nauczycieli środki dydaktyczne i metody pomagają im w nauce. Uczniowie klas I–III radzą sobie z trudnościami dzięki pomocy rodziców i kolegów.

Obszar badania: Informowanie ucznia o postępach w nauce oraz ocenianie pomagają uczniom uczyć się i planować ich indywidualny rozwój.

Kryterium ewaluacyjne:

POWSZECHNOŚĆ działań nauczycieli.

Pytania badawcze:

Jakie działania prowadzą nauczyciele, by informacja zwrotna o postępach w nauce oraz ocenianie pomagały uczniom uczyć się?

W trakcie niemal wszystkich obserwowanych zajęć nauczyciele zwracają uwagę na te elementy i działania, które były prawidłowe i nieprawidłowe, udzielają informacji zwrotnej, stosują pozytywne wzmocnienia i motywują do podejmowania działań i aktywności. Na każdych zajęciach uczniowie otrzymują informację zwrotną dotyczącą efektów ich pracy.

Zdaniem niemal wszystkich uczniów klasy VI, nauczyciele na wszystkich zajęciach przestrzegali ustalonych zasad. W opinii uczniów klasy V nauczyciele uzasadniają przynajmniej większość stawianych stopni. Niemal wszyscy uczniowie informują, że są oceniani według ustalonych jasnych zasad przez wszystkich lub większość nauczycieli. Przynajmniej połowa nauczycieli rozmawia z uczniami o ich postępach w nauce, trudnościach oraz o przyczynach sukcesów. 1/4 uczniów uważa, że dotyczy to mniej niż połowy nauczycieli albo żadnego z nich. Uczniowie najczęściej są zadowoleni w trakcie oceniania i postanawiają, że się poprawią. Jednak znaczna ich część deklaruje zniechęcenie lub obojętność. 2/3 rodziców jest przekonana, że nauczyciele tak oceniają ich dzieci, aby ich zmotywować do nauki. Odmienną opinię ma jednak 1/3 badanych.

Przykład analizy danych wykonanych na platformie:

Dane surowe z obserwacji:

Opisz, w jaki sposób nauczyciel udziela informacji zwrotnej uczniom.

Komentarz: Informacja zwrotna, której nauczyciel udziela uczniom powinna wpływać na ich uczenie się na lekcji.

Odpowiedzi:

- chwali za dobrze wykonane zadanie, przydziela dodatkowe ćwiczenia;
- motywowanie, chwalenie za dobrą odpowiedź, zachęcenie do poszukiwania informacji w różnych źródłach;
- większość klasy jest zmotywowana, dwoje uczniów po nieudanej odpowiedzi częściowo wycofało się z pracy na lekcji;
- mobilizuje do aktywności;
- częściowo ich mobilizuje do aktywności;
- aktywizuje uczniów;
- motywuje uczniów do pracy i aktywności.

Dane „przeanalizowane” zamieszczone w oknie „najważniejsze informacje”:

- chwali za dobrze wykonane zadanie, przydziela dodatkowe ćwiczenia;
- motywowanie, chwalenie za dobrą odpowiedź, zachęcenie do poszukiwania informacji w różnych źródłach;
- większość klasy jest zmotywowana, dwóch uczniów po nieudanej odpowiedzi częściowo wycofało się z pracy na lekcji;
- mobilizuje do aktywności;
- częściowo ich mobilizuje do aktywności;
- aktywizuje uczniów;
- motywuje uczniów do pracy i aktywności.

Obszar badania: Organizacja procesów edukacyjnych umożliwia uczniom powiązanie różnych dziedzin wiedzy i jej wykorzystanie. Taka organizacja procesów edukacyjnych pomaga uczniom zrozumieć świat oraz lepiej funkcjonować w społeczności lokalnej.

Kryterium ewaluacyjne:

POWSZECHNOŚĆ działań nauczycieli.

Pytania badawcze:

Jak wielu uczniów ma możliwość, podczas zajęć w szkole, powiązania różnych dziedzin wiedzy, [co pomaga im zrozumieć świat]? Jakie możliwości powiązania różnych dziedzin wiedzy i lepszego rozumienia świata mają uczniowie podczas lekcji i innych zajęć w szkole?

Uczniowie klasy V podają, że zagadnienia z innych przedmiotów poruszane są stosunkowo rzadko, zdaniem ponad połowy uczniów, zdarza się to na mniej niż połowie zajęć lub nie zdarza na żadnej lekcji. Większość uczniów uważa, że nie ma możliwości wykorzystania na lekcji tego, czego nauczyli się na innych przedmiotach lub poza szkołą. Jednak niemal wszyscy uczniowie deklarują, że to, czego się uczą przyda się im w życiu. Na obserwowanych zajęciach uczniowie mieli możliwość odwołania się do wiedzy przedmiotowej, rzadziej do wiedzy z innych przedmiotów i wiedzy pozaszkolnej (Tab. 1). W opinii nauczycieli na zajęciach stosowana jest korelacja międzyprzedmiotowa, wykorzystuje się pozaszkolną wiedzę uczniów, pokazuje związki między tym, co dzieje się na lekcji, a wydarzeniami lub sytuacją w najbliższej okolicy, w Polsce lub na świecie. Opinia ta jest rozbieżna z wynikami ankiet uczniowskich.

Dane surowe z obserwacji:

Opisz, w jaki sposób uczniowie mieli możliwość odwołania się do innych, niż szkolnych, doświadczeń.

Komentarz:

Odpowiedzi:

- wiedza o instrumentach zdobyta w czasie udziału w koncertach orkiestry dętej;
- obliczanie objętości figur i ich pola, nawiązanie do historii (piramidy);
- wykorzystują wiedzę z innych przedmiotów np. przyrody;
- język polski; nawiązanie do „Trenów”, style w sztuce, wrażenia z wycieczek;
- obserwacja codziennego życia, odwoływanie się do historii (powodzie).

Dane „przeanalizowane” zamieszczone w oknie „najważniejsze informacje”:

- wiedza o instrumentach zdobyta w czasie udziału w koncertach orkiestry dętej;
- obliczanie objętości figur i ich pola, nawiązanie do historii (piramidy);
- wykorzystują wiedzę z innych przedmiotów np. przyrody;

- język polski nawiązanie do „Trenów”, style w sztuce, wrażenia z wycieczek
- obserwacja codziennego życia, odwoływanie się do historii (powodzie).

Obszar badania: Uczniowie mają wpływ na sposób organizowania i przebieg procesu uczenia się. Czują się odpowiedzialni za własny rozwój.

Kryteria ewaluacyjne:

POWSZECHNOŚĆ działań nauczycieli. SKUTECZNOŚĆ działań nauczycieli w kształtowaniu odpowiedzialności uczniów.

Pytania badawcze:

W jaki sposób nauczyciele umożliwiają uczniom wpływ na sposób organizowania i przebieg procesu uczenia się? Jak wielu uczniów czuje się odpowiedzialnych za własny rozwój?

Na obserwowanych zajęciach nauczyciele rozmawiają z uczniami, w jaki sposób będzie przebiegać lekcja, dają uczniom możliwość zastanowienia się, czego nauczyli się na tej lekcji, umożliwiają uczniom wpływ na sposób organizowania i przebieg procesu uczenia się poprzez: przygotowanie dodatkowych materiałów ułatwiających przyswojenie słownictwa, pokaz gry na instrumentach itp. Uczniowie klasy VI mają wpływ na atmosferę w klasie, połowa z nich na omawiane treści lekcji, a niewielu na sposób uczenia się. Zdaniem uczniów klasy V, ich wyniki zależą głównie od zaangażowania i czasu poświęconego na naukę, zaś w małym stopniu od pracy nauczycieli. W opinii uczniów, przynajmniej połowa nauczycieli zachęca uczniów do wymyślania i realizowania własnych pomysłów. Większość nauczycieli deklaruje, że kilka razy w roku daje uczniom możliwość wyboru tematyki lekcji, metod pracy na lekcji, oceniania i możliwość wyboru zajęć pozalekcyjnych.

Przykład analizy danych wykonanych na platformie:

Dane surowe z obserwacji:

Opisz, w jaki sposób nauczyciel umożliwia uczniom wpływ na sposób organizowania i przebieg procesu uczenia się.

Komentarz:

Odpowiedzi:

- przygotowanie dodatkowych materiałów ułatwiających przyswojenie słownictwa;
- pokaz gry na instrumentach w wykonaniu koleżanek, oglądanie fragmentów filmów obrazujących grę tego samego utworu na różnych instrumentach muzycznych, klasyfikacja instrumentów;
- rozmowa z uczniami, uczenie formułowania wniosków;
- proponują ćwiczenia, zabawy;

- praca z kartami pracy, praca z podręcznikiem;
- praca z ćwiczeniami, rozmowa, praca w grupach.

Dane „przeanalizowane” zamieszczone w oknie „najważniejsze informacje”:

- przygotowanie dodatkowych materiałów ułatwiających przyswojenie słownictwa;
- pokaz gry na instrumentach w wykonaniu koleżanek, oglądanie fragmentów filmów obrazujących grę tego samego utworu na różnych instrumentach muzycznych, klasyfikacja instrumentów;
- rozmowa z uczniami, uczenie formułowania wniosków;
- proponują ćwiczenia, zabawy;
- praca z kartami pracy, praca z podręcznikiem;
- praca z ćwiczeniami, rozmowa, praca w grupach.

Obszar badania: Uczniowie uczą się od siebie nawzajem.

Kryterium ewaluacyjne:

POWSZECHNOŚĆ współpracy w uczeniu się.

Pytania badawcze:

Jaka część nauczycieli prowadzi działania umożliwiające uczniom uczenie się od siebie nawzajem? Jaka część uczniów deklaruje, że współpracuje ze sobą w uczeniu się?

W dniu badania ponad połowa uczniów klasy VI pracowała w parach lub w grupach, również połowa uczniów klasy V wskazuje na tego typu pracę na lekcjach. Jednak większość uczniów tej klasy deklaruje, że na żadnych zajęciach nie mają możliwości wykonywania zadań wymyślonych przez siebie lub swoich kolegów. Na obserwowanych zajęciach nauczyciel stwarza możliwość, aby uczniowie mogli uczyć się od siebie nawzajem: stosuje metody, które umożliwiają to wszystkim uczniom, stwarza sytuacje, w których uczniowie pomagają sobie nawzajem. Nauczyciele w ankiecie wymieniają różne sposoby stosowane na lekcjach pomagające we wzajemnym uczeniu się uczniów: praca w grupach, dyskusja, prezentacje uczniowskie, projekty, pomoc koleżeńska, referaty, metoda przypadków, metoda gier dydaktycznych itp.

Wypowiedzi „surowe z ankiet”.

Jakie sposoby, wykorzystujące wzajemne uczenie się uczniów, stosuje Pan/i na lekcji?

Odpowiedzi:

- 1 praca w parach, w grupach – dyskusja – prezentacje uczniowskie – projekty – pomoc koleżeńska – referaty – dyskusja – metoda przypadków – metoda gier dydaktycznych;

- 1 praca w grupach – praca w zespołach – wzajemna kontrola – asekuracja współwiczającego – prezentacje uczniowskie – referaty przygotowane przez uczniów – dyskusje;
- 1 praca w grupach, zespołach, parach;
- 1 praca w grupach, w parach, kontrola zapisów przez kolegę;
- 1 praca zespołowa, praca w grupach, praca w parach;
- 1 stosuję często pracę w parach i grupach;
- 1 praca w grupach, zespołach i parach;
- 1 praca w grupach, pomoc koleżeńska, projekty;
- 1 – referaty, projekty, dyskusje, praca w grupie. prezentacje uczniowskie, pomoc koleżeńska;
- 1 pomoc koleżeńska, praca w parach/grupach;
- 1 praca w grupach – praca w parach – kontrola zapisów w zeszytach przedmiotowych – prezentacje uczniowskie – projekty – referaty.

Sposób „zakodowania” na platformie:

Moje kody – pytania

1

praca w parach, w grupach – dyskusja – prezentacje uczniowskie – projekty – pomoc koleżeńska – referaty – dyskusja – metoda przypadków – metoda gier dydaktycznych – praca w grupach – praca w zespołach – wzajemna kontrola – asekuracja współwiczającego – prezentacje uczniowskie – referaty przygotowane przez uczniów – dyskusje – praca w grupach, zespołach, parach, Praca w grupach, w parach, kontrola zapisów przez kolegę. Praca zespołowa, praca w grupach, praca w parach. Stosuję często pracę w parach i grupach. Praca w grupach, zespołach i parach. Praca w grupach, pomoc koleżeńska, projekty – referaty, projekty, dyskusje, praca w grupie, prezentacje uczniowskie, pomoc koleżeńska, praca w parach/grupach. Praca w grupach – praca w parach. Kontrola zapisów w zeszytach przedmiotowych – prezentacje uczniowskie – projekty – referaty.

Skutek błędnego kodowania w postaci wykresu:

Zespół Placówek Oświatowych – Szkoła Podstawowa 12/21

Przykład analizy danych z obserwacji wykonanych na platformie:

Dane surowe z obserwacji:

Opisz, jak uczniowie uczą się od siebie nawzajem.

Komentarz:

Odpowiedzi:

- praca w grupach lub w zespole dwuosobowym, sprawdzanie poprawności wykonania ćwiczenia przez odczytanie go przed klasą;

- praca w zespołach, wypowiedzanie się na forum klasy, poszukiwanie argumentów do uzasadnienia swojej opinii;
- praca w zespole, wymiana informacji;
- przyjaźnie, pomagają sobie;
- różnie, są problemy z dyscypliną;
- dyskutują, wymieniają poglądy;
- praca w grupach, rozmowa nauczająca.

Dane „przeanalizowane” zamieszczone w oknie „najważniejsze informacje”:

- praca w grupach lub w zespole dwuosobowym, sprawdzanie poprawności wykonania ćwiczenia przez odczytanie go przed klasą;
- praca w zespołach, wypowiedzanie się na forum klasy, poszukiwanie argumentów do uzasadnienia swojej opinii;
- praca w zespole, wymiana informacji;
- przyjaźnie, pomagają sobie;
- różnie, są problemy z dyscypliną;
- dyskutują, wymieniają poglądy;
- praca w grupach, rozmowa nauczająca.

Obszar badania: W szkole lub placówce stosowane są nowatorskie rozwiązania służące rozwojowi uczniów.

Kryteria ewaluacyjne:

ADEKWATNOŚĆ do potrzeb rozwojowych uczniów. NIEINCYDENTALNE działania.

Pytania badawcze:

Jakie nowatorskie rozwiązania są stosowane w szkole? Na jakie potrzeby rozwojowe uczniów one odpowiadają?

W szkole sporadycznie stosowane są nowatorskie metody pracy, dotyczą one (opinia Dyrektora i nauczycieli) jedynie **Twinning** na języku niemieckim. Pozostali nauczyciele w ostatnim roku nie podejmowali działań nowatorskich. Tego typu działań nie dostrzeżono także w trakcie obserwacji zajęć.

Sesja 4.1, mat. 4

MAPA I BŁĘDY

Wnioski

1. Nauczyciele, pomimo stosowania różnych metod i form pracy sprzyjających uczeniu się, stwarzają na lekcjach mało sytuacji, w których uczniowie rozwiązują wymyślone przez siebie zadania i problemy, wyrażają swoje opinie, zastanawiają się, czego się nauczyli.
2. Procesy edukacyjne realizowane w szkole są dostosowane do potrzeb uczniów i sprzyjają rozwojowi ich plastycznych, muzycznych oraz edukacyjnych zainteresowań.
3. Szkoła przystępuje do wdrażania nowatorskich projektów i programów we współpracy z zewnętrznymi partnerami, jednak nauczyciele w małym stopniu wprowadzają innowacyjne rozwiązania w swojej pracy.
4. Informacje o postępach w nauce i ocenianie według jasnych kryteriów pomagają uczniom w nauce, wyzwalają zadowolenie i chęć do nauki mimo, że nauczyciele nie wszystkie stopnie uzasadniają.
5. Większość uczniów w szkole czuje się bezpiecznie, chociaż pojedynczy uczniowie doświadczyli przemocy słownej, pozasłownej i fizycznej.
6. W prowadzonej analizie i modyfikowaniu działań wychowawczych szkoła uwzględnia zgłaszane przez uczniów i rodziców pomysły i wnioski, jednak w małym stopniu włącza ich do uczestnictwa w tych działaniach.

Wymaganie:

Procesy edukacyjne są zorganizowane w sposób sprzyjający uczeniu się.

Nauczanie w efektywnych szkołach jest celowe, ma jasno określone zadania, jest dobrze zorganizowane, przygotowane i odbywa się w odpowiednim tempie. Ilość czasu spędzanego na uczeniu się jest zaplanowana i kontrolowana, a stawiane pytania angażują uczniów. Środowisko uczenia się powinno być atrakcyjne, metody pracy nauczycieli oparte na najnowszej wiedzy pedagogicznej. Ważne jest, by zachęcać uczniów do samooceny i brania odpowiedzialności za proces uczenia się. Duży wpływ na ten proces ma informowanie uczniów o postępie, jaki się dokonuje w ich rozwoju intelektualnym, społecznym i osobistym.

Poziom spełnienia wymagania: C

Większość planowanych i realizowanych w dłuższej perspektywie czasowej procesów edukacyjnych jest adekwatna do potrzeb wszystkich uczniów i sprzyja uczeniu się. Atmosfera panująca w szkole oparta na szacunku i życzliwości jest efektem współpracy nauczycieli, uczniów i pracowników niepedagogicznych oraz dobrej organizacji, między innymi przerw międzylekcyjnych i śródlekcyjnych. Nauczyciele motywują uczniów do aktywności i dają im wskazówki, które pomagają w uczeniu się. Mało jest jednak sytuacji, w których uczniowie mogliby rozwiązać wymyślone przez siebie zadania i problemy. Na ponad połowie lekcji tworzone są sytuacje refleksji nad tym, czego uczniowie się nauczyli. Większość nauczycieli umożliwia uczniom zdobywanie wiedzy z różnych dziedzin i wykorzystanie jej w praktyce. W szkole są wdrażane nowatorskie rozwiązania (programy i projekty) pozyskane od zewnętrznych partnerów, które poszerzają ofertę edukacyjną szkoły i wpływają na podnoszenie wyników nauczania, jednak mniej niż połowa nauczycieli wprowadza innowacyjne rozwiązania w swojej pracy. Szkoła spełniła wymagania w stopniu średnim.

Obszar badania: Planowanie procesów edukacyjnych w szkole lub placówce służy rozwojowi uczniów, a nauczyciele stosują różne metody pracy dostosowane do potrzeb ucznia, grupy i oddziału.

Większość nauczycieli realizując procesy edukacyjne stara się je dostosować do potrzeb ucznia i oddziału klasowego.

Uczniowie są zdania, że większość nauczycieli (84,7%) zrozumiale tłumaczy zagadnienia na lekcjach i i potrafi zainteresować tematem lekcji. Sposób, w jaki większość nauczycieli uczy powoduje, że uczniom chce się uczyć. Uczniowie stwierdzili, że w dniu badania współpracowali z innymi uczniami na wszystkich lub na większości zajęć.

Zdaniem większości uczniów i nauczycieli, obserwowane lekcje nie różniły się od innych zajęć z tego przedmiotu. Uczniowie podkreślali, że zawsze na lekcjach są aktywni, nauczyciele stosują różne pomoce, wykorzystują tablicę interaktywną oraz fiszki. W jednym przypadku uczniowie powiedzieli, że lekcja się różniła od innych, gdyż pracowali w grupach, a ich zdaniem dzieje się to rzadko. Uczniom na obserwowanych lekcjach najbardziej podobała się atmosfera, praca w grupach oraz to, że mogli się uczyć (poznawać nowe rzeczy, zdobywać wiedzę). Nauczyciele podkreślali, że często stosują pracę w grupach lub parach, wykorzystują mapę myślową, prezentacje multimedialne, różne techniki wykonywania prac plastycznych, burzę mózgów i działania praktyczne. Jeden nauczyciel powiedział, że lekcja różniła się tym, że ostatnio część lekcji prowadzili uczniowie, a obserwowana lekcja przeprowadzona była tylko przez nauczyciela, dodał ponadto, że częściej wykorzystuje tablicę interaktywną, a w dniu obserwacji jej nie użył.

Wszyscy uczniowie klas młodszych uczestniczący w wywiadzie stwierdzili, że w szkole rozwijają swoje zainteresowania, np. plastyczne, w pisaniu i czytaniu, matematyczne i muzyczne. Ponadto powiedzieli, że nauczyciele rozmawiają z nimi, mówią i co mają robić i w ten sposób zdobywają wiedzę. Zdaniem uczniów, w szkole najlepsze jest to, że spotykają się z kolegami, rozmawiają na przerwach, bawią się na wychowaniu fizycznym w zbijaka,

fajnie spędzają czas i mogą uczęszczać na dodatkowe zajęcia. Chcieliby, aby nauczyciele byli weseli i radosni, a sami są naprawdę zadowoleni, gdy „świetnie” się uczą, mają dobre oceny, ćwiczą na wychowaniu fizycznym, uczą się nowej piosenki. Nie lubią trudnych rzeczy na sprawdzianie, gdy kolega ich bije, biega i popycha, gdy ktoś im coś psuje lub coś ginie, stwierdzili jednak, że nie zdarza się to często.

Podkreślili, że często korzystają z ruchu na świeżym powietrzu, na lekcjach i przerwach wychodzą na dwór i np. zbierają liście, lepiają bałwana. Natomiast chętnie uczestniczą w konkursach, np. piramidzie żywieniowej, konkursie plastycznym i z języka polskiego oraz w lekcjach z pielęgniarstwa.

Obszar badania: Nauczyciele kształtują u uczniów umiejętność uczenia się.

Obserwowane lekcje wykazały, że większość nauczycieli (4/6) kształtuje u uczniów umiejętność uczenia się poprzez organizowanie sytuacji sprzyjających poszukiwaniu przez uczniów różnych rozwiązań, odwoływaniu się do sytuacji z życia, wykonywaniu doświadczeń (np. z parą wodną – chuchanie), pracy w grupach i prezentacji pracy grupowej. Ponadto jasno określają zadania i czas ich wykonania, wykorzystują podręczniki, zeszyty i internet jako źródła informacji, udzielają informacji zwrotnej (oceniają), zachęcają do aktywności, umożliwiają zadawanie pytań, rozwijają zainteresowania. Stosują zabawy tematyczne, pomoce dydaktyczne, wykorzystują tekst czytany przez lektora. W jednym przypadku nauczyciel zainicjował pracę w parach, jednak dając kartę pracy każdemu dziecku nie stworzył warunków do jej wykorzystania w procesie uczenia się od siebie. Wszyscy uczniowie uważają, że potrafią się uczyć, jednak zdaniem uczących, tylko połowa z nich potrafi uczyć się samodzielnie. Większość uczniów stwierdziła, że nauczyciele wyjaśniają i jak się uczyć, że na ponad połowie zajęć, uzyskali pomoc w zastanowieniu się nad tym, czego się nauczyli, jednak co trzeci uczeń prezentuje odmienne zdanie. Wszyscy uczniowie na obserwowanych lekcjach mieli możliwość jej podsumowania. Zdaniem uczniów, rozmowy z nauczycielami na temat tego, czego się nauczyli odbywają się na lub po lekcjach oraz na przerwach. Ostatnio dotyczyły one przyrody, zmian zachodzących zimą, upływającego czasu. Ponadto powiedzieli, że pod koniec lekcji rozmawiają o tym, co im się podobało, a w czasie zajęć mają czas na relaksację.

Obserwowane lekcje pokazały także, że nauczyciele najczęściej całej klasie tworzą sytuacje, w których mogą podejmować indywidualne decyzje dotyczące uczenia się, sporadycznie podczas lekcji tworzą wszystkim uczniom możliwość wyrażenia swojej opinii, z której korzysta duża grupa uczniów.

Czy ktoś pomógł Ci dzisiaj zastanowić się, czego się nauczyłaś/eś?

Obszar badania: Nauczyciele i uczniowie tworzą atmosferę sprzyjającą uczeniu się.

Powszechne są działania nauczycieli i uczniów sprzyjające tworzeniu atmosfery uczenia się w szkole.

Zdaniem rodziców i uczniów nauczyciele dbają o dobre relacje między uczniami, szanują dzieci, traktują wszystkich równo, a dzieci raczej chętnie chodzą do szkoły. Wszyscy

uczestniczący w wywiadzie uczniowie klas młodszych „lubią szkołę”, bo, jak stwierdzili lubią rozwiązywać zadania z matematyki, robić różne rzeczy (np. kalendarz), poznawać nowe tematy (np. o zimie), wychodzić na dwór. Powiedzieli, że nauczyciele ciekawie prowadzą zajęcia, czasem żartują. Ponadto mówili, że jest fajnie na przerwach: można porozmawiać z kolegami, zjeść śniadanie, bawić się lub pobiegać. Zdaniem ankietowanych uczniów, większość nauczycieli rozmawia z nimi, gdy mają taką potrzebę), daje wskazówki, które pomagają w uczeniu się, czas na większości lekcji wykorzystuje na uczenie się. Uczniowie odnoszą się do siebie przyjaźnie, pomagają sobie w nauce na większości zajęć, co potwierdzają przeprowadzone obserwacje lekcji (np. część uczniów pomagała sobie wzajemnie, pożyczając materiał do wycinania (plastik), odmierzając drut). Obserwacje lekcji wykazały, że nauczyciele przyjmują opinie, inicjatywy uczniów podczas lekcji i wykorzystują je do pracy, choć rzadko one występują. Atmosfera na tych zajęciach sprzyjała uczeniu się, a w większości sytuacji uczniowie mieli możliwość wykorzystania popełnionych błędów do uczenia się. Nauczyciele zadawali pytania, udzielali wskazówek, tworzyli sytuacje do prowadzenia doświadczeń, np. dzieci chuchają na rękę (powstanie pary wodnej), odwoływali się do przeżyć dzieci (np. co się stanie z kluczem po umieszczeniu go w zamrażalniku lodówki), organizowali pracę w grupach lub parach. Życzliwe sugestie nauczyciela, np. dotyczące starannego wycinania, powodowały, że uczniowie z większą starannością wykonywali zadania. W jednym przypadku uczniowie w zainicjowanej przez nauczyciela pracy grupowej przejawiali raczej działania indywidualne (nauczyciel zapowiedział pracę w parach, lecz każdemu uczniowi wręczył kartkę ze słowem „wędrówka” – nie sprzyjało to pracy w parze, widoczna była indywidualna praca uczniów). Ponadto nauczyciele stosowali zabawy i pomoce dydaktyczne, odtwarzali tekst czytany przez lektora, wykorzystywali tablicę interaktywną. Motywowali uczniów do aktywności, zaangażowania, współdziałania i skupienia na zadaniu. Niektórzy uczący zastosowali przerwy śródlekcyjne, które sprzyjały relaksacji uczniów.

Zdaniem ponad połowy dzieci, w szkole nie ma uczniów, którzy są lekceważeni przez innych, natomiast odmienne zdanie prezentuje około 40% badanych.

W opinii pracowników niepedagogicznych, w szkole jest dobra, prawie rodzinna atmosfera. Wszyscy się szanują, przychodząc do pracy pozdrawiają się. Ich zdaniem, integracji pracowników i nauczycieli sprzyjają, organizowane z inicjatywy dyrektora, wspólne wigilie oraz mała liczba pracowników. Na dobre relacje między pracownikami i dyrektorem mają wpływ organizowane co miesiąc spotkania poświęcone omawianiu spraw szkoły, informowaniu o planowanych i realizowanych działaniach, wyjaśnianiu nieporozumień a więc rozwiązywaniu problemów. Dodali, że nowi pracownicy otrzymują wsparcie i pomoc od innych pracowników, co ułatwia im realizację obowiązków i aklimatyzację w nowym miejscu pracy.

Obszar badania: Uczniowie znają stawiane przed nimi cele uczenia się i formułowane wobec nich oczekiwania.

Uczniowie stwierdzili, że na prawie wszystkich zajęciach wiedzieli, co było celem lekcji, dlaczego czegoś się uczyli na tej lekcji, a nauczyciele wyjaśniali, jakich działań oczekują od nich na lekcji. Obserwowane zajęcia potwierdziły, że większość nauczycieli przedstawia cele

zajęć i upewnia się, czy uczniowie je zrozumieli. Cele zajęć prezentowane były w formie ustnej lub zapisu na tablicy. Uczący upewniali się, czy uczniowie je zrozumieli, w jednym przypadku nauczyciel tego nie uczynił. Nauczyciel edukacji wczesnoszkolnej w rozmowie deklarował, że cele przedstawił na początku zajęć w danym dniu i zapytał uczniów, czy je zrozumieli. W jednym przypadku nauczyciel nie przedstawił celów lekcji I.

Powszechnie stosowane działania motywujące i wspierające przyczyniają się do aktywnego uczenia się uczniów. Rodzice uważają, że większość nauczycieli wierzy w możliwości ich dziecka i i częściej stosuje pochwały niż krytykę. Uczniowie deklarują, że lubią się uczyć na większości zajęć, a większość nauczycieli pomaga im, jeśli potrzebują wsparcia. Stwierdzili również, że organizowane przerwy śródlekcyjne (zabawy ruchowe przy muzyce), praca w grupach lub parach, czytanie tekstu przez nauczyciela lub lektora, podpowiedzi nauczyciela, dzielenie się swoimi przeżyciami, zastosowane prezentacje multimedialne, wykorzystane książki, ćwiczenia, fiszki oraz internet, pomogły uczyć się im na obserwowanych lekcjach. Młodszy uczniowie stwierdzili, że mają trudności w uczeniu się języka angielskiego i matematyki. Ich zdaniem, trudność sprawia im zapamiętywanie wielu nowych słów oraz czytanie w języku angielskim (inna wymowa niż zapis). Z matematyki, zdaniem uczniów, czasami są trudniejsze zadania. Zdaniem wszystkich nauczycieli, większość uczniów jest zmotywowana informacją zwrotną otrzymaną od uczących.

Obszar badania: Informowanie ucznia o postępach w nauce oraz ocenianie pomagają uczniom uczyć się i planować ich indywidualny rozwój.

Zdaniem większości rodziców, stosowany przez nauczycieli sposób oceniania raczej zachęca dzieci do uczenia się. W opinii uczniów na prawie wszystkich zajęciach nauczyciele przestrzegali ustalonych, jasnych zasad oceniania. W opinii uczniów nauczyciele uzasadniają ponad połowę stawianych stopni, rozmawiają z nimi o postępach w nauce, przyczynach trudności oraz sukcesach dzięki czemu wiedzą, jak się uczyć. Obserwacje lekcji pokazały, że uczniowie otrzymują informację zwrotną o efektach pracy, a nauczyciele prawie w każdej sytuacji zwracają uwagę na te elementy odpowiedzi lub działania ucznia, które były prawidłowe lub nieprawidłowe. Przekazywane uczniom informacje zwrotne, wpływają na poszukiwanie poprawnej odpowiedzi, udzielanie odpowiedzi uzupełniających, ukierunkowanie pracy, korygowanie wykonywanej pracy, organizację pomocy koleżeńskiej, ponowne wykonanie zadania i zadowolenie ucznia z wykonanej pracy. Uczniowie deklarują, że podczas oceniania najczęściej odczuwają zadowolenie, chęć poprawy, potrzebę uczenia się, ponadto wiedzą, co mają poprawić. Jest również niewielka grupa uczniów, dla których oceny są obojętne lub odczuwają zniechęcenie.

Obszar badania: Organizacja procesów edukacyjnych umożliwia uczniom powiązanie różnych dziedzin wiedzy i jej wykorzystanie. Taka organizacja procesów edukacyjnych pomaga uczniom zrozumieć świat oraz lepiej funkcjonować w społeczności lokalnej.

Zdaniem uczniów, na większości lekcji mają możliwość korzystania z tego, czego nauczyli się na innych przedmiotach lub poza szkołą, najczęściej mają możliwość odwołania się do

wiedzy przedmiotowej, z innych przedmiotów i doświadczeń pozaszkolnych. Zdobyte w szkole wiadomości i umiejętności uważają za przydatne). Obserwowane lekcje pokazały, że uczniom umożliwiono powiązanie różnych dziedzin wiedzy, np. mieli możliwość odwołania się do doświadczeń z życia codziennego (próbowali odpowiedzieć, co powstanie na szybach, gdy jest mróz), obserwacji przyrody, opisów w podręcznikach, materiałów i słowników w internecie, wykorzystania naturalnych barwników (buraczki, marchew), nazw czynności związanych ze sprzątaniem, obowiązkami domowymi, przeżyciami, zasad segregowania śmieci. Na języku angielskim nauczyciel przytacza informacje z kraju, którego języka się uczą, np. o księżnej Kate. Na przyrodzie nauczyciel deklaruje odwoływanie się do przeżyć dzieci związanych z wycieczką do Warszawy (Warszawa w czasie wojny, pomnik Małego Powstańca). Nauczyciele stwierdzili, że na lekcjach wykorzystują również bieżące informacje telewizyjne np. o Unii Europejskiej, wydarzeniach sportowych, wyborze papieża. Nawiązują także do walorów najbliższej okolicy i informacji z osiedla, np. uczniowie dbają o grób legionistów, realizują lekcje w Izbie Pamięci, kultywują tradycje bożonarodzeniowe (nawiązują do tradycji w różnych krajach). Nauczyciele uczący w jednym oddziale wskazali także na realizowane działania międzyprzedmiotowe, wymienili między innymi „Dzień Sportu, Języków i Zdrowia” (w ramach, którego przeprowadzono konkursy językowe, o zdrowiu, plastyczne), projekt patriotyczny „Droga Polaków do Niepodległości”, happening patriotyczny „Majówka z Polską”. Ponadto stwierdzili, że na lekcjach korelują treści z różnych przedmiotów, np. z matematyki i przyrody (skala, plan, mapa, jednostki miary).

Zaplanowali realizację lekcji w Archiwum Państwowym oraz w Izbie Pamięci Szczypiorniaka.

Obszar badania: Uczniowie mają wpływ na sposób organizowania i przebieg procesu uczenia się. Czują się odpowiedzialni za własny rozwój.

Nauczyciele deklarują, że dają uczniom wybór raz lub kilka razy w roku, dotyczący tematyki lekcji, sposobu oceniania, terminów testów i sprawdzianów, zajęć pozalekcyjnych oraz raz lub kilka razy w półroczu, dotyczący metod pracy na lekcji.

Uczniowie stwierdzili, że w dniu badania, mieli wpływ na atmosferę w klasie, omawiany temat i treści oraz sposób uczenia się. Ich zdaniem, wyniki uczenia się najbardziej zależą od własnego zaangażowania, czasu, jaki poświęcają na naukę, pracy nauczycieli, pomocy kolegów, rodziców, własnych uzdolnień i atmosfery na lekcji. Większość nauczycieli, w opinii uczniów, zachęca ich do wymyślenia i realizowania własnych pomysłów.

Obserwacja lekcji wykazała, że większość nauczycieli rozmawia z uczniami, w jaki sposób będzie przebiegać lekcja, wszyscy dają uczniom możliwość zastanowienia się, czego nauczyli się na bieżącej lekcji. Ponadto nauczyciele umożliwiali uczniom wpływanie na sposób organizowania i przebieg procesu uczenia się poprzez zadawanie pytań, organizowanie pracy w parach lub grupach, tworzenie sytuacji do prezentacji efektów pracy, umożliwienie samodzielnego podziału zadań między członkami zespołu.

Obszar badania: Uczniowie uczą się od siebie nawzajem.

Powszechność współpracy w uczeniu się nie jest mocną stroną pracy szkoły. Większość uczniów wskazała, że wykonują zadania wymyślone przez siebie lub innych uczniów na mniej niż połowie zajęć lub na żadnych, a tylko prawie co czwarty uczeń wykonuje je na większości lekcji. Na obserwowanych zajęciach uczniowie nie wykonywali zadań wymyślonych przez siebie lub innych. Większość uczniów deklaruje, że w dniu badania pracowali w grupach na większości lub na połowie zajęć, co trzeci uczeń stwierdził, że w tym dniu pracował w grupie na mniej niż połowie zajęć lub na żadnych. Uczniowie w dłuższej perspektywie wypowiedzieli się podobnie, większość deklaruowała, że pracowali w grupach na wszystkich, większości lub połowie zajęć, a prawie co czwarty uczeń wskazał, że pracował w grupie na mniej niż połowie zajęć lub na żadnych.

Obserwowane lekcje wskazują, że nauczyciele tworzą możliwości i aby uczniowie mogli uczyć się od siebie, oraz sytuacje, w których pomagają sobie nawzajem, między innymi poprzez słuchanie swoich wypowiedzi, pracę w parach czy grupach, porównywanie pracy kolegów, udzielanie pomocy koleżeńskiej, prezentowanie wykonanych zadań. Ponadto zdaniem nauczycieli, do wzajemnego uczenia się uczniów wykorzystują również opinie wyrażane przez uczących się, dyskusje na forum, prezentacje uczniowskie, ocenę koleżeńską, aktywne metody pracy (np. scenki dramatyczne, kałambury, projekty, gry dydaktyczne).

Obszar badania: W szkole lub placówce stosowane są nowatorskie rozwiązania służące rozwojowi uczniów.

Zdaniem dyrektora przesłankami do wprowadzania nowatorskich działań w szkole były wnioski wynikające z nadzoru pedagogicznego, dotyczące udziału w projektach edukacyjnych i zachęcanie nauczycieli do awansu zawodowego („myślący nauczyciel”). Dyrektor stwierdził, że w szkole podejmowano nowatorskie działania związane z propagowaniem zachowań prozdrowotnych. Wśród nich wskazał na podjęcie, w bieżącym roku szkolnym 2013/2014, działań związanych z przyjęciem do sieci Szkół Promujących Zdrowie. Szkoła jest w okresie przygotowawczym i do tej pory wdrożono „aktywne przerwy” (prowadzone raz w tygodniu przez nauczyciela wychowania fizycznego), „zdrowe piątki” (w które uczniowie przynoszą kanapki ze zdrowymi produktami), przeprowadzono diagnozę wśród uczniów „Karta snu”, zaprezentowano film, dotyczący jedzenia fast foodów. W ubiegłym roku realizowano projekt Centrum Edukacji Obywatelskiej „Młodzi odwagi” w ramach, którego uczniowie jedli wspólne śniadania, wprowadzano dni zdrowych produktów np. dzień marchewki. Jego zdaniem, działania te wpłynęły na zwiększenie świadomości i nawyków prozdrowotnych uczniów.

Dyrektor powiedział, że już dwukrotnie szkoła organizowała „Dni Sportu, Języków i Zdrowia” z okazji Dnia Dziecka, gdzie podczas wspólnej zabawy uczniów i przedszkolaków dzieci prezentują swoje zdolności językowe oraz uczą się sportowej rywalizacji. Według dyrektora, w bieżącym roku, nowatorskimi działaniami wprowadzającymi najmłodsze dzieci w świat finansów jest uczestnictwo uczniów klasy drugiej i trzeciej w ogólnopolskim pro-

jeckie edukacji finansowej oraz z zakresu bezpieczeństwa „Od grosika do złotówki” realizowanym przez Fundację Młodzieżowej Przedsiębiorczości i Fundację Kronenberga przy Citi Handlowy, a także w Projekcie SKO w PKO BP S.A. Szkoła dzięki temu zyskała dodatkową ofertę dydaktyczno-wychowawczą dla uczniów i program włączający rodziców w edukację finansową swoich dzieci.

Od roku szkolnego 2013/2014 w związku pracą związaną z patronem szkoły (Legiony Józefa Piłsudskiego), historycznymi tradycjami Szczypiorna, gdzie usytuowana jest szkoła i 95 rocznicą wybuchu Powstania Wielkopolskiego zainaugurowano projekt edukacyjny „Droga Polaków do Niepodległości”. W ramach projektu uczniowie uczestniczyli w miejskich obchodach Dnia Niepodległości (występ artystyczny w Katedrze pw. św. Mikołaja w X), przejęli stałą opiekę nad grobem siedmiu Legionistów Polskich zlokalizowanym na Cmentarzu Miejskim w X, przekazaną przez Miejski Komitet Ochrony Pamięci Walk i Męczeństwa przy Prezydencie X. Ponadto w styczniu br. odbędzie się rajd pieszy „Śladami Powstania Wielkopolskiego” organizowany przez szkołę we współpracy z Polskim Towarzystwem Historycznym i Polskim Towarzystwem Krajoznawczo-Turystycznym oraz Centralnym Ośrodkiem Szkolenia Służby Więziennej w X (zapewnia pierwszą pomoc, organizację konkursów, rzut granatem, strzelanie do tarczy z broni pneumatycznej). Partnerzy szkoły uznali powyższe działania za nowatorskie, będące swoistym „mostem historii łączącym dzieci i powstańców”. Zdaniem partnerów, szkoła ta reprezentuje „optymizm patriotyczny” i wskazali także na współpracę z Zespołem Szkolno-Przedszkolnym nr 3 w X w organizacji III Międzyszkolnego Konkursu Pięknego Czytania Poezji Patriotycznej, zorganizowanego z okazji Święta Niepodległości oraz Dnia Patrona Szkoły.

Szkoła aktualnie realizuje projekt, koordynowany przez Szkołę Podstawową nr 15 w X, ubiegając się o przyznanie odznaki „Jesteśmy EKO, więc... działamy, myślimy i tworzymy na rzecz przyrody”. W związku z tym podejmuje różne działania na rzecz przyrody (np. Sprzątanie Świata, Akcja Liść, zbiórka kasztanów, plastikowych butelek, konkurs literacki).

W opinii partnerów za nowatorskie można uznać również włączenie się szkoły w realizację akcji Żonkilowe Pola Nadziei. W ramach tych działań szkoła podjęła współpracę z Towarzystwem Przyjaciół Chorych „Hospicjum Św. Józefa” w X. Ponadto szkoła inicjuje i uczestniczy w wielu akcjach charytatywnych, np. zbiera nakrętki, żywność dla zwierząt, organizuje zbiórki na rzecz chorych dzieci (np. na wózek dla Oliwki, operację Sandry). Zdaniem partnerów szkoły, nauczyciele i dyrektor wybierają oferty szkoleniowe związane z nowatorstwem, nowymi strategiami uczenia się, biorą udział w realizowanym projekcie „Tuwim bawi, uczy i wychowuje” (dwoje uczniów znalazło się w finale). Ponadto wskazali, że szkoła brała udział w biciu rekordu udzielania pierwszej pomocy i uzyskała certyfikat „Twoje ręce mogą uratować życie” w ramach Europejskiego Dnia Przywracania Czynności Serca. Wspólnie z przedszkolem realizowała „Plan współpracy”, a wdrożone działania zostały docenione uzyskaniem II miejsca w konkursie „Przedszkole dobrze przygotowujące do szkoły”.

Wskazane przez dyrektora, nauczycieli i partnerów szkoły działania nowatorskie, świadczą o podejmowaniu i wdrażaniu projektów i programów pozyskanych od zewnętrznych partnerów. Działania te wpływają na poszerzenie oferty edukacyjnej szkoły i tworzą warunki do aktywności uczniów.

W opinii dyrektora, mniej niż połowa nauczycieli angażuje się w działania nowatorskie i innowacyjne, co potwierdzają sami nauczyciele. Zdaniem nauczycieli, innowacyjne rozwiązania wdrażane w ostatnich dwóch latach dotyczyły metod pracy, wykorzystania środków dydaktycznych, komunikacji z rodzicami i uczniami oraz wdrażania wszelkich działań i programów prowadzących do uzyskania przez placówkę tytułu „Szkoły Promującej Zdrowie” (np. zwiedzanie zakładu kiszenia kapusty, uprawa warzyw i ziół, konkursy międzyprzedmiotowe – literacko-plastyczne). Nauczyciele uznają je za nowatorskie, bo ich zdaniem przyczyniają się do rozwoju uczniów, angażują ich w większym stopniu, są nowością w szkole, pozwalają na pracę na materiale spoza podręcznika, wykorzystują technologię informacyjną i multimedialną.

Sesja 4.1, mat. 5

MAPA I BŁĘDY

Wymaganie

Procesy wspomaganie rozwoju i edukacji dzieci są zorganizowane w sposób sprzyjający uczeniu się.

Zajęcia prowadzone w przedszkolu wynikają z rozpoznanych indywidualnych potrzeb dzieci i służą ich wszechstronnemu rozwojowi, angażując je w ten proces. Nauczyciele systematycznie doskonalą przebieg zajęć opierając się na wnioskach z monitorowania osiągnięć dzieci i ewaluacji własnej pracy. Jakości zajęć służą nowatorskie działania nauczycieli, oparte na najnowszej wiedzy pedagogicznej.

Poziom spełnienia wymagania: B

W przedszkolu monitoruje się procesy edukacyjne, wykorzystuje wnioski i rozpoznaje indywidualne potrzeby dzieci. Stosowane działania – w tym nowatorskie, są ukierunkowane na potrzeby dzieci i wpływają na ich rozwój.

Obszar badania: Procesy wspomaganie rozwoju i edukacji dzieci są podporządkowane indywidualnym potrzebom edukacyjnym i rozwojowym oraz możliwościom psychofizycznym dzieci. Stosowane metody pracy są dostosowane do potrzeb dzieci i grupy przedszkolnej.

Kryterium ewaluacyjne:

ADEKWATNOŚĆ podejmowanych działań do potrzeb i możliwości dzieci.

Pytania badawcze:

Jak zorganizowana jest przestrzeń? Jakie działania są realizowane w przedszkolu w celu wsparcia indywidualnych potrzeb edukacyjnych, rozwojowych oraz możliwości psychofizycznych dzieci?

Nauczyciele rozpoznają indywidualne potrzeby, zdolności i możliwości poszczególnych dzieci. Ustalony rytm dnia, baza i wyposażenie przedszkola, indywidualne wsparcie ukierunkowane są na potrzeby edukacyjne, rozwojowe oraz możliwości psychofizyczne dzieci.

Nauczyciele stwierdzili, że rozpoznają indywidualne potrzeby, zdolności i możliwości poszczególnych dzieci poprzez:

- analizę ich prac;
- obserwację;
- rozmowy z rodzicami; prowadzenie diagnoz; opinie specjalistów;
- analizę dokumentacji dziecka.

Dyrektor wskazał stałe działania realizowane w celu wsparcia dzieci, tj.:

- pracę indywidualną w ramach przygotowania do podjęcia nauki w szkole;
- zajęcia logopedyczne dla dzieci z opóźnionym rozwojem mowy, korygowanie wad wymowy;
- spotkania z psychologiem, rozmowy i porady dla rodziców;
- zajęcia rytmiczne, rozwijające psychomotorykę dla wszystkich dzieci;
- rozpoznawanie przemocy w rodzinie i rozmowy z opiekunami;
- wzbogacanie wyposażenia przedszkola w odpowiednie pomoce dydaktyczne (zestawy tematyczne, gry usprawniające zaburzone funkcje dziecka);
- realizację programu adaptacyjnego dla dzieci rozpoczynających edukację przedszkolną.

Na podstawie analizy danych zastanych można stwierdzić, że rytm dnia w odniesieniu do ramowego rozkładu dnia uwzględnia:

- ćwiczenia, gry i zabawy ruchowe;
- przygotowanie dzieci do śniadania i obiadu oraz spożywanie ich;
- zajęcia edukacyjne (aktywność w różnych sferach rozwojowych);
- przygotowanie i wyjście dzieci do ogrodu, na plac zabaw;
- odpoczynek i relaks.

Podstawa programowa wychowania przedszkolnego realizowana jest w godzinach 7.00–12.00.

Ankietowani rodzice ocenili, że to, jak nauczyciele pracują z ich dzieckiem odpowiada jego potrzebom i możliwościom. Zdecydowana większość rodziców (19/24) otrzymuje zindywidualizowaną informację o tym, jak ich dziecko funkcjonuje w przedszkolu (Rys. 1j).

Ich zdaniem, warunki i wyposażenie przedszkola odpowiadają oczekiwaniom rodziców i potrzebom dzieci. Potwierdza to obserwacja placówki. Sale dydaktyczne wyposażone są w sprzęt do zabaw i zajęć edukacyjnych. W każdej z nich wydzielona jest część do zabaw ruchowych oraz dydaktycznych. Funkcjonuje dodatkowe pomieszczenie do odpoczynku i leżakowania, szatnia oraz kuchnia. Sanitariaty są dostosowane do wieku dzieci. W sali dla dzieci młodszych (3–4 latki) znajduje się TV, pianino, sprzęt AV i nagłaśniający. W sąsiedztwie budynku jest dobrze wyposażony plac zabaw.

Dzieci uznały, że najbardziej lubią w przedszkolu bawić się, słuchać pani, malować, kolorować, wychodzić na plac zabaw, wypełniać karty pracy i wychodzić na wycieczki. Czynności te sprawiają dzieciom przyjemność. Najmniej lubią sprzątać zabawki i swoje szafki.

Z obserwacji zajęć wynika, że nauczyciele dają dzieciom zadania o różnym poziomie trudności oraz wymagające różnych form aktywności.

Obszar badania: Procesy wspomaganie rozwoju i edukacji dzieci są planowane, monitorowane i doskonalone. Wnioski z monitorowania są wykorzystywane w planowaniu i realizowaniu tego procesu.

Kryterium ewaluacyjne:

UŻYTECZNOŚĆ wniosków z monitorowania.

Jak przedszkole monitoruje proces wspomaganie i rozwoju dzieci? Jak przedszkole wykorzystuje wyniki wspomaganie rozwoju i edukacji dzieci?

W przedszkolu monitoruje się procesy edukacyjne. Wnioski z monitorowania są użyteczne i wykorzystywane do planowania procesów i pracy z dziećmi.

Pytania badawcze:

Nauczyciele stwierdzili, że monitorują procesy edukacyjne poprzez:

- analizę realizacji podstawy programowej;
- obserwację dzieci podczas zajęć i zabaw;
- analizę kart pracy;
- analizę skuteczności podejmowanych działań.

Wykorzystując wyniki tego monitorowania:

- dostosowują formy i metody pracy do możliwości dzieci;
- stopniują trudności;
- rozwijają zdolności i zainteresowania dzieci, wzbogacają ofertę edukacyjną;
- stwarzają sytuacje do samodzielnego poznawania świata, stosują metody aktywizujące;
- indywidualizują procesy edukacyjne.

Podali również przykłady wykorzystania wniosków wpływających z monitorowania procesów edukacyjnych:

- zorganizowanie konkursu „Poranek Poezji Jesiennej” obejmującego wprowadzenie do zajęć dodatkowych elementów mających na celu rozwijanie mowy dziecka, tworzenie dłuższych wypowiedzi, rozwijania sprawności manualnej, kształcenie orientacji przestrzennej;
- wzmocnienie działań ukierunkowanych na rozwój czynności samoobsługowych;
- organizowanie zajęć kulinarnych.

Dyrektor uzupełnił wypowiedź nauczycieli i stwierdził, że w przedszkolu monitoruje się procesy edukacyjne poprzez m.in.:

- analizę semestralnych i rocznych sprawozdań z pracy dydaktyczno-wychowawczej nauczyciela;
- analizę wyników (3 razy w roku) tzw. diagnozy wstępnej i końcowej;
- prowadzenie monitoringu procesów wspomaganie, rozwoju i edukacji dzieci;
- analizowanie wytworów i prac plastycznych wykonywanych przez dzieci;
- rozmowy z rodzicami;
- analizę dokumentacji.

Wskazał również sposoby i zasady planowania w przedszkolu procesów edukacyjnych. Podał, że prowadzone są rozmowy z nauczycielami, z rodzicami podczas spotkań grupowych oraz dyskusje podczas Rad Pedagogicznych. Nauczyciele wspólnie czytają i analizują sprawozdania i efekty pracy dydaktyczno-wychowawczej, opracowują wnioski i na ich podstawie proponują działania. Główne planowanie ma miejsce przed rozpoczęciem każdego nowego roku szkolnego. Nauczyciele, uwzględniając wnioski z poprzedniego roku i podstawę programową wychowania przedszkolnego, tworzą miesięczne plany pracy. Analizy, planowanie i modyfikowanie prowadzone są w połowie roku (uwzględnianie aktualnych potrzeb).

Według dyrektora podczas monitorowania procesów edukacyjnych stawiane są m.in. następujące pytania:

- Czy dzieci czują się bezpiecznie?
- Czy dzieci są aktywne i zadowolone podczas zajęć?
- Jak rozwijać zainteresowania poszczególnych dzieci?
- Czy są dzieci które potrzebują działań wspierających?
- Czy rozwój ruchowy jest odpowiedni do wieku?
- Czy rozwój dziecka jest prawidłowy?
- Czy potrzeby dziecka zostały spełnione?

Aby uzyskać na nie odpowiedź przeprowadzane są rozmowy z rodzicami, obserwacje i ankiety, określana jest liczba dzieci potrzebujących działań wspierających i pomocy specjalistycznej (np. logopedycznej, psychologicznej, gimnastyki korekcyjnej).

Analizowane są także ankiety od rodziców i dokumentacja z poradni.

Dyrektor uznał, że wnioski wyływające z monitorowania zaplanowanych działań są wykorzystywane do:

- podnoszenia jakości pracy placówki i wprowadzania zmian;
- wdrażania działań wynikających z indywidualnych potrzeb dziecka;
- planowania doskonalenia zawodowego nauczycieli;

- dostosowania, bądź modyfikowania metod i form pracy;
- wspomagania indywidualnych potrzeb dziecka z zakresu np. pomocy specjalistycznej;
- indywidualizacji procesu edukacji przedszkolnej.

Obszar badania: Wdrażane wnioski z monitorowania procesu wspomagania rozwoju i edukacji dzieci podnoszą efektywność tego procesu.

Kryterium ewaluacyjne:

SKUTECZNOŚĆ działań podjętych w wyniku monitorowania

Pytania badawcze:

Jakie są rezultaty działań podjętych na podstawie wniosków z monitorowania?

Wnioski z monitorowania procesów edukacyjnych są skuteczne i wpływają na rozwój dzieci. Zdaniem dyrektora, wnioski z monitorowania wpłynęły na rozwój dzieci. Stwierdzono:

- poprawę wymowy dzieci w wieku przedszkolnym (dziecko stara się mówić płynnie, niezbyt głośno, dostosowując ton głosu do sytuacji, uważnie słucha, pyta o niezrozumiałe fakty i formułuje dłuższe wypowiedzi) – pomoc logopedyczna;
- opanowanie w stopniu zadowalającym czynności samoobsługowych, nawyków higienicznych i kulturalnych, wdrożenie do utrzymywania ładu i porządku;
- przestrzeganie reguł obowiązujących w społeczności dziecięcej;
- umiejętność określania kierunków i ustalenia położenia obiektów w stosunku do własnej osoby, a także w odniesieniu do innych obiektów;
- sprawność rąk oraz koordynację wzrokowo-ruchową potrzebną do wycinania, rysowania i nauki pisania;
- uzyskano poprawę wymowy dzieci w wieku przedszkolnym (dziecko stara się mówić płynnie, niezbyt głośno, dostosowując ton głosu do sytuacji, uważnie słuch pyta onie-zrozumiałe fakty i formułuje dłuższe wypowiedzi);
- pomoc logopedyczna – dzieci opanowały w stopniu zadawalającym czynności samo-obsługowe, nawyki higieniczne i kulturalne, są wdrożone do utrzymywania ładu i porządku;
- przestrzegają reguł obowiązujących w społeczności dziecięcej;
- dzieci kształtują umiejętność określania kierunków i ustalenia położenia obiektów w stosunku do własnej osoby, a także w odniesieniu do innych obiektów;
- dzieci dysponują sprawnością rąk oraz koordynacją wzrokowo-ruchową potrzebną do wycinania, rysowania i nauki pisania.

Obszar badania: W przedszkolu stosuje się nowatorskie rozwiązania służące rozwojowi dzieci.

W przedszkolu stosuje się nowatorskie działania, które są adekwatne do potrzeb rozwojowych dzieci.

Kryterium ewaluacyjne:

ADEKWATNOŚĆ do potrzeb rozwojowych dzieci.

Pytania badawcze:

Jakie nowatorskie rozwiązania edukacyjne służące rozwojowi dzieci zastosowano w przedszkolu? Na jakie potrzeby rozwojowe dzieci one odpowiadają?

Dyrektor wymienił działania uznane według niego za nowatorskie. Są to m.in.:

1. Program Adaptacyjny „W naszym przedszkolu dzieci nie płaczą” (dni otwarte, „Poradnik dla przerażonych rodziców”).
2. Wykorzystanie Metody Dobrego Startu M. Bogdanowicz (metoda przygotowująca dzieci do pisania i czytania).
3. Prowadzenie Gimnastyki Mózgu P. Dennisona.
4. Wykorzystanie elementów Pedagogiki Zabawy KLANZA, Drama.
5. Gimnastyka ekspresyjna R. Labana, C. Orffa.
6. Stosowanie Metody Knillów.
7. Akcja „Duży czyta małemu” – czytanie bajek przez rodziców i byłych wychowanków, „Poczytaj mi przyjacielu” (współpraca ze środowiskiem lokalnym i rodzicami).

Nowatorstwo tych działań, zdaniem dyrektora polega m.in. na:

- prowadzeniu zajęć metodami uznanymi za nowatorskie w dydaktyce i urozmaicenie ich dodatkowymi elementami poprzez obserwacje i aktywny udział w badaniach i eksperymentach, doświadczeniach, zajęciach kulinarnych;
- pomocy dzieciom w przełamywaniu lęku, nieśmiałości przed publicznymi występami;
- wykorzystaniu różnych zmysłów dziecka w celu wzmocnienia jego możliwości intelektualnych i wszechstronnego rozwoju.

Partnerzy ocenili, że działaniami nowatorskimi realizowanymi w przedszkolu są np.:

- zajęcia kulinarne;
- spotkania z kulturą, wyjazdy do teatru we Wrocławiu, przyjazd muzyków z Filharmonii Sudeckiej.

Sesja 4.1, mat. 6

MAPA I BŁĘDY

Wnioski

1. Dzięki organizacji procesów edukacyjnych w sposób sprzyjający uczeniu się oraz realizacji wielu różnorodnych działań i projektów, uczniowie znają stawiane przed nimi cele i formułowane wobec nich oczekiwania, mają możliwość powiązania różnych dziedzin wiedzy oraz odwoływania się do własnych doświadczeń.
2. Uczniowie dostrzegają dbałość wszystkich nauczycieli o monitorowanie nabywania przez nich wiedzy i umiejętności oraz opanowywanie kluczowych kompetencji.
3. Atmosfera szkoły sprzyja partnerskiemu działaniu całej społeczności szkolnej w realizacji zadań dydaktyczno-wychowawczych.

Wyniki ewaluacji:

Wymaganie:

Procesy edukacyjne są zorganizowane w sposób sprzyjający uczeniu się.

Nauczanie w efektywnych szkołach jest celowe, ma jasno określone zadania, jest dobrze zorganizowane, przygotowane i odbywa się w odpowiednim tempie. Ilość czasu spędzanego na uczeniu się jest zaplanowana i kontrolowana, a stawiane pytania angażują uczniów. Środowisko uczenia się powinno być atrakcyjne, metody pracy nauczycieli oparte na najnowszej wiedzy pedagogicznej. Ważne jest, by zachęcać uczniów do samooceny i brania odpowiedzialności za proces uczenia się. Duży wpływ na ten proces ma informowanie uczniów o postępie, jaki się dokonuje w ich rozwoju intelektualnym, społecznym i osobistym.

Poziom spełnienia wymagania: A

Procesy edukacyjne przebiegające w szkole są dostosowane do potrzeb uczniów i ukierunkowane na kształtowanie u uczniów umiejętności uczenia się. Atmosfera pracy na lekcji sprzyja różnorodnej aktywności uczniów oraz wpływa korzystnie na proces uczenia. Uczniowie znają stawiane przed nimi cele i formułowane wobec nich oczekiwania. Dzięki motywacji i pomocy nauczycieli młodzież lubi się uczyć. W szkole prowadzone są różnorodne działania, aby informacja zwrotna o postępach w nauce oraz ocenianie pomagały uczniom uczyć się. Uczniowie mają możliwość powiązania różnych dziedzin wiedzy i na-

uczanych przedmiotów oraz odwoływania się do własnych doświadczeń podczas lekcji i innych zajęć w szkole. Szkoła realizuje wiele różnorodnych działań i projektów służących rozwojowi uczniów, m.in.:

- projekt Comenius „Photography as a pedagogical tool – Fotografia jako narzędzie pedagogiczne” – realizowany przez grupy partnerskie pochodzące z siedmiu państw;
- Dzień Wiedzy z ORLENEM we współpracy z PKN ORLEN;
- zajęcia dydaktyczne w Zakładzie Patomorfologii i Bakteriologii Szpitala Wojewódzkiego w X.

Obszar badania: Planowanie procesów edukacyjnych w szkole lub placówce służy rozwojowi uczniów, a nauczyciele stosują różne metody pracy dostosowane do potrzeb ucznia, grupy i oddziału.

Kryteria ewaluacyjne:

ADEKWATNOŚĆ procesów edukacyjnych do potrzeb ucznia, grupy, oddziału. POWSZECHNOŚĆ działań prowadzonych przez nauczycieli.

Pytania badawcze:

Na ile procesy edukacyjne są dostosowane do potrzeb uczniów i uczennic? Na ile działania adekwatne do potrzeb uczniów są powszechnie stosowane przez nauczycieli?

Procesy edukacyjne przebiegające w szkole są dostosowane do potrzeb uczniów. Potwierdzają to wypowiedzi ankietowanych uczniów klas drugich oraz trzecich. Uczniowie uczestniczący w wywiadach po obserwacji zajęć podali, że na lekcjach podobały im się stosowane przez nauczycieli metody, sposób wyjaśnienia tematu, ocenianie na koniec zajęć, wykorzystanie pomocy (tablica interaktywna), miła atmosfera i podejście nauczyciela. Zadeklarowali także, że te zajęcia nie różniły się od innych prowadzonych przez tych nauczycieli.

Obszar badania: Nauczyciele kształtują u uczniów umiejętność uczenia się.

Kryteria ewaluacyjne:

POWSZECHNOŚĆ działań nauczycieli. ADEKWATNOŚĆ działań nauczycieli.

Pytania badawcze:

Jak nauczyciele kształtują u uczniów umiejętności uczenia się? Jak wielu uczniów deklaruje, że wie, jak się uczyć?

Nauczyciele kształtują u uczniów umiejętność uczenia się. Uczniowie klas drugich w ankietach zadeklarowali, że nauczyciele wyjaśniają im, jak się uczyć i dzięki temu potrafią się uczyć. Ankietowani nauczyciele podali, że uczniowie potrafią uczyć się samodzielnie. Z ob-

serwacji zajęć wynika, że nauczyciele tworzyli sytuacje, sprzyjające poszukiwaniu przez uczniów różnych rozwiązań oraz umożliwiające wyrażanie przez uczniów swoich opinii. Kształtowali także u młodzieży umiejętności uczenia się. Uczniowie korzystali z możliwości wyrażenia swojego zadania na tematy poruszane na lekcji.

Obszar badania: Nauczyciele i uczniowie tworzą atmosferę sprzyjającą uczeniu się.

Kryteria ewaluacyjne:

POWSZECHNOŚĆ działań prowadzonych przez nauczycieli i uczniów.

Pytania badawcze:

W jaki sposób nauczyciele i uczniowie tworzą atmosferę sprzyjającą uczeniu się podczas zajęć? Jakie są opinie uczniów i rodziców na temat atmosfery panującej w szkole?

Nauczyciele i uczniowie tworzą atmosferę sprzyjającą uczeniu się podczas zajęć. Potwierdzają to wypowiedzi ankietowanych uczniów klas drugich i trzecich oraz rodziców. Z obserwacji zajęć wynika, że uczniowie odnoszą się do siebie przyjaźnie, wzajemne relacje podczas lekcji są życzliwe, a nauczyciele wyrażali akceptację i wykorzystywali opinie wyrażane przez uczniów.

Obszar badania: Uczniowie znają stawiane przed nimi cele uczenia się i formułowane wobec nich oczekiwania.

Kryteria ewaluacyjne:

POWSZECHNOŚĆ znajomości wśród uczniów celów uczenia się i formułowanych oczekiwań.

Pytania badawcze:

Jak wielu uczniów zna stawiane przed nimi cele i formułowane wobec nich oczekiwania?

Zdecydowana większość uczniów klas drugich i trzecich zna stawiane przed nimi cele i formułowane wobec nich oczekiwania. Podczas obserwowanych zajęć młodzież miała możliwość poznania celów lekcji, nauczyciele zapoznawali ich z tematyką zajęć, z ich przebiegiem oraz odwoływali się do wcześniejszych lekcji.

Obszar badania: Nauczyciele motywują uczniów do aktywnego uczenia się i wspierają ich w trudnych sytuacjach.

Kryteria ewaluacyjne:

POWSZECHNOŚĆ działań motywujących i wspierających.

Pytania badawcze:

W jaki sposób nauczyciele motywują uczniów do aktywnego uczenia się? Jakie są rezultaty działań nauczycieli dotyczące motywowania uczniów do aktywnego uczenia się?

Nauczyciele motywują uczniów do aktywnego uczenia się oraz pomagają im, dzięki czemu młodzież lubi się uczyć. Uczniowie są zmotywowani do pracy dzięki informacji zwrotnej, jaką otrzymują. Ankietowani rodzice podali, że nauczyciele wierzą w możliwości ich dzieci oraz chwalą ich.

Obszar badania: Informowanie ucznia o postępach w nauce oraz ocenianie pomagają uczniom uczyć się i planować ich indywidualny rozwój.

Kryterium ewaluacyjne:

POWSZECHNOŚĆ działań nauczycieli.

Jakie działania prowadzą nauczyciele, by informacja zwrotna o postępach w nauce oraz ocenianie pomagały uczniom uczyć się?

Nauczyciele prowadzą różnorodne działania, by informacja zwrotna o postępach w nauce oraz ocenianie pomagały uczniom uczyć się. Potwierdza to opinia ankietowanych uczniów klas drugich, którzy zadeklarowali, że nauczyciele uzasadniają stopnie, rozmawiają z nimi o postępach i trudnościach w nauce, a także o tym, co wpłynęło na ich sukcesy. Uczniowie podali również, że są oceniani według ustalonych i jasnych zasad. Wymienili, jak się czują podczas oceniania. W trakcie obserwowanych zajęć nauczyciele zwracali uwagę na te elementy odpowiedzi lub działania uczniów, które były prawidłowe. W dniu badania, zdaniem uczniów klas trzecich, nauczyciele przestrzegali ustalonych zasad oceniania.

Obszar badania: Organizacja procesów edukacyjnych umożliwia uczniom powiązanie różnych dziedzin wiedzy i jej wykorzystanie. Taka organizacja procesów edukacyjnych pomaga uczniom zrozumieć świat oraz lepiej funkcjonować w społeczności lokalnej.

Kryterium ewaluacyjne:

POWSZECHNOŚĆ działań nauczycieli.

Pytania badawcze:

Jakie możliwości powiązania różnych dziedzin wiedzy i nauczanych przedmiotów mają uczniowie podczas lekcji i innych zajęć w szkole?

Uczniowie mają możliwość powiązania różnych dziedzin wiedzy i nauczanych przedmiotów podczas lekcji i innych zajęć w szkole. Uczniowie klas drugich w ankietach zadeklarowali, że to, czego uczą się w szkole, przydaje im się w codziennym życiu oraz, że na lekcjach mają możliwość korzystania z tego, czego nauczyli się na innych przedmiotach lub poza szkołą. Nauczyciele uczący w jednym oddziale podczas wywiadu podali, że dbają o to, by pokazywać uczniom związki między tym, co dzieje się na lekcji, a wydarzeniami lub sytuacją w naj-

bliższej okolicy, w Polsce lub na świecie. Z obserwacji zajęć wynika, że nauczyciele poruszają zagadnienia z innych przedmiotów, a uczniowie mają możliwość odwoływania się do swoich doświadczeń.

Obszar badania: Uczniowie mają wpływ na sposób organizowania i przebieg procesu uczenia się. Czują się odpowiedzialni za własny rozwój.

Kryteria ewaluacyjne:

POWSZECHNOŚĆ działań nauczycieli; SKUTECZNOŚĆ działań nauczycieli w kształtowaniu odpowiedzialności uczniów.

Pytania badawcze:

W jaki sposób nauczyciele umożliwiają uczniom wpływ na sposób organizowania i przebieg procesu uczenia się? Jak wielu uczniów czuje się odpowiedzialnych za własny rozwój?

Uczniowie mają wpływ na sposób organizowania i przebieg procesu uczenia się. Nauczyciele podali w ankietach, że dają uczniom możliwość wyboru zajęć pozalekcyjnych, terminów testów, sprawdzianów itp., sposobu oceniania, metod pracy oraz tematyki lekcji. Ankietowani uczniowie klas drugich odpowiedzieli, że nauczyciele zachęcają ich do wymyślania i realizowania własnych pomysłów. Podali również od czego, ich zdaniem, zależą ich wyniki w nauce. Podczas obserwowanych zajęć nauczyciele rozmawiali z uczniami o tym, w jaki sposób będzie przebiegać lekcja oraz dawali im możliwość zastanowienia się, czego się nauczyli?

Obszar badania: Uczniowie uczą się od siebie nawzajem.

Kryterium ewaluacyjne:

POWSZECHNOŚĆ współpracy w uczeniu się.

Pytania badawcze:

Jaka część uczniów deklaruje, że współpracuje z sobą? Jaka część nauczycieli prowadzi działania umożliwiające uczniom uczenie się od siebie nawzajem?

Uczniowie uczą się od siebie nawzajem. Ankietowani uczniowie klas drugich zadeklarowali, że rzadko wykonują zadania wymyślone przez siebie lub innych uczniów. Podali również, że pracują w grupach lub parach. Podczas większości obserwowanych zajęć uczniowie pracowali w grupach i pomagali sobie wzajemnie. Nauczyciele w ankietach podali sposoby, wykorzystujące wzajemne uczenie się uczniów, stosowane na lekcjach. Ankietowani uczniowie klas trzecich podali, że w dniu badania rzadko pracowali w grupach.

Obszar badania: W szkole lub placówce stosowane są nowatorskie rozwiązania służące rozwojowi uczniów

Kryterium ewaluacyjne:

ADEKWATNOŚĆ do potrzeb rozwojowych uczniów.

Pytania badawcze:

Jakie nowatorskie rozwiązania są stosowane w szkole? Na jakie potrzeby rozwojowe uczniów one odpowiadają?

W szkole lub placówce stosowane są nowatorskie rozwiązania służące rozwojowi uczniów. Dyrektor podał przykłady realizowanych w szkole nowatorskich i innowacyjnych działań oraz ich wpływ na rozwój uczniów, m.in.:

- projekt Comenius „Photography as a pedagogical tool – Fotografia jako narzędzie pedagogiczne” – realizowany przez grupy partnerskie pochodzące z siedmiu państw, którego działania skoncentrowane były wokół wzmacniania pozytywnych relacji międzyludzkich w wymiarze europejskim, młodzież miała możliwość poznania realiów życia i funkcjonowania w innych społeczeństwach europejskich;
- projekt „Mickiewicz łączy, a nie dzieli” – celem było odkrywanie w historii i literaturze powiązań między narodami i miejscami związanymi z postacią poety;
- Międzynarodowy Wielostronny Projekt Comenius „Dziedzictwo i tożsamość” – celem jest zapoznanie uczniów z każdej szkoły partnerskiej (5 krajów partnerskich) z dziedzictwem narodowym danego kraju oraz skupienie szczególnej uwagi na pojęciu tożsamości mającej swe źródło w ojczyściej historii i kulturze, jak również budowanie otwartości na Europę i jej mieszkańców;
- podpisanie porozumienia o współpracy pomiędzy szkołą, a Politechniką Warszawską Filia w X, w ramach którego Politechnika Warszawska w X podejmuje się sprawowania patronatu nad Zespołem Szkół Centrum Edukacji im. Ignacego Łukasiewicza w zakresie propagowania i rozwijania wśród uczniów zainteresowań naukami technicznymi, jak również sprawowania honorowego patronatu nad Konkursem Chemicznym im. Ignacego Łukasiewicza;
- projekt DELTAKLUB wdrażany przez Mazowieckie Samorządowe Centrum Doskonalenia Nauczycieli Wydział w x przy współpracy Urzędu Miasta x oraz Stowarzyszenia Inicjatyw Edukacyjnych, którego celem jest wyszukiwanie zdolnych uczniów, organizowanie dla nich wsparcia merytorycznego i psychologicznego oraz promowanie ich osiągnięć. Jednym z priorytetów jest rozwijanie zdolności kierunkowych;
- organizowanie w formie konkursu szkolnego Dnia Nauk Przyrodniczych – uczniowie prezentują doświadczenia ilustrujące jedno zjawisko przyrodnicze z dziedziny: fizyki, chemii, biologii lub geografii, które musi być krótko omówione w dowolnej formie (wyowiedź, ilustracja graficzna, prezentacja multimedialna) oraz ma być wykonane przy użyciu przedmiotów i materiałów codziennego użytku;
- zajęcia dydaktyczne w Zakładzie Patomorfologii i Bakteriologii Szpitala Wojewódzkiego w X -uczniowie klas biologiczno-chemicznych Liceum Ogólnokształcącego zapoznają się z pracą Zakładu i zadaniami lekarza patomorfologa;

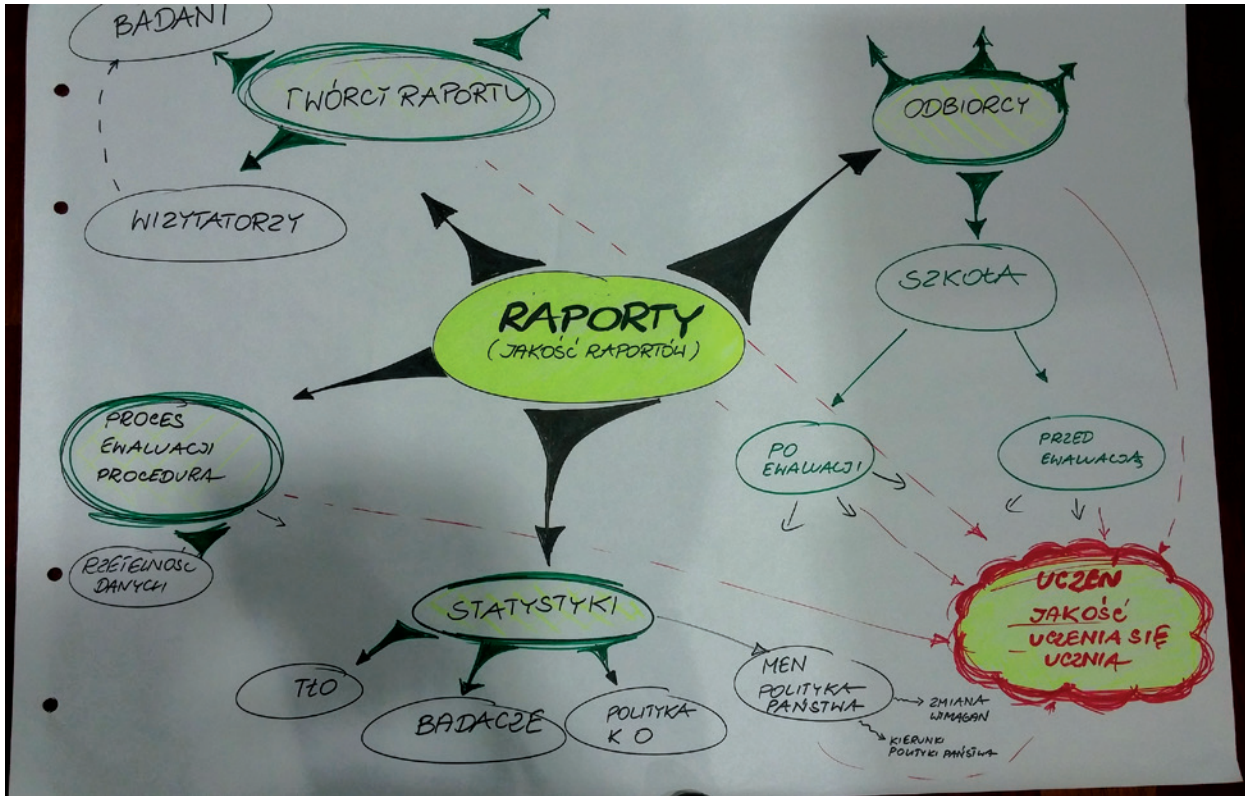
- projekt Dzień Wiedzy z ORLENEM – w ramach projektu organizowany jest cykl spotkań, podczas których przybliżana jest specyfika koncernu, a eksperci z obszaru produkcji PKN ORLEN omawiają tematykę związaną z wytwarzaniem produktów rafineryjnych i petrochemicznych, uczniowie mogą skonfrontować wiedzę teoretyczną nabywaną na zajęciach z doświadczeniami praktyków, mają szansę poznać innowacyjne rozwiązania, o których nie dowiedzą się na zajęciach, dzięki lepszemu poznaniu PKN ORLEN, specyfiki procesów i obszarów działania koncernu, mogą w sposób świadomy zaplanować swoją drogę zawodową i kierunki rozwoju.

Zdaniem dyrektora, w w/w. działania angażuje się około 76–100% nauczycieli. Zdecydowana większość ankietowanych nauczycieli podała, że w ciągu ostatnich 12 miesięcy wprowadziła nowatorskie rozwiązania w swojej pracy, a dotyczyły one m.in. wykorzystania środków dydaktycznych, metod pracy, komunikacji z uczniami (Rys. 1w). Zdaniem respondentów, rozwiązania te wpływają korzystnie na rozwój uczniów, umożliwiają im samokształcenie, angażują ich w wyższym stopniu niż tradycyjne metody, aktywizują uczniów do twórczego działania oraz do optymalnego wykorzystania ich predyspozycji oraz umożliwiają samokształcenie ucznia. Podczas spotkania z radą pedagogiczną, na którym przedstawiono wyniki i wstępne wnioski z ewaluacji zewnętrznej, nauczyciele omówili zakres przedmiotów dodatkowych, obowiązkowych dla uczniów oddziałów klasy drugiej. W zależności od wybranych przedmiotów realizowanych w zakresach rozszerzonych, każdy z oddziałów ma inne zajęcia dodatkowe, tematycznie powiązane z rozszerzeniami, a wykraczające poza podstawę programową (zaawansowane posługiwanie się edytorem tekstu, edukacja teatralna i filmowa, doświadczenia chemiczne, arkusz kalkulacyjny w matematyce i chemii, elektrochemia, łacina w medycynie i Masovia znana i nieznaną). Powyższe zajęcia odbywają się w wymiarze jednej lub dwóch godzin tygodniowo.

Sesja 4.1, mat. 7

MAPA I BŁĘDY – SCHEMAT MAPY WPŁYWU RAPORTU

Sesja 4.3, mat. 1

MODEL PROCESU UCZENIA SIĘ

Działania nauczyciela = tworzenie przestrzeni/warunków, by etapy procesu przebiegały efektywnie.
Oczekiwania = kryteria pozwalające uczniowi i nauczycielowi zorientowanie się, na jakim etapie realizacji celu się znajduje.

Etapy	Warunki (działania nauczyciela)	Widoczne efekty
Uświadomienie sobie/odczucie potrzeby w zakresie umiejętności/wiedzy	Budzenie zaciekawienia. Planowanie celów. Formułowanie celów z uczniami. Tworzenie przestrzeni do dyskusji, rozmowy o celach. Podawanie celów uczniom. Upewnianie się, czy uczniowie rozumieją cele. Określanie kryteriów/oczekiwań. Komunikowanie kryteriów. Wskazywanie użyteczności wiedzy/umiejętności.	Uczeń: <ul style="list-style-type: none"> ■ zadaje pytania; ■ tworzy własne cele, dyskutuje na temat celu, parafrazuje cele; ■ zna oczekiwania/kryteria, tworzy je samodzielnie do celu lekcji; ■ wie, po co potrzebna jest wiedza/umiejętność; ■ wie, jak ją wykorzystać w codziennym życiu.
Ustalenie własnych zasobów	Wskazywanie połączeń z już zdobytą wiedzą. Wskazywanie połączeń z innymi dziedzinami życia (w tym z innymi przedmiotami). Odnosi wiedzę/umiejętność do własnych struktur, do już poznanych. Tworzenie przestrzeni do przywołania posiadanej wiedzy i umiejętności. Wspólne z uczniami ustalanie ich wiedzy i umiejętności w danym zakresie.	Uczeń: <ul style="list-style-type: none"> ■ wie co umie, a czego potrzebuje; ■ uświadamia sobie miejsce nowej wiedzy i umiejętności we własnej strukturze; ■ przypomina sobie własnych doświadczeń; ■ uświadamia sobie własne style uczenia się, mocne strony.
Poszukiwanie i wykorzystywanie źródeł wiedzy, obserwowanie innych w działaniu	Gromadzenie źródeł wiedzy. Przygotowanie zasobów. Wskazywanie uczniom różnorodnych źródeł, demonstrowanie umiejętności, tworzenie sytuacji, w której uczniowie korzystają z dostępnych zasobów. Wykorzystywanie różnorodnych środków dydaktycznych (w tym TIK).	Uczeń: <ul style="list-style-type: none"> ■ wykorzystuje rozmaite źródła; ■ poszukuje źródeł; ■ hierarchizuje je; ■ przygotowuje samodzielne notatki/mapy mentalne, ściągę/plakaty/prezentacje.

<p>Ćwiczenie umiejętności w sytuacjach typowych</p>	<p>Budowanie przestrzeni do popełniania błędów i wykorzystywania ich w procesie uczenia się, wyjaśnianie mechanizmu popełnienia błędu; Tworzenie (w tym tworzenie z uczniami) procedur/schematów; Podawanie wskazówek ułatwiających opanowanie umiejętności/wiedzy; Tworzenie zadań sprzyjających nabywaniu wiedzy/umiejętności (dostosowywanie zadań do stylów uczenia się). Wykorzystywanie indywidualnych predyspozycji i zainteresowań uczniów. Wykorzystywanie emocji, budowanie zaciekawienia; Tworzenie możliwości osiągnięcia sukcesu przez każde dziecko. Udzielanie informacji zwrotnej w odniesieniu do kryteriów/oczekiwań Wskazywanie uczniom miejsca na drodze do realizacji celu; Dawanie uczniom czasu i własnej uwagi, budowanie relacji. Monitorowanie pracy uczniów; Proksemika, organizacja przestrzeni. Organizowanie przestrzeni do dialogu i współpracy pomiędzy uczniami. Wykorzystywanie uczniów jako zasobów edukacyjnych, tworzenie przestrzeni do korzystania z siebie nawzajem. Wykorzystywanie różnorodnych środków dydaktycznych (w tym TIK); Dawanie możliwości wyboru;</p>	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> ■ zadaje pytania; ■ dokonuje samooceny uwzględniającej oczekiwania/kryteria; ■ uczy się od innych, jest dla innych zasobem edukacyjnym; ■ współpracuje z innymi uczniami; ■ wykorzystuje wskazówki/schematy/procedury; ■ wykorzystuje oczekiwania/kryteria do sprawdzania własnych postępów; ■ udziela kolegom/koleżankom informacji zwrotnych; ■ korzysta z dostępnych pomocy; ■ organizuje sobie i innym przestrzeń do pracy; ■ wierzy, że umie rozwiązać zadanie; ■ ponawia próby realizacji zadania mimo niepowodzeń; ■ wykorzystuje wiedzę na temat mechanizmu popełnienia błędu, modyfikuje realizację zadania w zależności od IZ; ■ podpatruje innych w wykonywaniu zadania; ■ wykorzystywanie możliwości wyboru.
<p>Wykorzystywanie wiedzy w sytuacjach nietypowych, kreatywne podejście do zdobytej wiedzy i umiejętności</p>	<p>Tworzenie zadań problemowych. Tworzenie zadań wykraczających poza podstawę programową. Łączenie zadań z wiedzą i umiejętnościami z wielu przedmiotów. Tworzy przestrzeń do realizacji nietypowych zadań. Wykorzystuje zaskakujące materiały dydaktyczne.</p>	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> ■ tworzy zadania dla innych; ■ dzieli się własną wiedzą; ■ tworzy nieszablonowe materiały; ■ nie potrzebuje nauczyciela;

Opracowały Beata Domerecka i Marzena Siejewicz

Sesja 4.3, mat. 2

MODEL PROCESU UCZENIA SIĘ

Nauczyciele kształtują umiejętność uczenia się

Kryterium ewaluacyjne:

POWSZECHNOŚĆ działań nauczycieli rozwijających umiejętności uczenia się.

Pytanie badawcze:

Jaka część nauczycieli stosuje sposoby pracy rozwijające umiejętność uczenia się u uczniów?

Zdecydowanie większa część nauczycieli tworzy sytuacje dydaktyczne, które uświadamiają młodzieży zachodzące procesy uczenia się. Wskazuje uczniom, jak przebiega ich proces uczenia się, w którym momencie tego procesu są i jak mogą wykorzystywać swoje mocne strony. Wspólnie nauczyciele i uczniowie tworzą procedury uczenia się, uczą się, jak notować, pamiętać i jak wykorzystać dane z różnych źródeł wiedzy. Te działania są powszechne, dlatego uczniowie umieją się uczyć. Nie zawsze jednak na zajęciach uczniowie mają szansę uzyskać informację, jak powtarzać ważne treści i zastanawiać się, czego się nauczyli.

Nauczyciele organizują proces uczenia się w sposób umożliwiający nabycie kompetencji samodzielnego pozyskiwania wiedzy i umiejętności przez uczniów. Świadczą o tym deklaracje wszystkich badanych piątoklasistów, którzy twierdzą, że potrafią się uczyć (wykres 1), podobnie wypowiadają się nauczyciele (20 z 25 – wykres 1). Różnica pomiędzy analizowaną placówką, a jednostkami uwzględnionymi w porównaniu jest istotna statystycznie na korzyść badanej szkoły. Prawie wszyscy ankietowani uczniowie (23 z 26) uważają, że nauczyciele udzielają im wskazówek, jak zapamiętywać nowe informacje, a większość (20 z 26) otrzymuje informacje, jak sporządzać przydatne notatki i znajdować najważniejsze informacje. Około połowy uczniów (11 z 26) nie zaznacza jednak, że nauczyciele mówią, jak powtarzać ważne treści (wykres 3). W dniu badania prawie co trzeci uczeń (10 z 36) uznał, że tylko na połowie lekcji lub jeszcze rzadziej, ktoś pomógł im zastanowić się, czego się nauczyli (wykres 4). W czasie obserwacji zajęć taka sytuacja, że nie było podsumowania zdarzyła się na jednej lekcji. Wszystkie obserwacje wykazały, że nauczyciele często stwarzają uczniom sytuacje, w których mogą wyrażać swoje opinie i podejmować indywidualne decyzje dotyczące uczenia się oraz rozwiązywać problemy poznawcze. Aby rozwijać umiejętność uczenia się, nauczyciele na wszystkich obserwowanych lekcjach odwoływali się do:

- poszczególnych etapów procesu uczenia się, które wystąpiły na zajęciach;
- stylów uczenia się grup uczniów uczących się w danej klasie;
- wpływu zastosowanych metod, sposobów uczenia się na sam proces;
- schematów, procedur sprzyjających nabywaniu umiejętności pojawiających się na zajęciach;
- technik zapamiętywania;
- sposobów sporządzania notatek;
- sposobów korzystania z różnych źródeł.

Uczniowie na lekcjach z dużą swobodą wymieniali etapy procesu uczenia się, odwoływali się do swoich stylów uczenia i do nich dostosowywali sposób notowania i techniki zapamiętywania. Samodzielnie i w grupach tworzyli procedury uczenia się poszczególnych umiejętności, wskazywali, dlaczego pracują w grupach oraz dlaczego wybierają taki, a nie inny sposób notowania. Potrafili też stosować techniki szybkiego zapamiętywania.

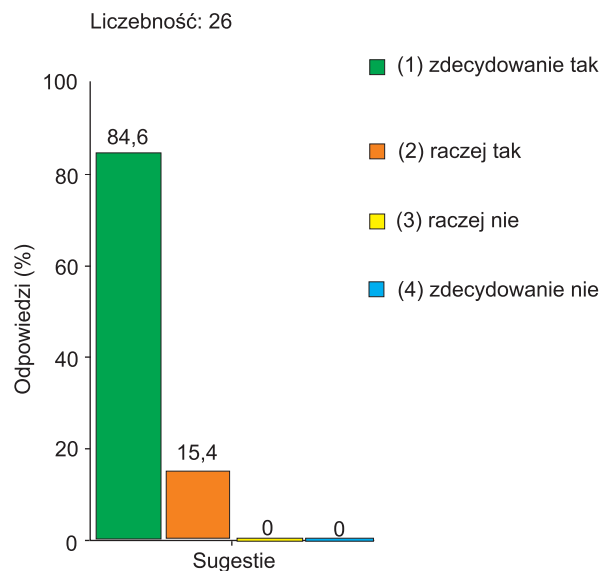
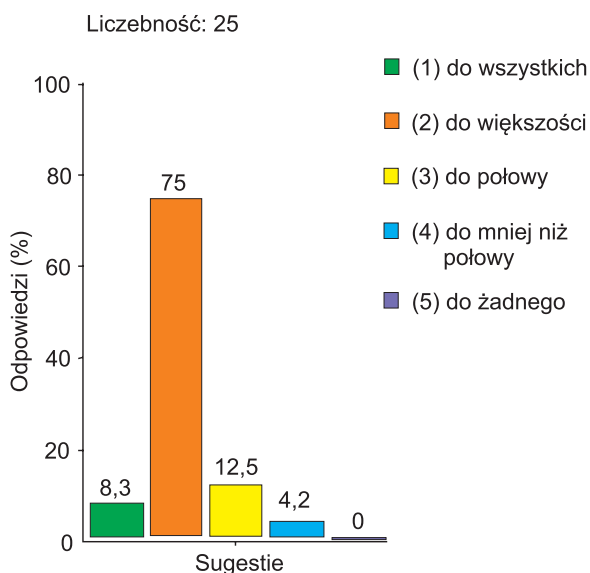
DANE, NA PODSTAWIE KTÓRYCH ZOSTAŁ STWORZONY OPIS

wykres 1

wykres 2

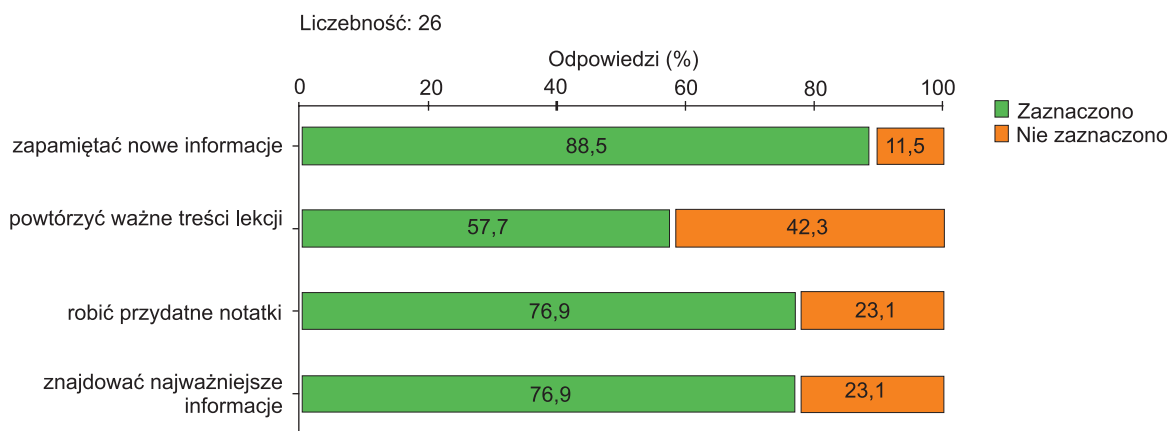
Do jakiej części Pana/i uczniów poniższe zdania są prawdziwe?
potrafią się uczyć samodzielnie AN

Czy zgadzasz się z poniższymi stwierdzeniami?
Potrafię Cię uczyć samodzielnie AMS

Wykres 3

Nauczyciele mówią nam jak: AMS

Wykres 4

Czy ktoś pomógł Ci dzisiaj zastanowić się, czego się nauczyłaś/eś? AMD

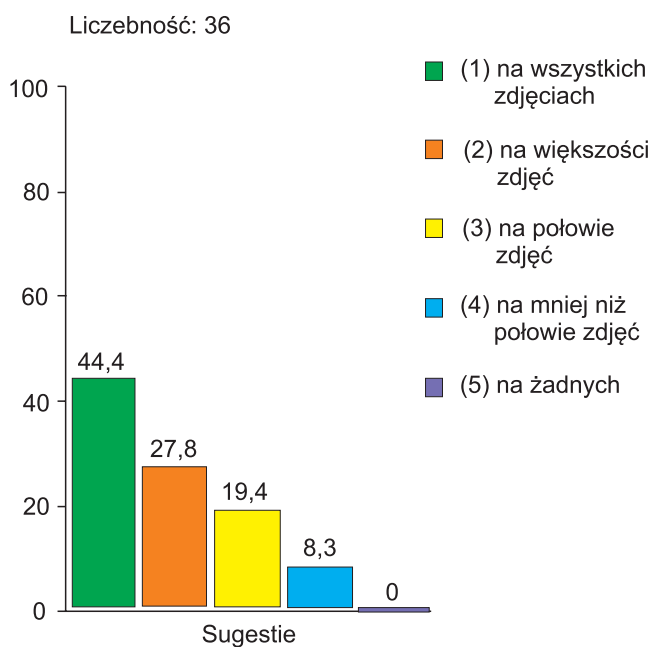

Tabela 1

Typ pytania: **Pytanie jednokrotnego wyboru.**

Treść pytania: **Nauczyciel tworzy wszystkim uczniom sytuacje, w których mogą wyrażać swoje opinie. [OZ] (7782)**

Numer odpowiedzi	Treść odpowiedzi	Częstość	Procent
1	często podczas lekcji	5	83.3
2	sporadycznie podczas lekcji	1	16.7
3	nie było takiej sytuacji na lekcji	0	0
	Brak odpowiedzi	0	0
	Razem	6	100

Tabela 2

Typ pytania: **Pytanie jednokrotnego wyboru.**

Treść pytania: **Jaka część uczniów skorzystała z możliwości wyrażenia swojego zdania na tematy poruszane na lekcji? [OZ] (9823)**

Numer odpowiedzi	Treść odpowiedzi	Częstość	Procent
1	jeden uczeń	0	0
2	mała grupa (kilku uczniów)	0	0
3	duża grupa (około połowy uczniów)	3	50
4	większość uczniów	3	50
5	cała klasa	0	0
6	żaden uczeń	0	0
	Brak odpowiedzi	0	0

Tabela 3

Typ pytania: **Pytanie jednokrotnego wyboru.**

Treść pytania: **Uczniowie mieli możliwość podsumowania lekcji (w aspekcie tego, czego nauczyli się na tej lekcji). [OZ] (7640)**

Numer odpowiedzi	Treść odpowiedzi	Częstość	Procent
1	tak	5	83.3
2	nie	1	16.7
	Brak odpowiedzi	0	0
	Razem	6	100

Tabela 4

Typ pytania: Pytanie jednokrotnego wyboru.

Treść pytania: Nauczyciel tworzy sytuacje, w których uczniowie rozwiązują problemy poznawcze. [OZ] (9768)

Numer odpowiedzi	Treść odpowiedzi	Częstość	Procent
1	sytuacje tworzone przez nauczyciela powodują, że uczniowie rozwiązując problem, uczą się	6	100
2	sytuacje tworzone przez nauczyciela, choć prowadzą do postawienia problemu, nie wspierają procesu uczenia się	0	0
3	nie tworzone są takie sytuacje	0	0
4	nie mają zastosowania na obserwowanej lekcji	0	0
	Brak odpowiedzi	0	0
	Razem	6	100

Tabela 5

Typ pytania: Pytanie otwarte.

Treść pytania: Opisz, w jaki sposób nauczyciel kształtuje u uczniów umiejętności uczenia się. [OZ] (7556)

Numer	Analiza	Cytaty
1	<p>Nauczyciele na wszystkich obserwowanych lekcjach kształtowali umiejętność uczenia się uczniów. Odwoływali się do:</p> <ul style="list-style-type: none"> ■ poszczególnych etapów procesu uczenia się, które wystąpiły na zajęciach; ■ stylów uczenia się grup uczniów uczących się w danej klasie; ■ wpływu zastosowanych metod, sposobów uczenia się na sam proces; ■ schematów, procedur sprzyjających nabywaniu umiejętności pojawiających się na zajęciach; ■ technik zapamiętywania; ■ sposobów sporządzania notatek; ■ sposobów korzystania z różnych źródeł. <p>Uczniowie na obserwowanych zajęciach z dużą swobodą wymieniali etapy procesu uczenia się, odwoływali się do swoich stylów uczenia, tworzyli procedury uczenia się poszczególnych umiejętności, wskazywali dlaczego pracują w grupach, dlaczego wybierają taki sposób notowania.</p>	<p>„dzisiaj będziemy ćwiczyli umiejętność rozwiązywania zadań z jedna niewiadomą – kto przypomni, jakie etapy procesu uczenia są już za nami”; „powtórzyliśmy to, czego uczyliśmy się o zdaniach złożonych – na jakim etapie uczenia jesteśmy”, jaki będzie kolejny etap uczenia, jeżeli chcemy, żeby nasze uczenie było skuteczne”; „jak stworzyć notatkę, żeby wzrokowcy uczyli się szybciej... kto w naszej klasie ma taki styl uczenia się”; co, muszą zrobić słuchowcy, żeby szybciej zapamiętać rodzaje zdań złożonych podrzędnie”; „dlaczego już trzeci raz pracujemy dzisiaj w parach?”; jak zorganizować pracę w grupach, żeby była skuteczna?”; „żeby określić rodzaj zdania należy, po pierwsze... po drugie...”; „ustalmy kolejne kroki, które pozwolą nam zapamiętać, w grupach ustalcie, jak będziemy zawsze postępować przy określaniu położenia geograficznego...”; „ułoż śmieszne zdanie, w którym wyrazy będą zaczynały się od pierwszych liter nazw planet, w takim układzie jak planety występują? jak myślicie po co układamy takie zdania?”; kto przypomni jakie znamy techniki szybkiego zapamiętywania?”; z jakich źródeł informacji korzystaliśmy i dlaczego?”; „przy pracy w grupach musimy pamiętać o ...”; „moja notatka ma trzy kolory, ponieważ tak łatwiej pamiętam”; „to co jest najważniejsze zakolorowałem zakreślaczem na żółto”; „jak głośno się uczyć to samo mi się pamięta”; „praca domowa to jeszcze ćwiczenia umiejętności”; „musimy powtarzać, bo się wtedy lepiej pamięta”; „jak rozmawiam z kolegą to uczymy się razem szybciej”</p>

Sesja 5.2, mat. 1

SCENARIUSZ RP – PREZENTACJA RAPORTU ANALIZY

Scenariusz spotkania z radą pedagogiczną

Cele:

- prezentacja wyników ewaluacji zewnętrznej.
- zapoczątkowanie dyskusji nad wynikami ewaluacji zewnętrznej.
- przygotowanie przez szkołę rekomendacji i działań.

I część - wstęp (30 min.)

1. Powitanie nauczycieli.
2. Przedstawienie celów spotkania:
  - prezentacja wyników raportu,
  - wypracowanie wniosków i rekomendacji.
3. Omówienie przebiegu spotkania.

II część - warsztaty (90 min.)

Zachęcenie do dyskusji: „Co dla nas wynika z raportu”:

1. Nauczyciele pracują w kilku grupach (mogą pracować w kilku odrębnych salach). Każda grupa otrzymuje fragment raportu. Zadaniem jest przygotowanie odpowiedzi na pytania:
  - *Jakie ważne informacje dla naszej szkoły znaleźliśmy w tym fragmencie raportu?*
  - *Jakie wnioski dla naszej szkoły wypływają z raportu?*
  - *Jakie działania w związku z tym powinniśmy podjąć?*

Każda grupa przygotowuje plakaty z odpowiedziami na pytania (jeden plakat – jedna odpowiedź).

2. Prezentacja wyników prac grup na forum.
3. Dyskusja na forum.

III część – prezentacja wyników ewaluacji (45 min)

1. Wizytatorzy prezentują wyniki ewaluacji – prezentacja 12 wymagań (*leadów*) w Power Poincie (jedno wymaganie na jednym slajdzie).

Sugestia – wizytator wcześniej pokazuje raport w wersji roboczej dyrektorowi.

2. Wizytatorzy zadają pytanie: Opracowaliście rekomendacje i działania, usłyszeliście wyniki ewaluacji (raport), zastanówcie się, jaki będzie Twój/Wasz pierwszy krok? (Co macie zamiar z tym zrobić?) – dyskusja moderowana przez wizytatorów.

3. Wizytatorzy prezentują poziomy spełniania wymagań oraz swoje propozycje wniosków wynikających z badania (należy pamiętać, że wnioski szkoły są wartościowe dla wizytatorów, mogą je włączyć do raportu).

4. Propozycja ostatniego slajdu: Raport to koniec? Początek? (możliwa dyskusja).

Sesja 5.2, mat. 2

PRZYKŁADY REKOMENDACJI

Co dla nas wynika z raportu?

1. Uczniowie w mniejszym stopniu mają wpływ na proces lekcyjny – praca z uczniami i udział w sprawach organizacyjnych – nauczanie wyprzedzające, uczniowie mają przygotować pomysły na własne lekcje lub lekcje świąteczne (10, 20 itp.), propozycje do lekcji powtórzeniowych, pytanie o zdanie: jak uczniowie chcą się uczyć. Angażować wszystkich uczniów.
2. Pogłębić problem nowatorstwa – projekty edukacyjne (m.in. Mistrz ortografii), działania międzyprzedmiotowe, wykorzystanie multimediiów, częstsze prowadzenie zajęć, by dzieci same poszukiwały rozwiązań.
3. Współpraca z innymi uczniami wymaga od nas wsparcia – wprowadzić więcej pracy zespołowej w klasie, uświadomić, że praca w parach jest także pracą w grupach, refleksja, o tym czego się uczyli, więcej wskazówek do dalszej pracy.
4. Wypracować sposoby włączania rodziców do pracy szkoły i uświadomienia rodzicom istoty i idei ich udziału w rozwoju swoich dzieci. Przyjrzenie się programowi wychowawczemu. Dyskusja nad tym co zrobić, by rodziców nie zniechęcić. Rodzice są tu bardzo praktyczni, ale nie chcą się bardziej angażować.
5. Tworzenie sytuacji dla uczniów, by mogli sami podejmować decyzje.
6. Analizować działania wychowawcze, przyrzeć się skuteczności, poszukać pomysłów, by było więcej programowych działań inspirujących wychowanie. Gdy uda się zaangażować rodziców będzie nam łatwiej rozwiązać szybciej problemy. Szukać pomocy i pomysłów u dzieci i rodziców. Włączyć rodziców i uczniów do modyfikacji pracy wychowawczej.
7. Ogrodzić boisko płotem. „Dzieci dla narodu”.
8. Uczniowie nie wiedzą, że uczestniczą w imprezach organizowanych przez samorząd – uczestniczą (bierne korzystanie w propozycji), w mniejszym stopniu sami organizują. Uaktywniać samorząd klasowy. Działanie samorządu postrzegane jest jako organizowanie imprez w mniejszym stopniu sprawy np. wychowawcze. Praca nad uświadomieniem, że cała społeczność szkolna jest odpowiedzialna za pracę szkoły, nie tylko samorząd uczniowski.
9. Poszukiwanie nowych technik i sposobów uczenia się. Zdefiniować sposoby uczenia się – podzielić się w zespole nauczycieli swoimi doświadczeniami.
10. Widzimy małe zaangażowanie rodziców, Zgłębić przyczyny odpowiedzi rodziców na temat ich wpływu na decydowanie – nie proponują, ale uważają, że nie są brane pod uwagę. Dowartościować rodziców.

11. Współpraca z partnerami – diagnozowanie potrzeb nie tylko kulturalnych. Wznowić cykl z ciekawymi ludźmi.
12. Większą uwagę zwrócić na inne badania poza egzaminami zewnętrznymi. Wewnętrzne badania równoprawne ze sprawdzianem. Zwrócić uwagę na monitorowanie – koleżeńskie, dyrektorskie – więcej konsultowania na lekcji.
13. Włączyć w decyzje rodziców i uczniów. Pełniejsze wykorzystanie wniosków z nadzoru. Obligatoryjność wykorzystania przez nauczycieli. Dostępność wniosków.

Sesja 5.2, mat. 3

PRZYKŁADY REKOMENDACJI

I. W zakresie poprawy pracy zespołowej i współpracy uczniów.

Nauczyciele uznali, że lepiej będzie:

- np. umożliwienie uczniom dokonania samodzielnego doboru składu zespołów w trakcie pracy w grupach a nie narzucanie składu przez nauczyciela;
- poświęcenie większej ilości czasu na pracę w grupach na lekcji;
- wprowadzenie semestralnego projektu uczniowskiego nastawionego na ćwiczenia pracy w zespołach;
- upowszechnienie metod wzajemnego uczenia się uczniów;
- wprowadzenie metod ciekawych, niekonwencjonalnych.

II. Rekomendacje zmian dotyczące efektów kształcenia na dwóch przedmiotach – chemii i fizyki:

- wprowadzenie do nauczania doświadczeń, a co za tym idzie rozbudowanie laboratorium;
- zaciekawienie przedmiotem, poprzez stawianie problemów interesujących i związanych z życiowym doświadczeniem uczniów;
- wykorzystanie pomocy dydaktycznych obecnych w szkole.

III. W zakresie znajomości i wykorzystanie przez nauczycieli wyników ewaluacji wewnętrznej:

- lepsze określanie przedmiotu ewaluacji (bardziej przydatne);
- omawianie wyników w czasie pracy zespołów przedmiotowych i wyciągania wniosków do pracy dla nauczycieli uczących konkretnych przedmiotów;
- rzetelniesze podejście do prowadzonych w szkole badań.

IV. W obszarze związanym ze wzmocnieniem motywacji do nauki pojawiły się propozycje następujących działań:

- jasne określenia uczniom celów do każdej lekcji i sprawdzenie ich znajomości przez uczniów;
- przygotowywanie zajęć nie ograniczające się tylko do podręczników;
- formy pracy oparte o współczesną wiedzę na temat tego, jak się uczniowie uczą;

- dostrzeżenie najmniejszych postępów i osiągnięć;
- obserwacje lekcji prowadzone przez innych nauczycieli jako forma rozwoju umiejętności zawodowych nauczycieli.

V. W obszarze poprawy współpracy ze rodzicami nauczyciele zaproponowali:

- skrzynkę, do której rodzice mogą anonimowo wrzucać zapytania, informacje, uwagi i propozycje zmian na temat funkcjonowania szkoły.
- zachęcenie rodziców podczas zebrań do wyrażania własnych opinii i proponowanie własnych rozwiązań problemów istniejących w klasie, oraz proponowanie działań, w które mogliby być zaangażowani.
- zaproponowanie Radzie Rodziców przydzielania ról i zadań dla pozostałych rodziców.

VI. W obszarze zaangażowania uczniów w pracę na lekcji padły propozycje:

- wprowadzenia zwyczaju proponowanie uczniom zgłaszania własnych pomysłów na podsumowanie lekcji;
- prezentowania w parach lub w grupach wyników swojej pracy na lekcji;
- częstsze wzajemne oceniania się przez uczniów poprzez wskazywanie dobrych elementów wykonanego zadania.

VII. W obszarze widocznej agresji słownej nauczyciele zaproponowali:

- powrót do edukacji prawnej uczniów;
- podjęcie na godzinach wychowawczych problematyki agresji i jej skutków;
- zbadanie ponowne zjawiska, sformułowanie ankiet na temat bezpieczeństwa.

VIII. W sprawie większego dostosowania zajęć pozalekcyjnych do możliwości uczniów podjęto już pewne działania w tym roku szkolnym, do których należą:

- dostosowanie zajęć pozalekcyjnych do planu lekcji poszczególnych klas (udało się tak z klasami II gim.);
- w obszarze podjęcia innowacji pedagogicznych w szkole, nauczyciele w zespołach przedmiotowych zastanowią się nad opracowaniem i wdrożeniem innowacji uwzględniających specyfikę szkoły;
- w obszarze zarządzania zostaną wprowadzone cykliczne spotkania liderów Zespołów Przedmiotowych i Zadaniowych z panem dyrektorem. Ostatnia Rada Pedagogiczna ustaliła już termin takiego spotkania na 27.09 o 14.00.

Sesja 5.2, mat. 4

PRZYKŁADY REKOMENDACJI

Słupca Technikum Ekonomiczne – Co dla nas wynika z raportu

Szkoła lub placówka realizuje koncepcję pracy ukierunkowaną na rozwój uczniów.

- Modyfikowanie i aktualizowanie koncepcji pracy szkoły na bieżąco, ewaluacja koncepcji pracy szkoły.
- Koncepcja pracy szkoły jest ukierunkowana na rozwój uczniów, rodziców i środowiska lokalnego. Powstaje przy współudziale dyrekcji, nauczycieli, uczniów i rodziców, przy czym uczniowie i rodzice rzadziej są inicjatorami podejmowanych działań.
- Poszerzanie świadomości i zakresu wiedzy rodziców, wzbudzenie poczucia odpowiedzialności za tworzenie programu wychowawczego klasy i szkoły.
- W celu zachęcenia rodziców do współpracy organizowanie spotkań dodatkowych (nie wywiadowkowych) z fachowcami różnych dziedzin (dostosowywanych do potrzeb klasy). Warsztaty pracy dla rodziców w celu tworzenia programu wychowawczego i podjęcia współpracy ze środowiskiem lokalnym.

Procesy edukacyjne są zorganizowane w sposób sprzyjający uczeniu się.

Nauczyciele kształtują u uczniów umiejętność uczenia się:

- lekcje koleżeńskie prowadzone przez doświadczonych nauczycieli;
- uatrakcyjnianie lekcji przez środki audiowizualne;
- współpraca koleżeńska;
- w dzienniku elektronicznym wpisywanie pochwał;
- pochwały podczas wywiadówek;
- pochwały na forum klasy, szkoły;
- prezentacja osiągnięć uczniów na wywiadówkach;
- strona internetowa – zamieszczanie informacji na temat osiągnięć.

Uczniowie nabywają wiadomości i umiejętności określone w podstawie programowej.

- Uzyskanie informacji zwrotnych od ucznia w celu efektywnego wykorzystania zajęć.
- Wzmacnianie motywacji do uczenia się (oceniać postępy, nawet niewielkie).

Uczniowie są aktywni.

- Częste stosowanie na lekcjach form, w których uczniowie mają okazję do uczenia innych (np. prezentacje, referaty, dyskusje).
- Sformułowanie przez nauczycieli obszarów (na lekcji), do których mogą uczniowie zgłaszać pomysły (np. dotyczące metod pracy (ocenie wspomagające)).

Respektowane są normy społeczne.

- Diagnoza dotycząca braku poczucia bezpieczeństwa u uczniów (czego dotyczy, czy informacja o incydentach np. kradzieży dociera do nauczycieli, wychowawców, dyrekcji).
- Opracowanie działań służących zwiększeniu poczucia bezpieczeństwa.
- Działania wychowawcy (nauczycieli), zmierzające do poznania relacji między uczniami w klasie, angażowanie rodziców.
- Stwarzanie rodzicom okazji, aby mieli poczucie wpływu na kształtowanie postaw, zasad, wartości przestrzeganych w szkole. Włączenie rodziców do rozwiązywania konkretnych problemów wychowawczych.

Szkoła lub placówka wspomaga rozwój uczniów uwzględniając ich indywidualną sytuację.

- Przeprowadzanie w klasach testów diagnostycznych z poszczególnych przedmiotów.
- Przeprowadzenie w klasach pierwszych ankiety dotyczącej sytuacji materialnej i rodzinnej uczniów, zainteresowań, talentów i potrzeb – dla rodziców.
- Informowanie rodziców o aktualnych ofertach zajęć pozalekcyjnych.
- „Skrzynka życzeń”.

Nauczyciele współpracują w planowaniu i realizowaniu procesów edukacyjnych.

- W ramach wymiany doświadczeń zaleca się, żeby każdy nauczyciel po odbytych kursie podzielił się swoimi doświadczeniami na specjalnej platformie
- Zwiększenie ilości spotkań zespołu wychowawczych (zwiększenie systematyczności), wymiana doświadczeń, obserwacji, wspólne wypracowywanie metod pracy. Nauczyciele, którzy nie są wychowawcami powinni również brać udział w tworzeniu planów wychowawczych.
- Częściej chwalić uczniów zgodnie z ocenianiem kształtującym. Dostrzegać postępy uczniów. Informować uczniów o tym, jakie wymagania mają określone oceny. Uatrakcyjnić zajęcia. Maksymalnie wykorzystywać dostępną bazę dydaktyczną (tablice interaktywne, rzutniki).
- Starać się indywidualizować pracę z uczniem.
- Krótka nieformalna rozmowa z uczniem odnośnie przeprowadzonej lekcji.

- Nauczyciele mają świadomość, jak planować i realizować procesy edukacyjne. Większość współpracuje w zespołach. Stosują aktywizujące metody (ale nie wszyscy).

Promowana jest wartość edukacji.

- Zorganizowanie szkolenia poświęconego metodom aktywizującym.
- Stworzenie uczniom możliwości wyboru metod i form pracy (decydowania o nich).
- Zachęcanie uczniów do wyrażania własnego zdania.
- Prezentowanie atrakcyjnych prac uczniów na forum klasy.

Rodzice są partnerami szkoły lub placówki.

Rodzice są partnerami szkoły, czują się nimi, ale chętniej przyjmują bierną postawę, brak im kreatywności lub wstydzą się jej. Zaletą jest to, że chętnie włączają się w realizację inicjatyw, wadą – brak inicjatywy, dlatego:

- należy aktywizować rodziców poprzez imprezy integracyjne – studniówkę, święto KEN, Dzień Absolwenta, propozycję współorganizacji szkolnych uroczystości, udział w wycieczkach itd.,
- częstsze dyżury nauczycieli (lub stworzenie rodzicom możliwości spotkania np. z zespołem nauczycieli),
- zabawa andrzejkowa, karnawałowa, bal charytatywny połączony ze zbiórką pieniędzy dla uczniów potrzebujących,
- rodzice z pasją organizują różne przedsięwzięcia (lekcja wychowawcza, zajęcia pozalekcyjne, udział w projekcie),
- organizować spotkania nauczyciel-uczeń-rodzice, by wspólnie tworzyć plany wychowawcze, organizować wycieczki). Rodzic aktywny w działaniach klasy może okazać się inicjatorem działań na rzecz szkoły (jej koncepcji) i środowiska.

Wykorzystywane są zasoby szkoły lub placówki oraz środowiska na rzecz wzajemnego rozwoju.

Z analizy (wniosków) wynika, że szkoła wykorzystuje swoje zasoby dla potrzeb środowiska i instytucji, którego potrzeby zna i realizuje. Współpraca jest systematyczna, przybiera atrakcyjne formy, przynosi korzyści szkole i środowisku, dlatego:

- warto i trzeba kontynuować podjęte już inicjatywy i działania, dbać, by stały się one elementem tradycji szkoły;
- należy premiować nauczycieli i uczniów, którzy włączają się aktywnie w te działania (różne formy);
- trzeba rozpoznawać bieżące potrzeby środowiska (wywiadówki, spotkania z przedstawicielami organizacji i instytucji) i odpowiadać na nie – projekty środowiskowe;
- włączyć ten aspekt do prac komisji przedmiotowych – szansa na realizację projektów środowiskowych.

Szkoła lub placówka organizując procesy edukacyjne uwzględnia wnioski z analizy wyników sprawdzianu, egzaminu gimnazjalnego, egzaminu maturalnego i egzaminu potwierdzającego kwalifikacje w zawodzie oraz innych badań zewnętrznych i wewnętrznych.

- W dalszym ciągu prowadzić ilościową i jakościową analizę wyników egzaminów i ewaluacji.
- Zwiększyć częstotliwość sprawdzania wiedzy i umiejętności w formie stosowanej na egzaminach zewnętrznych – gromadzić i dzielić się testami, egzaminami potwierdzającymi kwalifikacje zawodowe z innymi nauczycielami.
- Ćwiczyć umiejętność logicznego myślenia, wnioskowania i samodzielnego uczenia się, np. organizować spotkania uczniów i rodziców z pracodawcami i innymi partnerami.

Zarządzanie szkołą lub placówką służy jej rozwojowi.

- Usprawnić system obiegu informacji poprzez wprowadzenie nowych form komunikacji w relacjach nauczyciel–uczeń, nauczyciel–rodzic, nauczyciel–dyrekcja, np. e-dziennik.

Sesja 6.1, mat. 1

ACTION LEARNING

Pierwszą zasadą uczenia się w działaniu jest zasada: „prawdziwe problemy, prawdziwe rozwiązania”.

Z narodzinami uczenia się w działaniu wiąże się pewna opowieść, która dość dobrze ilustruje najbardziej podstawową ideę tej metody. Twórca koncepcji *Action Learning*, profesor **Reg (Reginald) Revans**, obserwował grupy menedżerskie w trakcie prowadzonych przez siebie szkoleń. Uczestnicy przejawiali w trakcie zajęć coś w rodzaju poprawnej ośpałości. Słuchali bez entuzjazmu, nie przeszkadzali prowadzącemu, ale też nie angażowali się nadmiernie. Za to w czasie każdej przerwy zbierali się na korytarzu w grupy i namiętnie dyskutowali na temat nurtujących ich aktualnie problemów – oczywiście zawodowych. Revans pomyślał: czy nie byłoby dobrze zastosować wzajemną wymianę czasu i miejsca obu tych aktywności? Pomysł polegał na tym, aby odpowiednio zorganizować i przenieść ciężar uczenia się na aktywność charakterystyczną dla przerw w zajęciach. W taki oto sposób rozpoczął się rozwój metody uczenia się, której dwa zasadnicze elementy stanowi specyficzne podejście do natury uczenia się oraz pewna technologia, jaką są spotkania zespołu uczenia się.

Uczenie się przez działanie. Metoda, która łączy:

- działania wynikające z rzeczywistych problemów zawodowych;
- wiedzę i umiejętności zdobyte z różnych źródeł;
- z procesem rzeczywistego uczenia się.

Action Learning nawiązuje do obserwowanego w psychologii nowego paradygmatu uczenia się. Zakłada on, że każdy dorosły człowiek ma coś do powiedzenia w zakresie dziedziny, którą się zajmuje czy aktywności, której się poświęca. Wielu ludzi ma zatem bardzo dużo do zaoferowania innym. Z drugiej strony, wielu ludzi szuka okazji, by skorzystać z wiedzy i doświadczeń innych osób. Żeby się uczyć, podobnie jak rozwiązywać problemy nie zawsze potrzebujemy trenerów i ekspertów.

Uczestnicy opierając się na realnych problemach, znajdują własne rozwiązania, budując w ten sposób poczucie wartości we własne siły i zasoby. Action Learning wspiera procesy współpracy zamiast rywalizacji oraz proces dzielenia się wiedzą. Proces ten jest zgodny z duchem demokracji, angażuje bowiem uczestników na równych prawach.

Metoda nadaje się szczególnie:

- dla ludzi, którzy znaleźli się w nowej sytuacji, nowej roli, nowej pracy;
- dla ludzi i organizacji znajdujących w sytuacji zmiany;

- dla ludzi, którzy ukończyli kursy lub szkolenie jako sposób na utrwalenie lub wdrożenie wiedzy;
- w rozwiązywaniu problemów stale pojawiających się w pracy.

Podstawą pracy tą metodą jest zespół (sekcja 5–6 osób) regularnie spotykający przez dłuższy okres czasu.

Zespół nie stanowi grupy wsparcia emocjonalnego jest grupą nastawioną na uczenie się. Każdy z członków grupy pracuje nad własnym „projektem” (wyzwaniem, problemem, możliwością) związanym z pracą, który w tym wypadku służy jako „środek do nauki”.

Podstawową formą pracy zespołu jest zadawanie pytań. Należy unikać sądów i porad.

Członkowie zespołu występują w trzech rolach:

- facylitatora (Doradca);
- właściciela „czasu antenowego” (Prezentera);
- uczestnika.
- Skład zespołu jest stały.
- Zespół tworzy 5–6 osób.
- Uczestnictwo oparte jest na dobrowolności.
- Spotkania są regularne, odbywają się co kilka tygodni i jest ich minimum sześć.
- Uczestnicy dysponują zróżnicowanym doświadczeniem.
- Każdy z uczestników ma własny projekt, który realizuje.
- Uczestnicy akceptują podstawowe reguły działania zespołu.
- Każdy z uczestników ma swój czas antenowy (od 20 do 60 minut), w którym zespół pracuje na jego rzecz.

Facylitator:

W zespole zawsze jedna osoba (stale lub przemiennie) pełni funkcję facylitatora. Nie jest on ani nauczycielem, ani liderem, ani przewodniczącym zebrania w tradycyjnym znaczeniu tych słów. Jego zadaniem jest zapewnienie, że podczas spotkania zespołu filozofia uczenia się w działaniu funkcjonuje w praktyce, a także że przestrzegany będzie podział czasu antenowego. Przywoływane przez wszystkich uczestników spotkania, a szczególnie przez facylitatora pytanie brzmi:

- ***Czy to, co teraz robimy służy twojemu uczeniu się?***

Przy facylitacji niezbędna jest też:

- wiedza na temat dynamiki procesu grupowego;
- odpowiednia postawa i nastawienie – gotowość do słuchania i dialogu;

- facylitator prowadzi do założonego wcześniej celu;
- buduje zaangażowanie każdej osoby w grupie i wydobywa z niej potencjał;
- pozwala spojrzeć na daną kwestię z różnej perspektywy.

Cele i zadania facylitatora

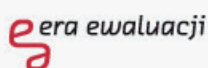
Cel	Zadanie
Zmierza do celu uruchomionej dyskusji	wspiera grupę w prowadzeniu dyskusji wspomaga proces podejmowania decyzji ułatwia pracę nad rozwiązaniem problemu pomaga w rozwiązaniu konfliktu
Buduje zaangażowanie	nie wykorzystuje władzy wynikającej z roli stymuluje aktywność uczestników nie podsuwa gotowych rozwiązań ogranicza własne wypowiedzi do minimum
Dbą o bezpieczeństwo	pilnuje wypracowanych zasad, interweniuje gdy są łamane nie ocenia jest bezstronny, nie opowiada się po żadnej ze stron zachowuje neutralność wobec wypowiedzianych treści – nie mówi co jest dobre czy złe, konfrontuje stanowiska, dane, informacje stosując równościową perspektywę.

K. Weinstein-Fitzgerald, *Action Learning*, Wydawnictwo Petit, Warszawa 1999.

PROGRAM WZMOCNIENIA EFEKTYWNOŚCI SYSTEMU NADZORU PEDAGOGICZNEGO I OCENY JAKOŚCI PRACY SZKOŁY ETAP III

Projekt realizowany przez Ośrodek Rozwoju Edukacji w partnerstwie z Uniwersytetem Jagiellońskim i Erą Ewaluacji Sp. z o.o. w ramach III Priorytetu Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki, Działanie 3.1 współfinansowane z Europejskiego Funduszu Społecznego

Projekt współfinansowany przez Unię Europejską w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego